

Bakgrunn for vedtak

Stokkfjellet vindkraftverk

Selbu kommune i Sør-Trøndelag fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	TrønderEnergi Kraft AS
Referanse	201106956-114
Dato	18.12.2014
Notatnummer	KE-notat 34/2014
Ansvarlig	Rune Flatby
Saksbehandler	Arne Olsen

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Sammendrag

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i dag meddelt TrønderEnergi Kraft AS konsesjon i medhold av energiloven § 3-1 til å bygge og drive Stokkfjellet vindkraftverk med tilhørende infrastruktur. Vindkraftverket er lokalisert i Selbu kommune, Sør-Trøndelag fylke. Det er gitt konsesjon for en installert effekt på 90 MW. En full utbygging kan medføre årlig fornybar energiproduksjon på cirka 250 GWh.

Etter NVEs vurdering er de samlede fordelene ved anlegget større enn ulempene tiltaket medfører. NVE har vektlagt at planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk har gode vindressurser og kan gi en energiproduksjon på cirka 250 GWh. Tiltaket vil være et viktig bidrag til at Norges fornybarmål kan oppfylles og medføre positive økonomiske virkninger for Selbu kommune og regionen for øvrig, i både anleggs- og driftsfasen.

NVE har i dag også gitt TrønderEnergi Kraft AS konsesjon til en ny cirka 30 kilometer lang 132 kV kraftledning fra Stokkfjellet vindkraftverk til Nea transformatorstasjon, for å knytte vindkraftverket til det eksisterende kraftledningsnettet.

De viktigste virkningene av Stokkfjellet vindkraftverk knyttes etter NVEs vurdering til landskap, naturmangfold, friluftsliv, hyttebebyggelse og reindrift. Etter NVEs vurdering er det sannsynlig at vindkraftverket vil realiseres med vesentlig færre vindturbiner enn det som er lagt til grunn i søknaden. NVE legger til grunn at dette vil redusere virkningene. Stokkfjellet vindkraftverk vil etter NVEs vurdering ikke ha store virkninger for miljø og samfunn, sammenlignet med andre store vindkraftprosjekter i Norge.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har fremmet innsigelse til søknaden på grunn av virkninger for reindrift og nasjonale miljømål. Innsigelser som ikke blir trukket, vil sammen med eventuelle klager på vedtaket, oversendes Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse. Selbu kommune slutter seg til prosjektet og Sør-Trøndelag fylkeskommune har akseptert at konsesjon meddeles.

NVE har satt en rekke vilkår til konsesjonen, herunder blant annet vilkår maksimalt støynivå, utarbeidelse av miljø-, transport og anleggsplan og tiltak knyttet til nedleggelse av anlegget.

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Søknaden.....	3
2.1	Søknad med tilhørende konsekvensutredning.....	3
2.2	Minnelige avtaler med grunneiere.....	4
2.3	Beskrivelse av Stokkfjellet vindkraftverk.....	4
3	Behandlingsprosess.....	6
3.1	Generelt om NVEs behandlingsprosess.....	6
3.2	Høring av søknaden.....	6
3.3	Innkomne merknader.....	7
3.4	Konsultasjon.....	8
3.5	Innsigelse fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.....	8
4	Tematisk vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk.....	8
4.1	Vindressurser, økonomi og produksjon.....	9
4.2	Forholdet til andre planer.....	10
4.2.1	Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag.....	10
4.2.2	Kommuneplanens arealdel.....	11
4.2.3	NVEs vurdering av forholdet til andre planer.....	11
4.3	Landskap og visuelle virkninger.....	12
4.4	Kulturminner og kulturmiljø.....	14
4.5	Friluftsliv og reiseliv.....	15
4.6	Reiselivs- og turisme.....	17
4.7	Naturmangfold.....	18
4.7.1	NVEs vurdering av virkninger for naturtyper og vegetasjon.....	18
4.7.2	NVEs vurdering av virkninger for fugl.....	19
4.7.3	NVEs vurdering av virkninger for andre dyrearter.....	24
4.7.4	Vurdering av samlet belastning i henhold til prinsippene i naturmangfoldloven.....	26
4.8	Reindrift.....	28
4.8.1	Innledning.....	28
4.8.2	Reindriftens bruk av området.....	29
4.8.3	NVEs vurdering av virkninger for reindrift.....	29
4.8.4	Avbøtende tiltak.....	31
4.8.5	NVEs konklusjon om tiltakets virkninger for reindrift.....	31
4.9	Inngrepsfrie naturområder.....	31
4.10	Vernede områder.....	32
4.11	Støy.....	33
4.12	Skyggekast og refleksblink.....	34
4.13	Lysmerking.....	36
4.14	Ising og iskast.....	36
4.15	Jord- og skogbruk.....	37
4.16	Drikkevann og forurensning.....	37
4.17	Andre samfunnsvirkninger.....	38
4.17.1	Sysselsetting og økonomiske virkninger for lokalsamfunnet.....	38
4.17.2	Forsvarets installasjoner.....	38
4.17.3	Luftfart.....	38
4.17.4	TV-signaler og annet elektronisk utstyr.....	39
4.18	Veier og transport.....	39
4.19	Annet.....	40
4.19.1	Energipolitikk og helhetlige planer for utbygging av fornybar energi.....	40
5	Samlet vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk.....	41
6.1	Bakgrunn.....	41
6.2	Metodikk for NVEs vurdering.....	42

6.3	Samlet vurdering av økonomi og virkninger som er vektlagt av NVE	42
5	NVEs vedtak.....	45
6	Konsesjonsvilkår	46
7	Ekspropriasjon og forhåndstiltredelse	48

Innledning

NVE vil i dette dokumentet *Bakgrunn for vedtak – Stokkfjellet vindkraftverk* beskrive vår behandling av konsesjonssøknaden og presentere de vurderinger NVE har lagt til grunn for vedtaket i saken. Vedtaket er gjort i medhold av energiloven § 3-1. NVEs vurderinger knyttet til nettilknytningen av Stokkfjellet vindkraftverk finnes i eget notat (NVE 201405455-10).

NVE har tidligere samordnet behandlingen av Stokkfjellet, Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk, men vil nå sluttbehandle Stokkfjellet vindkraftverk. NVE har valgt å utsette behandlingen av Brungfjellet og Eggjafjellet på grunn av usikkerhet knyttet til kapasitet i sentralnettet. NVE vil i forbindelse med behandling av disse prosjektene vurdere samlede virkninger for relevante tema. Her vil virkninger av Stokkfjellet vindkraftverk inngå.

NVEs beslutningsgrunnlag består av søknaden og konsekvensutredning, innkomne merknader og NVEs fagkunnskap om vindkraft. I kapittel to i dette notatet presenteres søknaden fra TrønderEnergi Kraft AS. Videre presenteres behandlingsprosessen for søknad og konsekvensutredning i kapittel tre. I kapittel fire presenteres våre vurdering av prosjektets virkninger tematisk. I kapittel fem gjør NVE en samlet vurdering av fordeler og ulemper som vektlegges i vårt vedtak. I kapittel seks presenteres NVEs vedtak.

I vedlegg A vurderer NVE kunnskapsgrunnlaget og behovet for ytterligere utredninger. I vedlegg B presenteres de tematiske konfliktvurderinger som er gjennomført for tiltaket. Innkomne merknader til prosjektet er sammenfattet i vedlegg C i dette dokumentet. Presentasjon av NVEs rammeverk i vindkraftsaker og introduksjon til viktige fagområder i saksbehandlingen er vedlagt elektronisk. Dette dokumentet er å finne på saken på NVEs nettsider www.nve.no/vindkraft (huk av for *gitt konsesjon*).

1 Søknaden

2.1 Søknad med tilhørende konsekvensutredning

TrønderEnergi Kraft AS (TEK) søkte i september 2013 om tillatelse til å bygge og drive Stokkfjellet vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Selbu kommune, Sør-Trøndelag fylke. Vindkraftverket er omsøkt med en installert effekt på inntil 100 MW, men NVE vurderer en utbyggingsløsning på inntil 90 MW på grunn av kapasitetsbegrensning i Nea transformatorstasjon hvor det ikke kan mates inn mer enn 80 MW. Tiltakshaver søkte om konsesjon i medhold av energiloven § 3-1.

I søknaden er det omsøkt to alternative løsninger for nettilknytning av vindkraftverket.

- Nettilknytning via en ny 132 kV kraftledning til en planlagt ny 420 kV transformatorstasjon i Selbu (ved Bårgårdsgruva).
- Nettilknytning via en ny cirka 30 kilometer lang 132 kV kraftledning fra en transformatorstasjon internt i vindkraftverket til Nea transformatorstasjon.

Dersom tiltaket skal tilknyttes Nea transformatorstasjon vil den installerte effekten i vindkraftverket være begrenset til 80 MW, men konsesjon kan likevel gis for til inntil 90 MW. NVE har behandlet

nettilknytningen av vindkraftverket i notatet «*NVEs bakgrunnsnotat for vedtak om ny 132 kV kraftledning fra Stokkfjellet vindkraftverk til Nea transformatorstasjon*» (NVE 201405455-10).

2.2 Minnelige avtaler med grunneiere

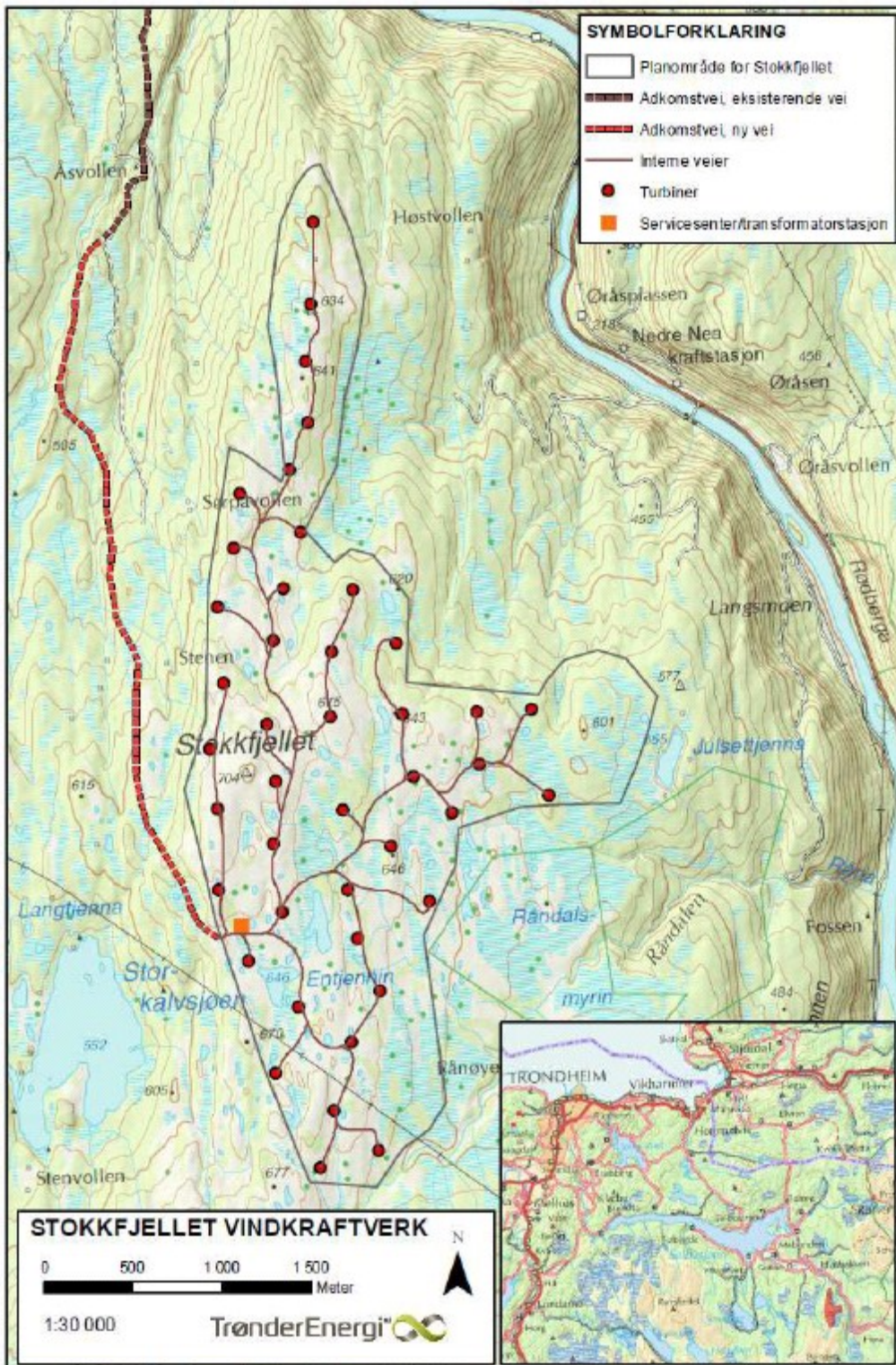
TEK har inngått grunneieravtale med alle åtte grunneierne som berøres av Stokkfjellet vindkraftverk. Tiltakshaver vil forhandle med grunneiere som blir berørt av atkomstveien vedrørende bruksrett til eksisterende skogsbilveg og forlengelse av denne.

2.3 Beskrivelse av Stokkfjellet vindkraftverk

Stokkfjellet vindkraftverk er lokalisert i Selbu kommune, Sør-Trøndelag fylke. Planområdet for vindkraftverket omfatter et areal på cirka 5,8 km² og ligger mellom 590 og 704 meter over havet. Landskapet i planområdet består av et kupert fjellterreng med tynt dekke av løsmasse, myrdrag, fjell i dagen og enkelte vann.

Tiltakshaver har søkt om et vindkraftverk som består av 16-43 vindturbiner (figur 1). Plasseringen av vindturbinene som er lagt til grunn i søknad og konsekvensutredning er basert på en utbyggingsløsning med 43 vindturbiner, hver med en installert effekt på 2,3 MW (totalt 100 MW). Med bakgrunn i kapasitetsforhold i Nea transformatorstasjon vil den installerte effekten begrenses til inntil 90 MW.

Vindturbiner og annet utstyr i vindkraftverket er tenkt ilandført på dypvannskai i Stjørdal eller i Muruvik, og fraktet med spesialtransport til Stokkfjellet. På siste del av strekingen søker tiltakshaver om å forlenge eksisterende skogsbilveg til Åsvollen over en strekning på cirka 4,2 kilometer. Internt i vindkraftverket viser foreløpige beregninger at internveienes lengde kan bli cirka 17 kilometer.

Figur 1: Stokkfjellet vindkraftverk – planområde med vindturbiner, veier og kraftledninger

2 Behandlingsprosess

3.1 Generelt om NVEs behandlingsprosess

Behandling av større vindkraftsaker starter med at NVE mottar en melding, som er en tidlig varsling av igangsatt planlegging av et vindkraftverk. Den fremmes i medhold av plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredning. Etter en omfattende høringsrunde av meldingen, meddeler NVE tiltakshaver et utredningsprogram som beskriver hvilke utredninger som må gjennomføres før en søknad kan behandles. Når en søknad med konsekvensutredning er mottatt, sender NVE også denne på en omfattende høring. Under begge høringsrundene gjennomføres det møter med lokale og regionale myndigheter, og folkemøter.

Med bakgrunn i søknad med konsekvensutredning, møter, høringsuttalelser, eventuelle tilleggsutredninger, befaringer og egne vurderinger avgjør NVE om beslutningsgrunnlaget er godt nok og om tiltaket skal meddeles konsesjon. Tematiske konfliktvurderinger og eventuelle regionale planer for vindkraft utgjør også en del av NVEs beslutningsgrunnlag. NVEs vedtak kan påklages til Olje- og energidepartementet. Hele behandlingsprosessen fra melding til endelig vedtak tar minst to til tre år.

Høring av melding

NVE mottok melding om planlegging av Stokkfjellet vindkraftverk 29.11.2011 og meldingen ble sendt på høring til berørte interesser 30.1.2012. NVE arrangerte møte med lokale og regionale myndigheter og offentlig møte i Selbu 16.2.2012. Utkast til utredningsprogram ble forelagt Miljøverndepartementet før det ble fastsatt 4.4.2013. Behandlingen av meldingen er beskrevet i NVEs notat *Bakgrunn for utredningsprogram* av samme dato.

3.2 Høring av søknaden

NVE mottok konsesjonssøknaden med konsekvensutredning for tiltaket 18.10.2013.

NVE gjennomførte felles høring av vindkraftprosjektene Stokkfjellet, Brungfjellet og Eggjafjellet med felles nettilknytning. Dokumentene ble sendt på høring 3.12.2013, med høringsfrist 14.2.2014. I forbindelse med høringen av tiltakene arrangerte NVE informasjonsmøter med de berørte kommunene og folkemøter i Melhus, Klæbu og Selbu i tidsrommet 15.-16.1.2014. På møtene orienterte NVE om saksbehandlingsprosessen for søknadene. Tiltakshaverne orienterte om prosjektene og de gjennomførte utredningene.

Den offentlige høringen av konsesjonssøknadene med konsekvensutredninger ble kunngjort i Adresseavisen, Selbyggen og Norsk lysningsblad. Følgende instanser og personer fikk konsesjonssøknadene med konsekvensutredninger til høring:

Selbu kommune, Klæbu kommune, Melhus kommune, Tydal kommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Reindriftsforvaltningen i Sør-Trøndelag/Hedmark, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Natur og Ungdom, Norges Bondelag Sør-Trøndelag, Norges Bonde- og Småbrukarlag Sør-Trøndelag, Norges Jeger- og Fiskerforbund Sør-Trøndelag, Melhus JFF, Klæbu JFF, Selbu JFF, Allskog, Norges Skogeierforbund, Norskog, Norske Reindriftsamers Landsforbund, NHO Reiseliv Midt-Norge, Miljødirektoratet, Direktoratet for mineralforvaltning, Statens landbruksforvaltning, Statens veivesen Region midt, Mattilsynet, Folkehelseinstituttet, Norges miljøvernforbund, Bellona, ZERO, Norsk Ornitologisk Forening Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag Turistforening, Fortidsminneforeningen i Sør-Trøndelag, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådenes landsforbund, Trondheimregionens friluftsråd, Forum for natur og friluftsliv Sør-Trøndelag, Meteorologisk institutt, Luftfartstilsynet, Forsvarsbygg, Telenor, servicesenter for

nettutbygging, Mobile Norway AS, Avinor AS, Norkring AS, Statnett SF, TrønderEnergi Nett AS, Tydal kommunale energiverk KF, Selbu Energiverk AS, TrønderEnergi Nett Trondheim AS, Flå og Klæbu Sau og Geit, Trondheim Kristelig Folkeparti (TKF), Klæbu Historielag, Klæbu Næringsforum, KLÆBU IL orienteringsavdelinga, Trek Discovery Team Norway, Astrid Grendstad, Terje Klokk, Ingvar Eide, Oddvar Paulsen, Arne Jørgen Kjøsnes, Thomas Jenssen, Mari Paulsen Langdahl, Per O. Tjelflaat, Jon Olav Kjøsnes, Kristine Stene, John Jønland, Olav Bolland, Jostein Sandvik, Arnt Morten Holmli, Rune Folgerø med familie, May og Jan Rich. Buch, Haldor B. Grendstad, Morten Wærum, Roar og Brit Fridtjofsen, Mona Løvmo og Ingebrigt Kjøsnes, Rolf Magne Fløan, Ann Kristin og Egil Steinar Slind, Trond Overvik, Oddbjørn Sandvik, John Rolseth, Selbu SV, Kim Olsen Stokke, Jaktutvalget i Guldseth Utmarkslag, Hans Bårdsgård, Terje Larsen, Jannike og Frode Haug, Sørungen Vest/Rensjøen Hytteforening, Guldseth Utmarkslag, Fjellsameiene Renå, Hånnå og Aftret-Kjøsnes-Fuglemsskogen og Toril Rannestad.

Følgende instanser fikk konsesjonssøknad og konsekvensutredning til orientering: Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Enova SF, Norsk institutt for by- og regionforskning og Direktoratet for samfunnssikkerhet- og beredskap

3.3 Innkomne merknader

Det har kommet inn 33 merknader til søknaden om Stokkfjellet vindkraftverk og tilhørende nettilknytning. Disse er sammenfattet i vedlegg C. I det følgende gjengis hovedtrekkene i innkomne merknader.

Selbu kommune er positive til at det gis konsesjon. Kommunen finner virkningene akseptable veid opp mot nasjonale mål om produksjon av fornybar energi og positive lokale ringvirkninger. Tydal kommune er imot at tiltaket gis konsesjon og begrunner dette med at det er lagt for lite vekt på den samlede belastningen nettilknytningen vil kunne ha for landskap, friluftsliv og naturmangfold. Dersom det likevel skulle gis konsesjon ber Tydal kommune om at alternativ 2 (på sørsiden av eksisterende 420 kV) velges. Klæbu kommune går imot Stokkfjellet med bakgrunn i mangel på utredninger av samlede virkninger og mangel på helhetlige planer for vindkraftverk i Norge.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har fremmet innsigelse til tiltaket med bakgrunn i virkninger for reindrift og nasjonale miljømål. Sør-Trøndelag fylkeskommune aksepterer at Stokkfjellet vindkraftverk meddeles konsesjon da tiltaket i mindre grad berører sammenhengende, uberørte fjellområder og regionale friluftslivsinteresser, sammenliknet med Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk.

Miljødirektoratet skriver at virkningene av Stokkfjellet vindkraftverk for landskap, inngrepsfrie naturområder og friluftsliv er mindre enn andre planlagte vindkraftverk i området da tiltaket ligger i utkanten av et sammenhengende urørt fjellområde og nært andre inngrep.

Forsvarsbygg uttaler at Stokkfjellet ikke vil medføre virkninger for Forsvarets infrastruktur.

Gåebrien Sijte mener tiltaket vil komme i konflikt med reindriften i området, ettersom reinen trekker vest for distriktsgrensen og oppholder seg der i lange perioder. Både reinbeitedistriktet og Sametinget ber om at det gjennomføres undersøkelser av samiske kulturminner i området.

Flere privatpersoner og interesseorganisasjoner påpeker at Stokkfjellet, sammen med Brungfjellet og Eggjafjellet, berører det store sammenhengende fjellområdet som strekker seg fra Klæbu og Melhus i vest til Røros i øst. Andre peker på at Stokkfjellet vindkraftverk er det anlegget som synes å gi minst virkninger for de inngrepsfrie naturområdene. Samtidig peker flere høringsinstanser på at Stokkfjellet,

sammen med de andre omsøkte vindkraftverkene, vil gi for store samlede virkninger for landskap, inngrepsfrie naturområder, friluftsliv og naturmangfold. Flere instanser peker på at tiltaket er i strid med *Fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag* og noen er bekymret for tiltakets virkninger for trekket av kortnebbgås i og ved planområdet. Andre er bekymret for tiltakets virkninger for tilgrensende verneområder.

Flere hytteeiere ved Stokkfjellet går imot tiltaket på bakgrunn av virkninger visuelle virkninger, støy og skyggekast. Flere hytteeiere ber om at tiltakets omfang reduseres.

Selbu næringsforum er positive til prosjektet ettersom grunneiere er positive og at tiltaket vil gi store positive virkninger for lokalt og regionalt næringsliv og økte skatteinntekter til kommunen.

Avinor ønsker å få utredet de samlede virkningene av Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet vindkraftverk på deres radar på Vennafjell, og vil fremme innsigelse til planene dersom dette ikke gjennomføres.

3.4 Konsultasjon

I NVEs høringsbrev av 3.12.2014 til Sametinget og Riast/Hylling reinbeitedistrikt (Gåebrien Sijte) viste NVE til at det aktuelle tiltaket kom inn under «*Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget*» av 11.5.2005. Under henvisning til nevnte avtale ba NVE om at Sametinget og Riast/Hylling reinbeitedistrikt meldte tilbake om det var ønskelig med konsultasjon i saken eller ikke.

NVE ba om en tilbakemelding vedrørende eventuell konsultasjon i saken og at eventuelle merknader til prosjektene måtte sendes NVE innen 14.2.2014.

NVE konstaterer at verken Sametinget eller Riast/hylling reinbeitedistrikt har i sine uttalelser bedt om konsultasjon i forbindelse med konsesjonsbehandlingen av Stokkfjellet vindkraftverk.

3.5 Innsigelse fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag fremmer innsigelse til tiltaket ut fra manglende konsekvensutredning for reindriften, jf. Forskrift om konsekvensutredning, vedlegg III «*Rammer for krav til innhold i konsekvensutredning*», 4. ledd. Videre begrunnes innsigelsen med at tiltaket vil være i strid med nasjonal politikk, slik den er formulert i «*Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*» av 24.6.2011.

NVE avholdt 27.11.2014 innsigelsesmøte med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. På møtet deltok også representanter for TrønderEnergi Kraft AS. Protokoll fra møtet ble oversendt Fylkesmannen og TrønderEnergi Kraft AS i e-post av 2.12.2014. Fylkesmannen godkjente protokollen i e-post av 8.12.2014. Av protokollen går det frem at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag ikke fant grunnlag for å trekke sin innsigelse i saken.

Ettersom det hefter innsigelser til Stokkfjellet vindkraftverk, vil et eventuelt vedtak som ikke kommer innsigelsene i møte oversendes Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse.

3 Tematisk vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk

NVE er i medhold av energiloven delegert myndighet til å treffe vedtak om å bygge, eie og drive vindkraftverk. Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt tiltak har for samfunnet. NVE meddeler konsesjon til prosjekter som anses som

samfunnsmessig rasjonelle, noe som innebærer at fordelene ved tiltaket er vurdert som større enn ulempene.

I dette kapittelet vil NVE gjøre en tematisk vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk. Fordeler og ulemper som vektlegges i konsesjonsbehandlingen av prosjektet veies opp mot hverandre i den samlede vurderingen i kapittel 6.

4.1 Vindressurser, økonomi og produksjon

Tiltakshaver har målt vind i planområdet siden april 2012. Langtidskorrigert vindstatistikk for målestasjonen på Stokkfjellet gir en midlere vindhastighet på 7,8 meter i sekundet i 90 meters høyde. Dominerende vindretning er fra sør-sørøst og vest-nordvest. Tiltakshaver har oversendt nye vindmålinger for Stokkfjellet, som viser at middelvinden i de to målepunktene ved Endtjenna og Langlia er på henholdsvis 8,4 m/s og 8,1 m/s i 80 meters høyde.

Tiltakshaver presenterer i konsesjonssøknaden produksjonsberegninger utført for vindkraftverket ut fra en åtte måneders periode med vindmålinger. Beregningene er utført ved bruk av vindturbiner i IEC-klasse II (større rotordiameter og høyere produksjon ved lave vindhastigheter) fra Siemens. Tiltakshaver har utført produksjonsberegninger ut fra tre utbyggingsalternativ (tabell 1). Det aktuelle utbyggingsalternativet som tiltakshaver har vurdert i dette notatet omfatter en installert effekt på inntil 80 MW og har en anslått total kostnad på 890 MNOK, hvorav vindturbiner og fundament utgjør cirka 670 MNOK (cirka 75 %). Denne utbyggingsløsningen kan produsere cirka 250 GWh. I disse produksjonsberegningene er det antatt et årlig tap på grunn av ising på 7 %.

Tabell 1: Produksjonsdata for ulike utbyggingsalternativ

Turbiner	Turbin-størrelse	Installert effekt (MW)	Netto produksjon pr år (GWh)	Driftstimer på merkeeffekt
43	2,3	98,9	243	2460
33	3	99	298	3012
26	3	78	247	3165

Ved utbygging av 80 MW vil kostnaden per MW bli på cirka 11.1 MNOK/MW. Kostnadene ved 132 kV nettilknytning til Nea er anslått til vel 90 MNOK, inkludert transformatorstasjon i planområdet. Tiltakshaver mener drifts- og vedlikeholdskostnader kan beløpe seg til 20-30 MNOK årlig (8-12 øre/kWh).

I NVEs vurdering av prosjektets økonomi tas det utgangspunkt i vindforhold, investeringskostnader og kostnader for drift- og vedlikehold. Vindhastigheten i planområdet er meget god, og vinden er jevn og med tydelige fremherskende vindretninger. RIX-verdiene (terrengkompleksitet) er ifølge Kjeller Vindteknikk kart 0-20 % i planområdet, med de høyeste verdiene i områdene ut mot Neadalføret. Ved enkelte turbinpunkter kan turbulens ha negative virkninger for produksjonen, men NVE legger til grunn at RIX-verdiene er relativt lave sammenlignet med andre norske vindkraftverk. Dette bekreftes av tiltakshavers målinger av turbulensintensitet i 50 meters høyde innenfor planområdet. Resultatet viser en turbulensintensitet på 15,8 %, som ligger nært designkravet som settes for vindturbiner i klasse II.

Kjeller Vindteknikks isingskart viser at det kan ventes ising i opp mot 350 timer per år. Ifølge tiltakshaver kan produksjonstapet bli på cirka 7 %. Dersom det installeres avisingssystemer på vindturbinene kan dette tapet reduseres til cirka 3 %. NVE legger videre til grunn at ising kan medføre økte drifts- og vedlikeholdskostnader.

NVE konstaterer at tiltaket har lave kostnader for atkomstvei, ettersom eksisterende skogsbilveg skal benyttes. Atkomsten til selve vindkraftverk skal skje ved forlengelse av denne veien over en strekning på cirka 4 kilometer, gjennom kupert terreng, der tiltakshaver anser det som relativt uproblematisk å bygge vei. Tiltakshaver anslår at lengden på internveiene for den konsesjonsøkte utbyggingsløsningen vil være cirka 17 kilometer. Etter vår vurdering er tiltakshavers anslag for kostnader ved atkomst- og internveier (96 MNOK) realistiske.

Nettilknytning skal skje via en cirka 30 kilometer lang 132 kV kraftledning til Nea transformatorstasjon. Kostnadene for nettilknytningen (132 KV kraftledning og transformatorstasjon/servicebygg) er av tiltakshaver anslått til vel 90 MNOK, som er noe høyere sammenlignet med andre gode vindkraftprosjekter. NVE anslår at drifts- og vedlikeholdskostnadene for vindkraftverket er på 15-18 øre/kWh, noe som er noe høyere enn tiltakshavers anslag.

Vindressursene i planområdet er gode. Selv om det er utfordringer knyttet til ising, er planområdet etter NVEs vurdering godt egnet til vindkraftproduksjon. Tiltakshavers oppdaterte opplysninger om vindressursene i områdene bekrefter at tiltakshavers produksjonsanslag på cirka 250 GWh per år, for et alternativ med en total installert effekt på 80 MW, er realistisk.

NVE legger til grunn at en eventuell konsesjon meddeles for 90 MW for å ta hensyn til usikkerhet knyttet til tilgjengelig kapasitet i Nea transformatorstasjon og at samtlige vindturbiner ikke vil produsere på merkeytelse samtidig.

NVE har gjort en vurdering av produksjonsestimatene sett opp mot investeringskostnadene. Etter NVEs vurdering vil Stokkfjellet vindkraftverk være et konkurransedyktig prosjekt i det norsk-svenske elsertifikatmarkedet.

Nye målinger av vindforholdene i planområdet tilsier en årsmiddelvind på over 8.0 m/s i navhøyde. Tiltakshavers tidligere anslag om en årlig produksjon på vel 250 GWh per år, dersom det bygges ut et vindkraftverk med en installert effekt på 80 MW, er etter NVEs vurdering realistisk. Dette tilsvarer en brukstid på merkeeffekt på over 3150 timer per år. Investeringskostnadene er beregnet til å være cirka 11,1 millioner kroner per MW. Etter vår vurdering vil Stokkfjellet vindkraftverk vil være et konkurransedyktig prosjekt i det norsk-svenske sertifikatmarkedet.

4.2 Forholdet til andre planer

4.2.1 Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag

Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag ble vedtatt av Sør-Trøndelag Fylkesting 16.12.2008, og gjenspeiler fylkeskommunens holdning til vindkraftutbygging i Sør-Trøndelag frem til 2020. Planen skal styrke grunnlaget for behandling av omsøkte vindkraftverk, og ble utarbeidet på bakgrunn av det store antallet planlagte vindkraftprosjekter i fylket. Kapasitet i det eksisterende kraftledningsnettet er også lagt til grunn i planen.

Planen legger til grunn at det bygges ut vindkraftverk med samlet installert effekt på 700-1000 MW i Sør-Trøndelag fylke. Det vektlegges at det er viktig å ta vare på store, sammenhengende fjellområder og områder inntil kystlinjen og kystleia, og samle utbyggingen i noen større områder, fremfor å spre etableringen av vindkraftverk i mange mindre anlegg. Med utgangspunkt i kjent konfliktnivå med nasjonale og regionale interesser, mulig nettilknytning, vindressurser, utbyggingsinteresser og kommunenes holdninger, anbefales det i fylkesdelplanen at lokalisering av vindkraftverk utredes videre kun i de indre kystheier i Snillfjord og området fra Bjugn/Åfjord til Osen kommune.

Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag ble godkjent av Miljøverndepartementet 9.2.2010.

Sør-Trøndelag Fylkesting åpnet i desember 2011 for en revidering av vindplanen. Fylkestingsvedtaket i desember 2011 ble ytterligere detaljert ved behandling 25. april 2012, og lyder:

” Fylkestinget vedtar at det utarbeides en arealanalyse for de mest aktuelle nye områdene for vindkraft. Dette vil gi et prosess- og kunnskapsgrunnlag for å vurdere mulige unntak fra dagens vindkraftplan når utbyggingssøknadene forventes å komme til behandling sommeren 2013. En full rullering av fylkesdelplanen på nåværende tidspunkt vil på grunn av omfattende prosess- og dokumentasjonskrav sannsynligvis ta to år og dermed ikke bli ferdig tidnok til å kunne danne grunnlag for fylkeskommunens vurdering av de pågående utbyggingssakene. Arealanalysen er et tiltak på kort sikt til bruk for vurderinger i tilknytning til dagens vindkraftplan, og er ikke ment å komme i stedet for en ev. rullering av vindkraftplanen. For sistnevnte spørsmål vises til vurderinger i forslag til Fylkesplanstrategi. Arealanalysen vil være et verdifullt grunnlagsdokument i en ev. rullering av vindkraftplanen.”

I møte i Fylkestinget 23.04.2014 fattet Sør-Trøndelag fylkeskommune vedtak om at de aksepterer at NVE gir konsesjon til Stokkfjellet vindkraftverk.

4.2.2 Kommuneplanens arealdel

Selbu kommune har rullert kommuneplanens arealdel. Forslaget til ny arealdel var på høring i 2013, og planen ble vedtatt i kommunestyret 10.06.14. Det er fremmet innsigelser til deler av kommuneplanens arealdel, men disse berører ikke hensynssonen som er avsatt for planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk. Ettersom kommuneplanens arealdel har avsatt området for det omsøkte vindkraftverket som hensynssone, kan ikke arealet bli gjenstand for omdisponering eller utbygd til andre formål enn vindkraft, før det blir avklart om tiltaket gis konsesjon. NVE konstaterer at det ikke er fremmet innsigelse til hensynssone for vindkraft i kommuneplanens arealdel.

4.2.3 NVEs vurdering av forholdet til andre planer

Vi tar til etterretning at utbyggingen av vindkraft i Sør-Trøndelag i fylkesdelplan fra 2008 skulle utgjøre en installert effekt på 700-1000 MW, og at det var områdene i de indre kystheier i Snillfjord og området fra Bjugn/Åfjord til Osen kommune, som skulle være gjenstand for videre utredninger.

NVE konstaterer samtidig at det er utarbeidet en arealanalyse som skal styrke fylkeskommunens kunnskapsgrunnlag, dersom det skal gjøres unntak fra gjeldende fylkesdelplan. Fylkestinget i Sør-Trøndelag har fattet vedtak om at de ikke vil gå imot at NVEs gir konsesjon til Stokkfjellet vindkraftverk. Fylkestinget understreker at reindriftsinteressene bør vektlegges i den samlede vurderingen av om det bør gis konsesjon.

Vi vil understreke at vindkraftprosjekter vurderes på grunnlag av konkrete virkninger knyttet til hvert enkelt prosjekt, og at konsekvensutredninger knyttet til vindkraftprosjekter generelt er grundigere enn

utredningene som er lagt til grunn i regionale planer. NVE vil påpeke at regionale planer for vindkraft er et retningsgivende verktøy, som inngår som en del av NVEs beslutningsgrunnlag, men det er ikke en bindende plan. NVE vil vektlegge Fylkestingets vedtak i den samlede vurderingen av vindkraftverket.

Vi konstaterer at planområdet er avsatt som hensynssone for vindkraft i forslag til ny arealdel i kommuneplanen. I konsesjonssøknaden skriver tiltakshaver at de søker om dispensasjon fra gjeldende arealbruk i arealplanen. NVE ber om at tiltakshaver følger opp denne søknaden med Selbu kommune, dersom det blir gitt endelig konsesjon.

4.3 Landskap og visuelle virkninger

Tiltaket berører tre landskapsregioner slik de er presentert i *Nasjonalt referanse for landskap* (Norsk Institutt for skog og landskap); *Dal- og fjellbygdene i Trøndelag*, *Fjellskogen i Sør-Norge* og *Lågfjellet i Sør-Norge*. Selve planområdet tilhører landskapsregionen *Fjellskogen i Sør-Norge*, og beskrives i utredningen for landskap som et snaufjellplatå som grenser mot store, slake og lavereliggende skog- og heiområder i vest, dalføret Tydal med elva Nea i nord og øst og store sammenhengende høyfjellsområder mot Reinsfjellet og Eggjafjellet i sør.

Innenfor planområdet er terrenget myrlendt, åpent og flatt. I små partier finnes bjørkekratt i forsenkninger, men vegetasjonen er sparsom og domineres av lyng-, gress- og vierarter, i tillegg til myrvegetasjon.

Eksisterende 420 kV kraftledning krysser planområdet i sørlig del og er det eneste tekniske inngrepet som påvirker landskapsbildet.

I utredningen er landskapet i influensområdet delt inn i ni delområder. For delområdet *Stokkfjellet – Reinsfjellet* er konsekvensgraden vurdert til *stor negativ*. For delområdet *Tydalen – Nordre del* er konsekvensgraden satt til *middels/stor negativ*. For de andre delområdene er konsekvensgraden satt til *middels negativ* eller lavere. Samlet er konsekvensgraden av tiltaket for landskap satt til *middels negativ*.

Mange høringsinstanser er opptatt av de visuelle virkningene av vindkraftverket og er uenig i utredningens konklusjon om at tiltaket har middels negative virkninger for landskapet.

Miljødirektoratet slutter seg imidlertid til utredningens konklusjon om at tiltaket vil gi middels negative virkninger for landskap, og har vurdert tiltaket i konfliktkategori C (middels store virkninger) for landskap i tematisk konfliktvurdering. De peker på at tiltaket er lokalisert i ytterkant av det store, sammenhengende natur- og friluftslivsområdet, og at konfliktnivået vil være lavere enn de andre planlagte vindkraftverkene. Andre høringsinstanser, herunder Nei til vindkraft i Selbu, FRIFO Stjørdal og flere privatpersoner, peker på tiltakets nærhet til inngrepsfrie naturområder og Skarvan-Roltdalen nasjonalpark og mener at tiltaket vil gi store visuelle virkninger. Hytteeiere i området anser de visuelle virkningene som betydelige, og peker på at det lokale friluftslivet vil påvirkes i stor grad. Noen høringsinstanser, blant annet hytteeiere nært Stokkfjellet, er også opptatt av lysmerking av vindturbinene og mener dette vil øke de visuelle virkningene av tiltaket.

Vi konstaterer at Stokkfjellet vindkraftverk berører et stort landskapsrom. De fotorealistiske visualiseringene og det utarbeidete synlighetskartet viser at vindturbinene vil være godt synlig fra omkringliggende fjellområder, bebygde områder i Tydalen og delvis fra området rundt Selbusjøen. Etablering av vindkraftverket vil tilføre området et teknisk, moderne og industrielt landskapselement som vil prege landskapskarakteren i området. NVE legger til grunn at vindkraftverket lokalt kan oppfattes som et omfattende inngrep, og vindturbinene vil fremstå som tydelige landskapselementer.

Tiltaket vil påvirke landskapsopplevelsen i plan- og influensområdet, særlig i de mest nærliggende landskapsområdene. Særlig vil opplevelsen av landskapet for de som i dag bruker området i friluftslivssammenheng endres. Selv om Stokkfjellet i dag er berørt av en 420 kV kraftledning vil vindkraftverket forsterke inntrykket av at området er berørt av tekniske inngrep.

Hytteiere i nærheten av vindkraftverket vil oppleve at vindturbinene kan dominere landskapet, og flere har uttrykt seg kritisk til planene om å etablere vindkraftverket. For innbyggere nordvest for Stokkfjellet (delområde *Tydalen nordre del* i utredningen) vil vindturbinene prege horisonten mot sør/sørøst. I deler av dette området er landskapet av Sør-Trøndelag fylkeskommune klassifisert som et landskap av nasjonal verdi, der elvesletten langs Nea utgjør et avgrenset landskapsrom. Topografi og vegetasjon vil lokalt begrense innsynet til vindkraftverket, men vi mener at vindturbinene vil være fremtredende fra flere steder. NVE vil derfor vektlegge landskapsvirkningene for den nærmeste bebyggelsen. Avstanden til Selbusjøen er cirka 12 kilometer, og de visuelle virkningene av tiltaket på denne avstanden vil etter NVEs vurdering være små. I øvre del av Tydalen vil vindturbinene prege landskapet. Topografien gjør at bebyggelsen nede i elvedalen vil få mindre innsyn til vindkraftverket.

NVE slutter seg til merknadene fra flere høringsinstanser om at de største virkningene for landskapet vil være knyttet til åpne fjellområder som er mye brukt til friluftsliv og rekreasjon. Vi vil vektlegge at de visuelle virkningene fra disse områdene vil påvirke opplevelsen av et uberørt og sammenhengende fjellområde, men kan slutte oss til utredningen og enkelte høringsinstanser om at landskapsvirkningene av Stokkfjellet er relativt lave sammenliknet med Brungfjellet og Eggjafjellet.

NVE konstaterer at flere høringsinstanser peker på at tiltaket vil påvirke Skarvan-Roltdalen nasjonalpark visuelt. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag peker på at vindturbinene på det nærmeste kan bli liggende sju kilometer unna nasjonalparken. Miljødirektoratet peker også på at tiltaket vil påvirke nasjonalparken visuelt. FNF Sør-Trøndelag skriver at vindkraftverket blir synlig fra store deler av nasjonalparken. Etter NVEs vurdering vil ikke Stokkfjellet vindkraftverk ha vesentlig visuelle virkninger for landskapet i Skarvan-Roltdalen nasjonalpark, selv om vindturbinene vil være synlig fra de høyereliggende områdene av nasjonalparken. Avstanden fra Stokkfjellet til nasjonalparken er stor og de visuelle virkningene vil etter NVEs vurdering ikke være av en slik grad at de kan tillegges vekt i samlet vurdering av tiltaket.

Flere hytteiere ønsker at vindkraftverket reduseres i omfang, blant annet av hensyn til visuelle virkninger fra hyttebebyggelse, og har konkrete innspill til hvilke vindturbiner som må tas ut av planene. Hytteeierne Jon Tomas Stokke samt Bernt og Grete Kristiansen mener vindkraftverket bør plasseres nord for eksisterende 420 kV kraftledning for blant annet å redusere innsynet fra hyttene. Ann Kristin og Egil Steinar Slind ber om at fire til fem vindturbiner nord i planområdet (nord for Langlia) tas ut av planene. Turid og Knut Ivar Eidem ber om at åtte vindturbiner tas ut av planene, blant annet knyttet til visuelle virkninger, men også ut fra hensynet til støy og skyggekast.

Etter NVEs vurdering vil vindkraftverkets dimensjon og arealbeslag i seg selv være av en slik karakter at virkningene av avbøtende tiltak knyttet til visuelle virkninger vil oppfattes som relativt beskjedne, særlig på lengre avstand. Lokalt vil avbøtende tiltak, som fjerning av vindturbiner og innskrenking av planområdet, være et aktuelt tiltak for å redusere de visuelle virkningene. Flere hytter ligger nært og også inne i planområdet for vindkraftverket. Fra disse hyttene kan utsikten i enkelte retninger bli preget av vindturbiner.

NVE registrerer at det er fremmet flere forslag til fjerning av vindturbiner fra hytteeierne i området. I konsesjonssøknaden og konsekvensutredningen er det lagt til grunn en utbyggingsløsning som omfatter inntil 43 vindturbiner (100 MW), hver med en installert effekt på 2,3 MW. Dersom det gis

konsesjon til en utbyggingsløsning med en installert effekt på 90 MW, og det benyttes samme type vindturbiner, vil antallet vindturbiner kunne reduseres fra 43 til 39. Antallet vindturbiner kan reduseres ytterligere dersom man velger større vindturbiner. Eksempelvis vil valg av vindturbiner med størrelse på 3,0 MW, som er beskrevet som en aktuell turbinstørrelse i konsesjonssøknaden, redusere antallet vindturbiner til 30. En reduksjon av antall vindturbiner kan redusere visuelle virkninger, støy og skyggekast for nærliggende hyttebebyggelse. Det vises til kapittel 4.11 og 4.12.

Vindkraftverket må merkes i henhold til gjeldende forskrifter om merking av luftfartshinder. Dette vil forsterke de visuelle virkningene for omkringliggende områder. NVE viser til at det er mulig å utstyre turbinene med passiv lysmerking, slik at lysene kun aktiveres når fly eller helikoptre befinner seg i nærheten av vindturbinene. NVE mener det er viktig å få på plass teknologi for å minimere virkningene av lysmerkingen, og viser til at det er et slikt system installert på Mehuken vindkraftverk i Vågsøy kommune. Dette systemet er det eneste som per i dag er godkjent av Luftfartstilsynet. Siden denne løsningen er knyttet til en spesifikk turbinleverandør og det er usikkerhet om hvilke systemer som eventuelt kan bli godkjent i fremtiden, kan ikke NVE sette vilkår om at det skal benyttes et slikt system. NVE vil imidlertid sette vilkår om at det bør benyttes teknologi som hindrer konstant lysmerking dersom det er økonomisk og teknisk forsvarlig.

Stokkfjellet vindkraftverk vil etter NVEs vurdering føre til at landskapskarakteren blir endret for et relativt stort område. Vindkraftverket kan oppfattes som et stort inngrep som vil påvirke landskapsopplevelsen i og rundt planområdet. I den samlede vurderingen i kapittel fem vil NVE legge vekt på visuelle virkninger for bebyggelse i Tydalen, de store omkringliggende fjellområdene (herunder Reinsfjellet) og hytter i og i nærheten av planområdet for vindkraftverket. NVE vil ikke legge vekt på visuelle virkninger for Skarvan-Roltdalen nasjonalpark.

4.4 Kulturminner og kulturmiljø

I følge utredningen finnes ikke kjente automatisk fredete kulturminner, nyere tids kulturminner eller SEFRAK-registrerte bygninger innenfor planområdet, men det ligger seks setermiljø med slike bygninger innenfor en radius på cirka en kilometer fra plangrensen. Det finnes noen varder som kan bli direkte berørt av oppstillingsplasser eller internveier. Potensialet for funn av kulturminner i planområdet anses i utredningen som lavt.

Det er utelukkende visuelle virkninger som kan medføre virkninger for kulturminner og kulturmiljø. Her nevnes Selbu kirke, Selbu kirkegård, Rolset gård, Kalvåa bygdetun samt samiske kulturminner og skifersteinsbrudd innenfor Skarvan og Roltdalen nasjonalpark som de viktigste.

I utredningen fremheves virkningene for de seks setermiljøene som ligger i randsonen til tiltaket. Det vises til at vindturbinene her vil være visuelt dominerende, men at virkningene reduseres noe som følge av skog rundt setervollene. I tillegg vil støy endre dagens stille miljøer rundt setervollene. Konsekvensgraden til setermiljøene er i utredningen satt til *middels negativ*. For mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø i Skarvan og Roltdalen nasjonalpark er konsekvensgraden satt til *middels negativ* som følge av visuelle fjernvirkninger. Videre er omfang og konsekvensgrad for øvrige kulturminner og kulturmiljø i influensområdet satt *små til ubetydelig*.

Riksantikvaren har ikke gjennomført tematisk konfliktvurdering av tiltaket. Sametinget og Riast/hylling reinbeitedistrikt peker på at planområdet har vært brukt til reindrift gjennom flere generasjoner og at det finnes samiske kulturminner i nærområdet til vindkraftverket. Sametinget anser potensialet for funn av samiske kulturminner som *middels* for hele planområdet, der potensialet er

størst sør i planområdet og i tilknytning til atkomstvei og nettilknytning. Sametinget skriver at det er tilstrekkelig at undersøkelsesplikten i kulturminnelovens § 9 oppfylles etter en eventuell konsesjon er gitt. Det berørte reinbeitedistriktet peker også på reindriftens bruk av området og at det finnes samiske kulturminner. Reinbeitedistriktet ber om at det gjennomføres grundige undersøkelser i samarbeid med Sametinget.

Flere høringsinstanser hevder at virkningene for kulturminner er større enn det som er vurdert i utredningene, og mener tiltaket vil virke negativt inn på kulturminner- og miljø i influensområdet til vindkraftverket. Oddbjørn Sandvik peker på at atkomstveien til vindkraftverket kan komme i berøring med et mulig jernutvinningsanlegg i Kogdalen. I tillegg er to slike lokaliteter, Storkalvsjøen og Enbekken, lokalisert i nærheten av vindkraftverket. Sandvik ber om at det gjennomføres nye undersøkelser av disse lokalitetene, og at det vurderes hvilke virkninger tiltaket vil kunne ha på disse automatisk fredete kulturminnene.

NVE mener en realisering av Stokkfjellet vindkraftverk kan medføre noe reduksjon av opplevelsesverdien til kulturminnene og -miljøene som blir visuelt berørt. Dette gjelder særlig setermiljøene som ligger ved planområdet på avstander fra 300 til 450 meter, der vindturbinene vil bli godt synlige og hørbare. Samtidig mener vi at antall og verdi av påvirkede kulturminner og -miljøer, avstand til vindkraftverket og graden av påvirkning ikke er av et slikt omfang at hensynet til kulturminner bør tillegges vekt i den samlede vurderingen av tiltaket. NVE vil derfor ikke be tiltakshaver endre plasseringen av vindturbiner eller internveier ut fra hensynet til kulturminner og kulturmiljø.

NVE forutsetter at hensynet til automatiske fredete kulturminner ivaretas i detaljplanlegging av tiltaket. Det skal her beskrives hvordan direkte virkninger for kulturminner kan unngås ved planjusteringer. NVE legger til grunn at dette beskrives i miljø-, transport- og anleggsplanen, som skal utarbeides i samråd med kommunen og godkjennes av NVE. Vi vil i en eventuell konsesjon fastsette vilkår om at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 skal være oppfylt før anleggsarbeidene kan starte. Det forutsettes at eventuelle funn av kulturminner som gjøres ved gjennomføringen av tiltaket straks skal varsles Sør-Trøndelag fylkeskommune, og at alt arbeid skal stanses inntil vedkommende myndighet har vurdert nærmere/dokumentert funnet, jf. kulturminneloven § 8, 2. ledd.

Stokkfjellet vindkraftverk vil medføre visuelle virkninger og støy for enkelte kulturminner- og miljøer ved planområdet, men det finnes ingen kjente automatiske fredete kulturminner innenfor planområdet. Potensialet for funn av samiske kulturminner er til stede og det finnes flere setermiljø i nærheten av planområdet. NVE vil ikke legge vekt på hensynet til kulturminner og kulturmiljø i den samlede vurderingen av tiltaket.

4.5 Friluftsliv og reiseliv

Planområdet til Stokkfjellet vindkraftverk inngår i et stort sammenhengende friluftslivsområde som strekker seg fra Klæbu og Melhus i vest til Røros i øst. Ifølge konsekvensutredningen har dette området stor betydning som friluftslivsområde for hele innlandsregionen i Sør-Trøndelag.

Plan- og influensområdet brukes ifølge konsekvensutredning i liten grad til friluftaktiviteter. Noen av grunneierne har hytte/setre i plan- og influensområdet, og benytter området noe, blant annet til jakt. Det vises også til at det ligger enkelte hytter langs den planlagte atkomstveien. Virkningene for friluftsliv og ferdsel er vurdert ut fra plan- og influensområdets og friluftslivsaktivitetenes verdi og tiltakets omfang. Tiltaket vil påvirke friluftsliv og ferdsel både visuelt og som følge av støy og skyggekast fra vindturbinene.

Samlet sett vurderes det i konsekvensutredningen at virkningene for friluftsliv og ferdsel er *liten negativ* for planområdet og *middels negativ* for influensområdet.

De fleste høringsinstansene som går imot tiltaket har begrunnet dette blant annet ut fra hensynet til friluftsliv. De mener tiltakene vil redusere mulighetene for å utøve friluftsliv gjennom ferdselsrestriksjoner, og at visuelle virkninger, støy og skyggekast vil ødelegge opplevelsesverdien av friluftslivet i plan- og influensområdet. I de fleste uttalelsene fremheves det at Stokkfjellet inngår i det store sammenhengende inngrepsfrie friluftslivsområdet som strekker seg fra Klæbu/Melhus i vest og mot Røros i øst. Miljødirektoratet og andre høringsinstanser peker på at dette området er lett tilgjengelig for en voksende befolkning i Trondheimsregionen. De fleste friluftslivsorganisasjonene som har uttalt seg til tiltaket er udelt negative til planene, og peker blant annet på at en eventuell utbygging vil gjøre disse områdene mindre attraktive for friluftslivet. Noen høringsinstanser peker imidlertid på at Stokkfjellet er lokalisert lengre unna arealer som i dag brukes mye i friluftslivssammenheng.

Blant annet Miljødirektoratet peker også på at friluftslivsområdene vil få redusert kvalitet som følge av støy fra vindturbinene. Mange høringsinstanser mener at tiltaket vil påvirke Skarvan-Roltdalen nasjonalpark.

NVE konstaterer at høringsuttalelsene i stor grad fokuserer på de samlede virkninger av de tre planlagte vindkraftprosjektene Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet, og at et fåtall av de som har uttalt seg til prosjektene har vurdert virkningene på friluftsliv og ferdsel av Stokkfjellet vindkraftverket alene. NVE konstaterer at Stokkfjellet vindkraftverket ligger i utkanten av det store sammenhengende friluftsområdet som mange høringsinstanser er opptatt av at skal bevares. Samtidig synes bruken av planområdet i friluftslivssammenheng å være begrenset, selv om planområdet lokalt brukes av hytteeiere og grunneiere. Vindkraftverket vil bli synlig fra store områder som blir benyttet til friluftsliv, herunder mye brukte turmål, som fjellet Bringen og Reinsfjellet. Støy fra vindturbinene vil også påvirke friluftslivet i og nær planområdet, blant annet i områdene ved Storkalvsjøen og ved hytter nær vindkraftverket. I tillegg kan friluftslivet i planområdet bli påvirket av skyggekast og ferdselsbegrensninger som følge av fare for iskasting.

På bakgrunn av uttalelser fra blant annet hytteeiere legger NVE til grunn at friluftslivsbruken i tilgrensende områder til Stokkfjellet er relativt stor, særlig vinterstid. Blant annet synliggjøres bruken i uttalelsen fra Bjørn Hoven som har oversendt et kart som viser oppkjørte skiløyper og andre turstier i områder vest for Stokkfjellet.

NVE mener tiltaket vil endre opplevelsesverdien av friluftsliv- og hyttelivet flere steder i og rundt planområdet, særlig for brukergrupper som ønsker å oppleve stillhet og urørt natur. NVE legger til grunn at planområdet inngår i et større sammenhengende friluftslivsområde, og at områdene sør og vest for Stokkfjellet er uberørte. Etter vår vurdering synes bruken av selve Stokkfjellet å være relativt liten. Etter NVEs oppfatning vil de viktigste friluftslivsvirkningene være knyttet til opplevelsesverdi i forbindelse med jakt, turmål og hytteliv i og nær planområdet. Etersom Stokkfjellet inngår i et større friluftslivsområde vil også de visuelle fjernvirkningene fra tilgrensende områder være av betydning. Tiltaket vil kunne sees fra store områder, og med vesentlig større virkninger enn eksisterende inngrep (420 kV kraftledning). Både visuelle virkninger og støy vektlegges i den samlede avveien i kapittel 5. NVE vektlegger også at tiltaket ligger i utkanten av det mye omtalte friluftsliv- og fjellområdet i sør/vest og at det ikke vil fragmentere dette området. I sin uttalelse peker Per Olav Tjellflaat på at dersom det blir gitt konsesjon til Stokkfjellet vil det komme flere søknader om utbygging av vindkraft

i utkanten av dette området. NVE vil ved senere behandling og vedtak vurdere de samlede virkninger av andre vindkraftverk i regionen.

NVE konstaterer at mange hytteeiere i og nær planområdet kritiserer tiltakshaver for å planlegge et tiltak som vil gi store visuelle virkninger og medføre støy for deres hytter. Utredningene viser at det er 8 hytter som ligger i gul støysone. Støyvirkninger ved hytter er vurdert i kapittel 4.12.

Flere høringsinstanser er kritiske til utredningens påstand om at tiltaket vil øke tilgjengeligheten til Stokkfjellet, og dermed medføre økt bruk av området i friluftslivssammenheng. NVE slutter seg imidlertid til konklusjonene i konsekvensutredningen om at etablering av et vindkraftverk kan føre til økt bruk av området. Erfaringer fra etablerte norske vindkraftverk viser at friluftslivsaktiviteten i vindkraftverk kan være relativt stor for nye brukergrupper, som for eksempel turgåere og syklister. NVE vil likevel vektlegge virkningene for friluftslivet i den samlede vurderingen i kapittel 5, ettersom brukergrupper som søker stillhet og uberørt natur kan oppfatte at vindkraftverket reduserer verdiene for friluftslivet.

Stokkfjellet vindkraftverk vil bli synlig fra lokale friluftslivsområder, og friluftslivsopplevelsen vil etter NVEs vurdering bli påvirket av dette. Virkningene vil være størst i selve planområdet på Stokkfjellet, der friluftslivsopplevelsen også vil påvirkes av støy, skyggekast og fare for iskasting. NVE mener de viktigste virkningene for friluftsliv vil være reduksjon av opplevelsesverdiene knyttet til jakt, turmål og hytteliv i og nær planområdet. Selv om etablering av vindkraftverket kan føre til økt bruk av området, vektlegger NVE virkningene for tradisjonelt friluftsliv i den samlede vurderingen av tiltaket i kapittel 5.

4.6 Reiselivs- og turisme

Det naturbaserte reiselivet er en viktig del av reiselivsnæringen i Norge. Ifølge konsekvensutredningen kan tiltaket gjøre det mindre attraktivt for turister å besøke Stokkfjellet. Videre beskrives turistattraksjoner og overnattingsteder i Selbu kommune, blant annet Selbusjøen hotell og gjestegård, Selbu bygdemuseum og Rolset gård. Tiltaket vil i varierende grad være synlig fra disse stedene og avstanden er stor. Virkningene er i konsekvensutredningen vurdert til å være ubetydelige.

Hyttenæringen er stor i Selbu kommune og det finnes over 2000 hytter i kommunen (www.agderforskning.no/hyttestatistikk). Mange høringsinstanser peker på at hyttenæringen er viktig for kommunen, og flere hevder at tiltaket vil påvirke verdien av og interessen for å etablere hytter i kommunen. Selbu næringsforening peker i sin uttalelse derimot på at det ikke er kjent at omsetting eller verdi av hytter har blitt redusert etter at planene om vindkraft ble kjent.

NVE legger til grunn at vindkraftverket kan påvirke eksisterende hytter i og nær planområdet både gjennom visuelle virkninger og støy, og at etablering av nye hytter nær vindkraftverket ikke vil være like attraktivt dersom vindkraftverket bygges. Selv om de virkningene for hytter raskt vil avta med økende avstand fra vindkraftverket, kan visuelle virkninger for friluftsområder rundt tiltaket redusere opplevelsesverdien for friluftsliv. Etter NVEs vurdering tilsier ikke tiltakets omfang at Selbu kommune vil bli mindre attraktiv som hyttekommune, dersom tiltaket blir realisert.

Etter NVEs vurdering kan vindkraftutbygging gi positive virkninger for den lokale reiselivsnæringen. I anleggsperioden vil aktiviteten i området være stor, og det vil være et stort behov for overnattings- og serveringstjenester. Erfaringer fra andre vindkraftverk viser at reiselivsbedrifter kan oppleve positive virkninger også i driftsperioden, blant annet gjennom vedlikeholdsarbeid i vindkraftverket. Disse virkningene kan tilfalle bedrifter både i Selbu og Tydal kommuner.

NVE mener virkningene for reiselivsnæringen er små, da det er begrenset innsyn og stor avstand mellom viktige reiselivsbedrifter og tiltaket. Det naturbasert reiselivet kan påvirkes i noen grad, da hytteområder og friluftslivsområder knyttet opp mot disse vil oppleve visuelle virkninger og støy fra tiltaket. Vindkraftutbygging kan etter vår vurdering også gi positive virkninger for reiselivsnæringen gjennom økt behov for overnattings- og serveringstjenester, særlig i anleggsperioden. NVE vil legge vekt på virkningene for reiseliv og turisme i den samlede vurderingen av tiltaket.

4.7 Naturmangfold

Nedenfor følger en omtale og vurdering av vindkraftverkets virkninger for naturmangfold, inndelt etter undertemaene naturtyper og vegetasjon, fugl og andre dyrearter. Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldloven. I NVEs vurdering av søknaden om Stokkfjellet vindkraftverk legger vi til grunn bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 og §§ 8-12. Avbøtende tiltak og utformingen av tiltaket vil spesifiseres nærmere i vilkår, dersom det blir gitt konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12. NVE viser til vurdering av kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold, jf. naturmangfoldloven § 8, i vedlegg A.

4.7.1 NVEs vurdering av virkninger for naturtyper og vegetasjon

Det fremgår av konsekvensutredningen at planområdet på Stokkfjellet så vidt strekker seg over skoggrensen. Stokkfjellet er et frodig fjellområde som består av fjellvegetasjon på grunnlendt, skrinnt mark over store områder. Det er en del bart fjell i de høyeste områdene opp mot toppen som ligger 704 meter over havet. Det finnes to tjern innenfor planområdet, Entjennin, ellers finnes bare småvann. I planområdet finnes blant annet den viktige naturtypen *Kalkrike områder i fjellet* og utbygging kan føre til at denne naturtypen reduseres i omfang. Tiltaket kan ifølge utredningene påvirke de økologiske sammenhengene i naturtypen, og virkningene er derfor vurdert til middels negative.

Det er ikke funnet rødlistede arter av karplanter, moser eller lav innenfor planområdet for vindkraftverket, men dette kan ikke utelukkes, da miljøforholdene ifølge utredningene er egnet. Ifølge konsekvensutredningen kan en utbygging av vindkraftverket føre til at krevende og sjeldne arter kan bli berørt. Inngrepene kan også fungere som barrierer for artene. Grøfing og drenering kan også påvirke artene, og økt ferdsel kan medføre økt slitasje. Samlet sett vurderer utredningens forfatter virkningsomfanget til middels negativt for selve vindkraftverket.

Langs den planlagte atkomstveien fra Åsvollen finnes flere kalkkrevende arter, blant annet gullmyrklegg og orkideer som flekkmarihand og stortveblad. I tilknytning til atkomstveien er det registrert to viktige naturtyper; ved Kalvåa finnes naturtypen *Bekkekløft og bergvegg* og sør for Åsvollen finnes naturtypen *Gammel barskog (F08)*. På sistnevnte lokasjon er det funnet fire rødlistede arter av lav og to rødlistede arter av sopp (alle nær *truert* eller *sårbar*).

I konsekvensutredningen vurderes de viktigste virkningene for naturtyper og vegetasjon å gjelde gammelskogssområdet som berøres av atkomstveien sør for Åsvollen, der en eventuell utbygging beslaglegger areal og kan drenere områder langs atkomstveien. Forekomsten av lavarten gubbeskjegg (*nær truert*) vil trolig reduseres. Naturtypen ved Kalvåa berøres i liten grad. Samlet sett vurderer konsekvensutredningen at atkomstveien kan gi middels negativt omfang for naturtyper og flora.

Miljødirektoratet peker på at naturtypen *kalkrike områder i fjellet* finnes innenfor planområdet og at dette tilsier en artsrik flora. Det pekes på at denne naturtypen er av lokal/regional verdi. De har for temaet naturmiljø har vurdert tiltaket til å være i konfliktkategori C.

NVE legger til grunn at tiltaket kan medføre negative virkninger for naturtypen *kalkrike områder i fjellet* og naturtypen *gammelskog* (ved bygging av atkomstvei). Tiltaket er lokalisert til rabber og rygger, der potensialet for tilstedeværelse av krevende og sjeldnere arter er størst. Hva gjelder atkomstveien vil arealbeslaget av fysiske inngrep være relativt lite. NVE slutter seg derfor til utredningens konklusjon om at atkomstveien ikke vil redusere bestanden av den rødlistede lavarten gubbeskjegg vesentlig, da den er vanlig forekommende i tiltaksområdet. Etter NVEs vurdering vil virkninger for naturtypen *Bekkekløft og bergvegg* sør for Kalvåa kunne reduseres til et minimum, dersom det tas tilstrekkelig hensyn under anleggsarbeidet. NVE legger til grunn at det utarbeides en miljø- transport og anleggsplan som kortfattet beskriver hvordan forholdet til denne naturtypen skal ivaretas.

NVE konstaterer at ingen av de berørte naturtypene innenfor tiltaksområdet finnes på rødlisten for naturtyper fra 2011. NVE legger også til grunn at naturtypen *kalkrike områder i fjellet* er vanlig forekommende i fjellområdene rundt Stokkfjellet.

Etter NVEs vurdering vil ikke etablering av tiltaket være i strid med forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer, jf. naturmangfoldloven § 4, eller for plantearter, jf. naturmangfoldloven § 5. Atkomstveien vil medføre små virkninger for naturtyper og vegetasjon, men NVE vil ikke legge vekt på dette i den samlede vurderingen av tiltaket. NVE vil i en eventuell konsesjon fastsette vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan, der det skal redegjøres for hvordan eventuelle virkninger for naturtyper og vegetasjon/planter kan reduseres ved plantilpasninger, jf. naturmangfoldloven § 12.

4.7.2 NVEs vurdering av virkninger for fugl

Av utredningene går det frem at det hekker en rekke fuglearter i plan- og influensområdet til tiltaket. Arts- og individmangfoldet i planområdet er relativt begrenset sett i forhold til de omkringliggende skogsområdene.

Hubro (sterkt truet)

Hubrobestanden i Norge antas å være på mellom 350 og 600 par. NOFs landsomfattende kartlegging fra 2011 anslår at cirka 180 par hekker i Sør-Trøndelag. I *Norsk rødliste for arter 2010* er arten definert som *sterkt truet*. Ifølge konsekvensutredningen er arten i de senere år registrert i nærområdet til det planlagte vindkraftverket. Dersom planområdet inngår i næringsområdet for hubroen, kan den bli negativt berørt. I konsekvensutredningen legges det til grunn at planområdet ligger perifert i hubroens territorium og blir lite brukt. Virkningsomfanget av tiltaket er derfor vurdert til å være lite negativt. Flere høringsinstanser skriver at det er observert hubro i nærheten av planområdet, blant annet NOF-ST. De går imot tiltaket blant annet på bakgrunn av hensynet til denne arten.

Vi konstaterer at det ikke er dokumentert at hubroen hekker i eller nær vindkraftverket. NVE legger til grunn at arten hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner, og at forstyrrelser ved hekkelokaliteter utgjør den viktigste påvirkningsfaktoren ved etablering av vindkraftverk.

Etter NVEs vurdering vil vindkraftverket ut fra foreliggende kunnskap ikke være i strid med forvaltningsmålet for hubro, jf. naturmangfoldloven § 5.

Smålom

Av konsekvensutredningen går det frem at det er sannsynlig at smålom hekker innenfor planområdet. Videre er det en antatt hekkelokalitet i influensområdet for tiltaket, i tilknytning til traseen for nettilknytningen. Ifølge utredningen er smålom sensitiv for forstyrrelser, og det vises til erfaringer fra Bessakerfjellet vindkraftverk, der hekkingen ved tre reirlokalteter ble avbrutt etter at det ble lagt egg. Videre peker utreder på at faren for kollisjoner vil øke, både med vindturbiner og nettilknytningen. Dersom arten hekker innenfor planområdet vurderes virkningsomfanget å bli middels til stort negativt.

NVE konstaterer at utreder mener lommer er utsatt for kollisjon med vindturbiner. Erfaringer fra vindkraftverk i Norge viser imidlertid at smålom ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner, selv om arten har lav manøvreringsevne og forflytter seg ofte, for eksempel under daglige næringssøk og territoriemarkering. I vindkraftverk i drift har det ikke blitt rapport om kollisjoner mellom vindturbiner og smålom, men det er ikke foretatt systematiske undersøkelser av kollisjoner i disse vindkraftverkene. Forskningsprosjektet på Smøla i regi av NINA har heller ikke etter det NVE kjenner til avdekket kollisjoner mellom smålom og vindturbiner i de fire årene det ble gjennomført systematiske søk av døde fugler ved vindturbinene. Etter NVEs vurdering vil kollisjonsrisikoen mellom smålom og vindturbiner være lav. Smålom er på samme måte som storlom sensitiv for forstyrrelser på hekkeplassene. Forskningen på Smøla har også avdekket at smålom oppgis hekkeplassene i årene etter en vindkraftutbygging. Det finnes likevel eksempel på at smålom hekker innenfor planområdet til et vindkraftverk. Etter NVEs vurdering er det sannsynlig at hekkeplassene for smålom oppgis etter utbyggingen, særlig på grunn av den korte avstanden fra hekkelokalitetene til nærmeste vindturbin. NVE vil presisere at utbyggingsløsningen som er presentert i konsesjonssøknaden er basert på 43 vindturbiner. En utbyggingsløsning med færre vindturbiner kan redusere virkningene for hekkelokaliteter og kollisjonsfare for smålom. Dersom det viser seg at det er teknisk og økonomisk rasjonelt ber NVE om det tas hensyn til hekkelokaliteter for smålom ved plassering av vindturbiner.

På grunnlag av eksisterende kunnskap om smålom og vindkraftverks virkninger for arten vurderer NVE at bestandsutviklingen i regionen ikke vil bli påvirket av Stokkfjellet vindkraftverk alene.

Kongeørn

Bestanden av kongeørn i Norge og våre naboland er i vekst. Arten er nå definert som *livskraftig*. Ifølge konsekvensutredningen finnes det én hekkelokaliteter cirka en kilometer unna nærmeste planlagte vindturbin, og det er sannsynlig at planområdet inngår i territoriet, og at det blir brukt som næringsområde. På bakgrunn disse opplysningene kan individene være utsatt for kollisjoner. Utreder mener det må forventes at individer av kongeørn kan kollidere med vindturbinene, og at det er usikkert hvordan dette vil påvirke den lokale bestandsutviklingen. Det pekes også på at tiltaket kan medføre forstyrrelser som kan medføre at hekkingen oppgis.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag peker på at tiltaket kan kunne øke dødeligheten hos kongeørn. Andre høringsinstanser peker på tiltaket kan få negative virkninger for denne arten og at plan- og influensområdet inngår i et kongeørnterritorium.

NVE legger til grunn at plan- og influensområdet for tiltaket inngår i kongeørnernes territorium og at området brukes til næringssøk. Etter NVEs vurdering er potensialet for virkninger av tiltaket størst knyttet til økning i kollisjonsrisiko. Selv om arten utsettes for kollisjon med vindturbiner mener NVE at det ikke er sannsynlig at slike hendelser påvirker bestanden lokalt eller regionalt. Den norske bestanden av kongeørn er livskraftig, også i Sør-Trøndelag. NVE vurderer at tiltaket ikke vil medføre virkninger for kongeørn som er i strid med forvaltningsmålet for arten, jf. naturmangfoldloven § 5.

Fjellvåk

Ifølge utredningene finnes to kjente reirplasser for fjellvåk like utenfor planområdet for vindkraftverket. Flere høringsinstanser er bekymret for tiltakets virkninger for fjellvåk. Blant andre peker Fylkesmannen på at tiltaket kan øke dødeligheten for fjellvåk.

NVE konstaterer at det finnes reirlokalteter for fjellvåk nært vindkraftverket. NVE legger til grunn at plan- og influensområdet inngår i funksjonsområdet til fjellvåken, blant annet ved jakt. Fjellvåk er ikke lenger oppført på den norske rødlisten, og blir dermed regnet som livskraftig i Norge. Etter vår vurdering kan den lokale bestanden ved planområdet bli påvirket av tiltaket. Virkningene kan være knyttet både til kollisjon med vindturbiner og kraftledninger og til en viss grad forstyrrelser. På grunnlag av statusen som livskraftig art, omfanget av arten i området og begrensende virkninger, vil ikke NVE vektlegge virkninger for fjellvåk i den samlede vurdering av tiltaket i kapittel 5.

Andre rovfugler

Ifølge utredningene hekker tårnfalk cirka 1,5 kilometer fra nærmeste vindturbin. En hekkelokalitet for dvergfalk finnes like øst for planområdet. Artene bruker trolig områdene som jaktområder. Videre er flere uglearter, herunder haukugle, perleugle og spurveugle, observert i plan- og influensområdet. Disse artene er ifølge utredningen særlig knyttet til omkringliggende skogsområder, men kan også benytte planområdet. Perleugle er registrert hekkende øst i planområdet. NOF peker på at jaktfalk har hekket i nærheten av planområdet for tiltaket. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag peker på at tiltaket kan øke dødeligheten for jaktfalk gjennom kollisjoner med vindturbinene

Utenom jaktfalk (nær truet) er ingen av de artene nevnt over oppført på *Norsk rødliste for arter 2010*, og blir dermed regnet som livskraftige i Norge. NVE konstaterer at jaktfalk ikke er beskrevet i utredningene, selv om NOF sitter på opplysninger om at arten har hekket i nærheten av planområdet. Jaktfalk er kategorisert som *nær truet* i Norsk rødliste 2010. Arten har ifølge NOF hekket nær planområdet til vindkraftverket. Jaktfalken skifter ofte reirplass da den hekker i brukte reir av fjellvåk og ravn. Hvis jaktfalken bruker planområdet til næringsøk eller ferdsel mellom hekkeplass og næringsområder, kan jaktfalken være utsatt for kollisjon med vindturbinene. Basert på eksisterende kunnskap vurderer NVE imidlertid risikoen for kollisjon som lav, men kollisjonsrisikoen med vindturbiner vil alltid være tilstede. I følge opplysninger i Artsdatabanken vurderes den norske bestanden av jaktfalk å være mellom 1000 og 2000 reproduserende individ. Den norske bestanden er stabil og har hatt en relativt god produksjon i den siste tiårsperioden. NVE legger til grunn at kollisjonsrisikoen for jaktfalk anses som lav og at den norske bestanden av jaktfalk har vært stabil over en lengre periode, og med vekst i den aktuelle regionen.

På grunnlag av statusen som livskraftige arter, og omfanget av artene i området, legger NVE til grunn at Stokkfjellet vindkraftverk ikke vil påvirke de lokale, regionale eller nasjonale bestandene av dvergfalk, haukugle, perleugle, spurveugle og jaktfalk. Tiltaket vil etter NVEs vurdering ikke være i strid med naturmangfoldloven § 5.

Andre arter

NOF peker på at det er registrert svartand og storlom i influensområdet for tiltaket. Artene er ikke beskrevet i utredningen, men i artskart er de nærmeste observasjonene av storlom gjort i vannene Østrungen og Litjkalvsjøen. Disse observasjonene ligger på en avstand på henholdsvis cirka 3 og 5 kilometer fra planområdet til Stokkfjellet vindkraftverk. Svartand er klassifisert som *nær truet* i den norske rødlisten. I artskart er nærmeste observasjon av denne arten Storslindvatnet, som ligger cirka 10 kilometer fra Stokkfjellet.

NVE anser ikke planområdet for å være et viktig funksjonsområde for disse artene. På grunnlag av omfanget av artene i området og avstanden legger NVE til grunn at tiltaket ikke vil være i strid med naturmangfoldloven § 5.

Jaktbare arter

Det fremgår av konsekvensutredningen at det finnes gode bestander av storfugl og orrfugl i influensområdet, og at det også er en del lirype innenfor planområdet. Det er registrert flere spillplasser, både for storfugl og orrfugl, i tilgrensende skogsområder til vindkraftverket og i traseen for nettilknytning.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag skriver at tiltaket kan øke dødeligheten hos lirype. NOF peker på at forskningen på Smøla tilsier at dødeligheten hos ryer er stor som følge av kollisjoner med vindturbiner. Andre høringsinstanser er også bekymret for virkningene på rypebestanden av tiltaket.

NVE legger til grunn at tiltaket kan medføre fortregning og økt kollisjonsrisiko for storfugl, orrfugl og lirype i planområdet. Ifølge konsekvensutredningen vil ingen spillplasser for storfugl og orrfugl bli direkte berørt av vindkraftverket. Utreder skriver at det er usikkert hvilke virkninger forstyrrelser fra vindturbiner og menneskelig aktivitet vil ha for spillplassene i skogsområdene tett opptil planområdet. Etter NVEs vurdering vil virkningene for storfugl og orrfugl i hovedsak være knyttet til den planlagte atkomstveien og nettilknytningen av vindkraftverket. Disse inngrepene vil berøre funksjonsområder for storfugl og orrfugl, og kan fragmentere leveområdene, føre til økte forstyrrelser og øke kollisjonsfaren for disse artene. Erfaringer og forskning fra Smøla tilsier også at ryer er utsatt for kollisjoner med vindturbiner. NVE legger imidlertid til grunn at det ikke er registrert bestandsnedgang for rype som følge av etablering av vindkraftverket på Smøla. Stokkfjellet vindkraftverk kan også medføre kollisjoner mellom vindturbiner og lirype.

Tiltaket kan øke dødelighet for hønsefugl lokalt ved kollisjoner med vindturbiner. Etter NVEs vurdering tilsier bestandssituasjonen at tiltaket ikke vil være i strid med forvaltningsmålene for artene, jf. naturmangfoldloven § 5. NVE legger imidlertid til grunn at disse artene er viktige jaktbare arter, og vil derfor legge vekt på virkninger for rype, storfugl og orrfugl i den samlede vurderingen i kapittel 5.

Fugletrekk

I konsekvensutredning opplyses det om at det til tider forekommer et vesentlig trekk av fugler over planområdet, og at trekket av kortnebbgås er særlig omfattende. Det vises til at 70-80 000 kortnebbgås trekker på bred front gjennom Trøndelag vår og høst, og at Trøndelagsregionen (herunder Selbusjøen) er en viktig rasteplass på trekket.

Trane har også en viktig rasteplass ved Selbusjøen og trekker ifølge utredningene i relativt store antall over eller forbi Stokkfjellet.

Av konsekvensutredningen går det frem at det ikke er noen topografiske forhold som tilsier at planområdet ligger i en trekkorridor for fugl, da trekkfugler normalt vil følge daler og/eller lavereliggende områder fremfor å krysse fjellområder. Det påpekes i utredningen at trekket i stor grad vil være styrt av vær- og vindforhold. Utredningen konkluderer med at det er usikkerhet knyttet til verdien av plan- og influensområdet for fugletrekk. Utreder skriver at vår- og høsttrekket hos denne arten skjer på en bred front gjennom Trøndelag. Utreder mener at det ikke er noe som tilsier at plan- og influensområdet er viktigere enn andre områder. Verdien på plan- og influensområdet settes til *middel* for trekkfugler.

Selv om det er usikkerhet knyttet til tiltakets virkninger for fugletrekk mener utreder at virkningsomfanget kan settes til *lite negativt*. Det forventes at et antall trekkende fugl vil kollidere med vindturbinene, men at omfanget neppe vil bli så stort at det får merkbare virkninger på populasjonsnivå. Eventuelle virkninger vil etter utreders vurdering bli fordelt på så mange arter og geografisk spredte populasjoner at virkningsomfanget blir ubetydelig. Risikoen for kollisjoner vil etter utreder sin vurdering reduseres, ettersom mange fuglearter aktivt unngår vindkraftverket under trekk. Utreder kan ikke se at slik unngivelse vil medføre vesentlig energitap.

I en egen rapport vedrørende trekk av kortnebbgås utført av SWECO beskrives trekket i nærheten av de tre planlagte vindkraftverkene Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet. I rapporten fremgår det at arten bruker mer energi under trekket på grunn av forandring i trekk-kurs og/eller trekkhøyde, dersom vindkraftverkene blir realisert. Realisering av prosjektene kan medføre en risiko for kollisjon. Sett på bakgrunn av de registrerte trekkendensene forventes Stokkfjellet vindkraftverk å påvirke trekkende individer i liten grad. Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk antas å medføre større negativ påvirkning. Påvirkningsgraden vil i stor grad avhenge av kortnebbgåsas evne til å manøvrere unna vindturbiner i slikt landskap, og hvor mye energi den vil bruke på dette. I rapporten pekes det på at det er usikkert om resultatet av denne undersøkelsen er representativt for det generelle trekket av kortnebbgås gjennom området sett over tid.

Av rapporten går det frem at det fra observasjonsposten i planområdet til Stokkfjellet vindkraftverk ble registrert 16 trekkforekomster (i perioden 25.-26. september), og det totale antall individer er estimert til ca. 1360. 67 % av individene (åtte trekkforekomster) ble registrert øst for planområdet, der 1/3 av disse passerte nede i Neadalen. Resten hadde en mer østlig trekkroute, og trakk da nesten utelukkende i stor høyde. Fire trekkforekomster ble registrert vest for planområdet, der alle hadde en lavere trekkroute enn planområdet. Syv individer, fordelt på to trekkforekomster, ble registrert trekkende over planområdet. De passerte planområdet i lav høyde og måtte enten ha endret trekkroute eller passert mellom vindturbinene dersom Stokkfjellet vindkraftverk var realisert.

Flere høringsinstanser, herunder Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, NOF, Nei til vindkraft i Selbu og Terje Klokk peker på det omfattende fugletrekket gjennom plan- og influensområdet. Høringsinstansene viser særlig til trekket av kortnebbgås og trane, og mener tiltaket vil berøre trekkveiene til disse artene på en negativ måte. Nei til vindkraft i Selbu mener tiltaket vil gi negative virkninger for fugl på trekk til og fra Råndalsmyrene naturreservat. De legger ved en kommentar fra Kjetil Rolseth vedrørende utredningens registreringer av trekket av kortnebbgås. Av denne uttalelsen går det frem at Rolseth er uenig i konklusjonene i rapporten vedrørende trekk av kortnebbgås. Rolseth mener de registreringene som er gjennomført ikke er representative for hans forståelse av trekkruer kortnebbgåsa normalt velger i området. På generelt grunnlag mener han konklusjonen er motsatt av hva som kommer fram i rapporten – normalt vil trekket ifølge Rolseth skje ved at 2/3 av flokkene er observert vest for Nea og 1/3 har trukket gjennom Neadalen eller lengre øst.

NVE legger til grunn at det foregår et omfattende trekk av kortnebbgås i regionen og at deler av dette trekket skjer i eller ved planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk. Både i konsekvensutredningen og i omtalte rapport vedrørende trekk av kortnebbgås knyttes det usikkerhet til hvilke virkninger en eller flere vindkraftverk vil kunne få for kortnebbgåsa. NVE konstaterer at planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk i rapporten fra SWECO er vurdert å påvirke trekkende individer i liten grad.

NVE legger til grunn at trekket av kortnebbgås gjennom Trøndelag synes å gå over en bred front. Områdene rundt Selbusjøen er viktige rasteplasser for arten på vår- og høsttrekket. NVE slutter seg til utredningens vurdering om at terrengforhold eller beliggenhet av Stokkfjellet tilsier at området ikke er

viktigere enn andre områder i forbindelse med fugletrekket, herunder trekket av kortnebbgås. NVE er enig med utreder i at det er variasjoner mellom år hvor fuglene trekker og at vær- og vindforhold har betydning i denne sammenhengen.

NVE erkjenner at vindturbinene kan utgjøre en kollisjonsrisiko for fugl under trekk, herunder for kortnebbgås og traner. Etter vår vurdering tilsier ikke omfanget av utbygging av vindkraft at eventuelle kollisjoner med vindturbiner vil ha betydning for bestandsutviklingen hos kortnebbgås eller trane. Populasjonen av kortnebbgås har hatt stor vekst, og det er et ønske fra myndighetene å redusere denne, da konfliktene med landbruksinteressene har økt betydelig de senere år. NVE konstaterer også at kortnebbgåsa er en jaktbar art, og at det i jaktseongen 2013/2014 ble felt cirka 2000 individer av arten (www.ssb.no). Trane er i den norske rødlisten fra 2010 kategorisert som *livskraftig*.

NVEs konklusjon vedrørende tiltakets virkninger for fugl

Med utgangspunkt i at de oftest forekommende artene i området ikke er truede eller nær truede, og at planområdet ligger i et område med lav tetthet av fugl, finner NVE at utbygging av vindkraft i det omsøkte området i utgangspunktet ikke vil være i strid med forvaltningsmålet for arter, jf. naturmangfoldloven § 5.

NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at veiene i vindkraftverket ikke skal være åpne for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsene for sårbare arter i plan- og influensområdet reduseres.

Etter NVEs vurdering kan vindkraftverket påvirke fuglelivet i området ved økt aktivitet og forstyrrelser. Det er ikke registrert hekkelokaliteter for rødlistede fuglearter innenfor planområdet. Etter NVEs vurdering kan utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk medføre tap av enkeltindivider av flere rovfuglarter, kortnebbgås og trane. Med utgangspunkt i at de oftest forekommende artene i området ikke er truede eller nær truede, og at den samlede tettheten av fugl i planområdet antas å være lav, finner NVE at utbygging av vindkraft i planområdet i ikke er i strid med forvaltningsmålet for arter, jf. naturmangfoldloven § 5. Som en følge av at NVE vurderer at ingen rødlistede fuglearter vil være truet av tiltaket, mener NVE at føre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, ikke kommer til anvendelse.

4.7.3 NVEs vurdering av virkninger for andre dyrearter

Av konsekvensutredningen går det frem at det er kjent fjellrevlokaliteter ikke langt fra planområdet. Fjellreven (*kritisk truet*) ynglet sist gang her midt på 1980-tallet, og utreder mener lokaliteten fortsatt er et potensielt yngleområde, dersom forekomsten av arten øker i Trøndelag. Videre er gjort flere funn av sportegn fra bjørn (*sterkt truet*) i planområdet og langs traseen for atkomstvei. Utredningen viser til at det ikke finnes hi eller etablerte leveområder i eller i nærheten av plan- og influensområdet for tiltaket. Gaupe (*sårbar*) er ikke registrert innenfor planområdet, men Stokkfjellet inngår i et større regionalt yngleområde for gaupe, som dekker det meste av Sør-Trøndelag. Det finnes svært få registreringer av jerv (*sterkt truet*) i influensområdet. Planområdet er ikke en del av det regionale yngelområdet for arten, men nettilknytningen av vindkraftverket berører dette yngleområdet. Ettersom det ikke er registrert viktige områder for rødlistede pattedyr i plan- og influensområdet settes verdien av områdene til liten i konsekvensutredningen. Utreder vurderer virkningsomfanget av tiltaket til å være lite negativt, ettersom tiltaket vil medføre økt menneskelig aktivitet og forstyrrelser.

Fylkesmannen er uenig i utreder sin vurdering vedrørende jerv, og mener tiltaket vil medføre store negative virkninger for ynglende jerv. Fylkesmannen viser til at denne arten er en norsk ansvarsart, og at den oppført i den norske rødlisten. De skriver at jerven er en sky art og at tiltaket gjennom økt menneskelig aktivitet kan virke negativt på jervens muligheter til å yngle i området.

Jerv er vurdert som *sterkt truet* i Norsk rødliste fra 2010. Stammene i Norge og Sverige synes å være stabile til økende med en kvoteregulert jakt i Norge og et lite lovlig uttak i Sverige. I følge tall fra Rovdata fra 2013, har det i rovviltregion 6 (Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag) vært en stabil yngling i perioden 2011-2013 med 12-13 ynglinger. Gaupe er registrert som *sårbar* i Norsk rødliste 2010. NVE registrerer at bestanden er i positiv utvikling, ettersom den var kategorisert som *sterkt truet* i rødlisten fra 2006. Det er i dag kvoteregulert jakt på gaupe i Norge. I følge Rovdata er bestandsmålet for 2014 oppfylt i rovviltregion 6, men det påpekes at forvaltningsregionen deler en familiegruppe med en annen region.

NVE konstaterer at det i planområdet i dag er lite menneskelig aktivitet, men at nærliggende hyttebebyggelse gjør at området brukes noe i friluftslivssammenheng. Etablering av et vindkraftverk med tilhørende infrastruktur vil endre denne situasjonen, noe som igjen vil kunne medføre forstyrrelser for sensitive arter, herunder bjørn, gaupe og jerv. I følge konsekvensutredningen er det lav forekomst av sjeldne eller truede pattedyr innenfor planområdet, og området blir sannsynligvis mest besøkt av trekkende dyr og streifdyr. NVE konstaterer at det er usikkert hvordan pattedyrene vil reagere på vindkraftverket under driftsfasen, men at tiltaket kan fungere som en barriere og endre trekkveier slik utreder vurderer. Vi vurderer gaupe til å være relativt tilpasningsdyktig til menneskelig aktivitet og at det derfor er sannsynlig at gaupa vil fortsette å streife gjennom området, også når vindkraftverket er i drift. Når det gjelder jerven, er denne mer sky og den vil trolig unngå vindkraftverket i større grad. Fylkesmannen peker på at et jervepar har yngleområde i tiltakets influensområde. NVE konstaterer at det i artskart finnes en rekke observasjoner av arten i influensområdet. NVE legger til grunn at planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk utgjør en perifer del av leveområdet til jerven, og at de viktigste funksjonsområdene finnes i de store, uberørte fjellområdene sør og vest for Stokkfjellet.

NVE konstaterer at tall fra Rovdata viser at bestandsstatusen for jerv og gaupe i regionen er stabil, og mener en eventuell utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk ikke er i strid med forvaltningsmålet for artene, jf. naturmangfoldloven § 5. NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at veiene i vindkraftverket ikke skal være åpne for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsene for sårbare arter i området reduseres.

NVE konstaterer at utredningen viser til at influensområdet til vindkraftverket kan være en potensiell yngleområde for fjellrev i og med at arten ynglet her på 1980-tallet. NVE har underveis i saksbehandlingsprosessen ikke funnet dokumentasjon i Naturbase, Artskart eller andre kilder om at arten har ynglet i området de siste tiårene. I 2012 ble det gjort en artsobservasjon i Tydal. NVE legger til grunn at planområdets lokalisering med hensyn til høyde over havet og nordlig breddegrad, gjør at dette er et sannsynlig habitat for fjellrev. Stokkfjellet ligger i utkanten av et større sammenhengende naturområde som kan være et potensielt leveområde for fjellreven, dersom bestanden øker. NVE konstaterer at planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk utgjør en perifer del av et potensielt leveområde for fjellrev, der det allerede finnes tekniske inngrep. Det finnes også hyttebebyggelse i influensområdet. Etter vår vurdering vil de viktigste potensielle funksjonsområdene for fjellrev finnes i de store, uberørte fjellområdene sør og vest for Stokkfjellet. NVE finner at en eventuell utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk ikke er i strid med forvaltningsmålet for fjellrev, jf. naturmangfoldloven § 5.

Når det gjelder andre dyrearter utover de rødlistede som er nevnt over vil tiltaket etter NVEs vurdering ha ubetydelige virkninger i og ved planområdet. NVE legger til grunn at anleggsarbeid og andre endringer som følge av etablering av vindkraftverket, vil kunne gi en forstyrrelseseffekt for andre dyrearter. I anleggsperioden er det sannsynlig at viltet skremmes fra området på grunn av forstyrrelser og stor aktivitet. Erfaringer viser at i en driftsituasjon tilpasser viltet seg anlegget over tid.

Som en følge av at NVE vurderer at ingen rødlistede dyrearter vil være truet av tiltaket, mener NVE at føre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, ikke kommer til anvendelse.

Det kan forekomme streifdyr av bjørn, jerv og gaupe i og ved planområdet. NVE legger til grunn at de regionale bestandene for gaupe og jerv er relativt stabile, og NVE finner at en eventuell utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk ikke er i strid med forvaltningsmålene for artene, jf. naturmangfoldloven § 5. NVE finner det ikke sannsynlig at fjellrev vil etablere seg i planområdet. Stokkfjellet ligger i utkanten av et større sammenhengende naturområde, som kan være et potensielt leveområde for fjellreven. Ved en eventuell konsesjon vil NVE sette vilkår om at konsesjonær skal stenge adkomst og internveier for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsesmomentene for dyre- og fuglelivet blir færrest mulig.

4.7.4 Vurdering av samlet belastning i henhold til prinsippene i naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut ifra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. 52 (2008-2009) s. 381-382) er det effekten på naturmangfoldet som skal vurderes i prinsippet om samlet belastning, ikke det enkelte tiltaket som sådan. For å kunne gjøre dette er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep. NVE vil først presentere eksisterende og planlagte inngrep som anses som relevante for vurderingene om samlet belastning. Deretter vurderes samlede virkninger for viktige naturtyper og arter som vil bli berørt av flere tiltak.

Andre vindkraftprosjekter i regionen

Stokkfjellet var et av de tre første vindkraftverk som ble omsøkt i innlandet i Sør-Trøndelag. I tillegg har E.ON Wind Norway AS søkt om for Eggjafjellet vindkraftverk på grensen mellom Selbu og Klæbu. Videre har TEK søkt om konsesjon for Brungfjellet vindkraftverk på grensen mellom Melhus og Klæbu kommuner. De to vindkraftverkene ligger henholdsvis cirka 20 og 30 kilometer vest for Stokkfjellet. I Nord-Trøndelag har E.ON Wind Norway søkt om konsesjon for Kopperaa vindkraftverk. Tiltaket ligger cirka 50 kilometer nordøst for Stokkfjellet.

Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk sluttbehandles ikke i denne omgang. Med bakgrunn i dette, vil NVE ikke inkludere de to omsøkte konsesjonssøknadene i de videre vurderingene av samlet belastning for naturmangfold i denne omgang. NVE vil ved senere behandling av disse prosjektene vurdere samlet belastning av alle vindkraftverk i regionen.

Vannkraftprosjekter i regionen

Selbu kommune er en vannkraftkommune og vannkraftressursene er i stor grad utnyttet. I Selbu finnes store vannkraftverk, herunder Nedre Nea kraftverk som ble satt i drift i 1989. Flere vann og vassdrag er regulert, herunder Selbusjøen, Nea, Rensjøen, Sørungen, Østrungen og Slindvannene/Slindelva. Det finnes likevel uutnyttede ressurser som kan utnyttes gjennom mindre prosjekter, og det finnes planer om flere små vannkraftprosjekter i kommunen, herunder Mølnåa, Råna, Prestfossan og Sternesbekken.

Andre inngrep

Plan- og influensområdet er berørt av eksisterende 420 kV kraftledning mellom Klæbu og Nea. NVE legger til grunn at denne kraftledningen sammen med den planlagte nettilknytningen kan øke kollisjonsfaren for fugl.

Samlet belastning i henhold naturmangfoldloven

Flere høringsinstanser er opptatt av og bekymret for det store antallet vindkraftverk, ikke bare i innlandet, men også prosjekter på kysten som er behandlet tidligere. NOF peker på at det må gjøres en samlet vurdering for fuglelivet av alle vindkraftprosjekter i Trøndelag, og viser til naturmangfoldloven og NINAs rapport om temaet fra 2010. De ønsker ikke at det blir gitt konsesjon til flere vindkraftverk. FNF Sør-Trøndelag er bekymret for den samlede belastningen av alle tiltaket som planlegges i de arealer som er berørt av vindkraftplanene. De peker blant annet på forsøksordningen for skuterløyper, og mener den belastningen blir for stor på dyreliv og friluftsliv, spesielt for hubro.

Virksomheter av vindkraftverk på naturmangfoldet begrenser seg i all hovedsak til å kunne påvirke fuglelivet. I vurderingene av samlede virkninger er det derfor i hovedsak fokusert på virkninger og forvaltningsmål for fugl, jf. naturmangfoldloven § 5. Naturtyper og flora vil lokalt påvirkes der det etableres master, vindturbiner og veier. Samlede virkninger for sårbare og truede naturtyper og floraarter er det derfor relevant å vurdere. Da det som nevnt foran kan forekomme jerv, gaupe, og fjellrev (alle oppført på den norske rødlisten fra 2010) i området, er samlet belastning også vurdert for disse artene. Det er viktig å påpeke at det er rom for tilpasninger og avbøtende tiltak, som kan redusere virkninger ved utbygging av ulike energitiltak.

Etter vår vurdering vil vindkraftverket/kraftledningene og vannkraftverkene i det vesentlige ha virkninger for helt ulike arter og funksjoner i økosystemet. Vannkraftverk påvirker i hovedsak flora og fauna tilknyttet eller i umiddelbar nærhet av vannstrengen som berøres. NVE mener på bakgrunn av dette at bygging av vindkraftverk sjelden vil forsterke virkninger av vannkraftverk. NVE har vurdert at relevante vannkraftprosjekter, kraftledninger og Stokkfjellet vindkraftverk, ikke vil medføre samlede virkninger som vil være i strid med forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

NVE konstaterer videre at Regjeringen har iverksatt og utvidet en forsøksordning som gir kommunene adgang til å etablere snøscooterløyper for fornøyleskjøring. Selbu kommune har overlatt arbeidet med å finne scootertraseer, og fremme et privat reguleringsplanforslag for disse, til Selbu Utmarksråd (privat grunneierorganisasjon). I følge Selbu kommune jobber utmarksrådet med forslaget i påvente av en eventuell lovendring av motorferdselloven. Ettersom det ikke foreligger en kjent trasé for scooterløyper finner ikke NVE det relevant å vurdere samlet belastning knyttet til dette.

NVE kjenner ikke til andre prosjekter som er av en slik karakter at de anses som relevante for vurderingene om samlet belastning. Etter NVEs vurdering er kunnskapsgrunnlaget tilstrekkelig for at samlede virkninger for naturmangfold kan vurderes, jf. naturmangfoldloven § 8.

Samlet belastning for naturtyper, vegetasjon og flora

NVE legger til grunn at utbygging av vindkraft kan føre til direkte arealbeslag i lokaliteter med den truede naturtypen *kalkrike områder i fjellet*. Blant annet berører planene om Kopperaa vindkraftverk denne naturtypen. NVE mener imidlertid at virkningene for denne naturtypen vil være små, da de planlagte vindkraftverkene direkte beslaglegger relativt lite areal ved bygging av veier og oppstillingsplasser. Vi legger også til grunn at virkningene kan reduseres, dersom det tas hensyn til naturtypen ved detaljplanleggingen av tiltaket.

På dette grunnlag mener NVE at tiltakene samlet sett ikke vil være i strid med forvaltningsmålene for naturtyper og økosystemer jf. naturmangfoldloven § 4 og forvaltningsmålene for floraarter, jf. naturmangfoldloven § 5.

Samlet belastning for fugl

Mange høringsinstanser er opptatt av det store omfanget av planlagte vindkraftverk i Trøndelag, og peker på etablering av mange vindkraftverk kan påvirke bestandene av sjeldne, truede eller sårbare fuglearter, gjennom forstyrrelser under hekking, rasting og trekk. Særlig fremheves rovfuglearter som kongeørn og hubro, og lommer.

NVE vurderer det som lite trolig at etablering av Stokkfjellet vindkraftverk vil ha noen vesentlig innvirkning på fuglebestander lokalt eller regionalt. Det kan ikke utelukkes at vindturbinene eller nettilknytningen av vindkraftverket kan utgjøre en kollisjonsrisiko for enkeltindivider av sjeldne eller truede arter, blant annet kongeørn og smålom. Dersom flere vindkraftverk blir bygd i fjellområder vil potensialet for kollisjoner mellom vindturbiner og fugl øke, og bestandene kan påvirkes lokalt. NVE kan likevel ikke se at omfanget av utbygging av vindkraftverk vil medføre at kollisjoner mellom vindturbiner og fugl vil ha betydning for bestandsutviklingen fugl regionalt eller nasjonalt. Etter NVEs vurdering vil ikke tiltakene påvirke lokal, regional eller nasjonal bestandsutvikling for kjente fuglearter i deres utbredelsesområde, jf. § 5 i naturmangfoldloven.

Samlet belastning for andre dyrearter

Både fjellrev, jerv, bjørn og gaupe er observert i plan- og influensområdet. Både fjellrev og jerv har, ifølge konsekvensutredningen og opplysninger fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, hatt hi ikke langt fra planområdet.

NVE har i kapittel 4.7.1, 4.7.2 og 4.7.3. vurdert at tiltaket ikke vil medføre vesentlige bestandsvirkninger for andre dyrearter. Det er heller ikke planlagt større energitiltak nært plan- og influensområdet til Stokkfjellet vindkraftverk, med unntak av Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk. Disse vindkraftverkene vil NVE behandle senere. NVE kjenner ikke til at andre tiltak lokalt, regionalt eller nasjonalt utgjør en så stor trussel mot arter som finnes i plan- og influensområdet til Stokkfjellet vindkraftverket at NVE bør legge vekt på tiltakets bidrag til samlet belastning for disse.

NVE har i det ovenstående redegjort for samlet belastning på økosystemet knyttet til det omsøkte tiltaket, sett i sammenheng med andre relevante tiltak i området som kan påvirke økosystemet.

Etter en samlet vurdering av eksisterende og planlagte tiltak i området, mener NVE at tiltaket sammen med andre påvirkninger ikke vil være i strid med forvaltningsmålene for naturtyper og økosystemer jf. naturmangfoldloven § 4 og forvaltningsmålene for arter, jf. naturmangfoldloven § 5. Som en følge av at NVE vurderer at ingen verdifulle naturtyper, arter eller økosystem vil være truet av den samlede belastningen av flere tiltak i området, mener NVE at føre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, ikke kommer til anvendelse. Etter vår vurdering er kravene til vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10 oppfylt.

4.8 Reindrift

4.8.1 Innledning

NVE viser til vårt notat 18/2012 *Rammer for NVEs behandling av vindkraftsaker og orientering om viktige vurderingstemaer* for beskrivelse av forholdet mellom konsesjonsbestemmelsene og rettsreglene for beskyttelse av samisk kultur.

Nedenfor gjør NVE først rede for reindriftens bruk av plan- og influensområdet for vindkraftverket. Deretter vurderes de viktigste virkningene av Stokkfjellet vindkraftverk, og hvilke avbøtende tiltak som kan være aktuelle dersom det gis konsesjon.

NVE viser videre til kapittel 3.5 vedrørende konsultasjon med samiske interesser.

4.8.2 *Reindriftens bruk av området og fastsatt distriktsgrense*

I følge konsekvensutredningen ligger planområdet for Stokkfjellet vindkraftverket utenfor distriktsgrensen for Riast/Hylling reinbeitedistrikt, som omfatter 10 siidaandeler, og er lokalisert nord for reindriftsområder definert som vårbeiter, som benyttes tidlig på våren og hvor hoveddelen av simleflokken oppholder seg i kalvings- og parringsperioden. Vårbeitene er av stor verdi for reindriften, og i utredningen blir det vist til at rein streifbeiter nord for distriktsgrensen. Riast/Hylling reinbeitedistrikt understreker verdien av områdene på Stokkfjellet i sin uttalelse. De viser til at rein beiter nord og vest for distriktsgrensen og at den oppholder seg der i lange perioder. De hevder at distriktsgrensen er omstridt som rettighetsgrense for reindriften.

Selbu kommune viser i brev av 4.4.2014 til uttalelsene fra regionale myndigheter vedrørende blant annet reindriftens beiterettigheter i Selbu kommune. Kommunen er kjent med den såkalte Selbuddommen i Høyesterett fra 2001, herunder foranledningen og resultatet fra denne dommen, og mener regionale myndigheter feiltolker dommen. Selbu kommune mener også de regionale myndighetene har brukt feil fakta og mangler lokalkunnskap.

Selbu kommune viser til at dommen fra Høyesterett fastsatte distriktsgrensen for reinbeitedistriktet. Denne går ifølge kommunen fra toppen av fjellet Bringen, via Litjkalvsjøen og følger elva Råna til Nea (ved Rolset), altså øst for planområdet til Stokkfjellet vindkraftverk. Det understrekes fra kommunens side at reinbeitedistriktet ikke har beiterett vest for denne distriktsgrensen, og at dette for Selbu kommune, grunneiere og reineiere har vært klart siden 2001, uten rom for noen misforståelser.

Selbu kommune bemerker også at fylkesmannen omtaler «*sannsynlig beiterett til Selbusjøen*» flere steder i sin uttalelse. Kommunen peker på at dette gjelder for Essand Reinbeitedistrikt nord for Selbusjøen og ikke Riast/Hylling reinbeitedistrikt sør for Selbusjøen. Kommunen viser til at dette ikke vil ha betydning for vindkraftsaken.

Det som kommunen mener gjør saken alvorlig er at argumentasjonen brukes konsekvent i uttalelsene for alle de tre vindkraftprosjekter som er omsøkt. Kommunen peker på at dette kunne vært unngått ved at fylkesmannen hadde innhentet lokalkunnskap fra Selbu kommune eller andre med god kunnskap om dommen i Høyesterett. Kommunene mener at de regionale myndighetene må endre sine uttalelser i saken, slik at de er basert på riktig tolking av dommen fra Høyesterett fra 2001.

4.8.3 *NVEs vurdering av virkninger for reindrift*

Ut fra Selbu kommunes redegjørelse legger NVE til grunn at Stokkfjellet vindkraftverk ikke direkte berører beiteområder innenfor Riast/Hylling reinbeitedistrikt, med unntak av 132 kV kraftledning fra Stokkfjellet til Nea transformatorstasjon. NVE konstaterer at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har fremmet innsigelse til Stokkfjellet, med begrunnelse at tiltaket vil få så store virkninger for den sørsamiske reindriften og være i strid med nasjonale og regionale målsettinger for reindriftspolitikken som en økologisk, økonomisk og bærekraftig reindrift.

Av konsesjonssøknaden går det frem at planområdet for vindkraftverket ligger utenfor fastsatt grense for Riast/Hylling reinbeitedistrikt. Like sør for planområdet finnes reinbeiteområder av stor verdi for

reindriften, både kalvingsland, forsommerbeiter og høst- og vinterbeiter. Ifølge utredningene vil virkningene for reindriften av anleggsarbeidet fra vindkraftverket kunne bli fra middels/stor til liten, avhengig av om det tas tilstrekkelig hensyn til reindriften i denne fasen.

I uttalelsen fra Riast/Hylling reinbeitedistrikt omhandles de tre omsøkte vindkraftprosjektene i regionen samlet, da reinbeitedistriktet, ut fra en reindriftsfaglig vurdering, må se på de samlede virkningene tiltakene vil kunne få på reinens bruk av området. De savner derfor utredninger av de samlede virkninger av tiltakene, både lokale og regionale. NVE vil på det nåværende tidspunkt ikke vurdere de tre vindkraftprosjektene samlet, og viser i denne sammenhengen til våre vurderinger i vedlegg A *Vurdering av kunnskapsgrunnlaget*.

Andre høringsinstanser understreker områdenes betydning for sørsamisk reindrift og viser til at tiltaket kan true reindriften eksistensgrunnlag.

Riast/Hylling reinbeitedistrikt skriver at områdene nord og vest for Stokkfjellet benyttes til reinbeite. Vi konstaterer at planområdet for Stokkfjellet vindkraftverk ikke inngår i områder som er definert som reinbeite, men at rein fra reinbeitedistriktet beiter i plan- og influensområdet.

I konsultasjonsmøtet med Fylkesmannen ble det anført at tiltaket grenser opp mot kalvingsland som er viktig for simler i kalve- og pregingsperioden i tidsrommet april-mai. Fylkesmannen viste videre til at det er usikkerhet knyttet til virkningene for reindrift, særlig knyttet til kalvingsområder, da forskningen ikke omhandler dette temaet. Fylkesmannen viste også til at reindriften over tid mister områder til andre tiltak som veier, hyttefelt og kraftanlegg, uten at det stilles erstatningsarealer til disposisjon fra samfunnet, og mener at driftsgrunnlaget for reindriften svekkes over tid.

NVE konstaterer at planområdet for vindkraftverket grenser til definerte beiteområder og kalvings- og pregingsområder i Riast/Hylling reinbeitedistrikt. Planområdet og influensområdet brukes av reindriften, selv om områdene ikke er definert som reinbeite, og det finnes ikke noe naturlig skille som hindrer reinens beitebruk av planområdet for vindkraftverket. Som utredningen beskriver kan beitebruken og bruk av kalvingsområder sør for Stokkfjellet variere fra år til år, avhengig av vær- og beiteforhold. Snøforhold kan være avgjørende for når reinen kommer inn i de områdene som grenser til planområdet, og snø og snøsmelting vil i stor grad innvirke på hvor kalvingen skjer og hvordan den videre drift og beitebruk utvikler seg gjennom sommeren. Disse variasjonene gjør det etter NVEs oppfatning vanskelig å kvantifisere virkninger for eksempel i form av redusert beitebruk eller endret produksjon i de områdene som grenser opp til vindkraftverket. Vi vil understreke at målet med NVEs vurderinger ikke er å overprøve fagrapporten eller mottatte innspill, men å sammenholde disse og vurdere mulige virkninger for reindrift med utgangspunkt i vårt erfaringsgrunnlag fra behandling av et stort antall konsesjonssaker hvor reindrift har vært tema.

I tillegg til eventuelle virkninger på rein fra selve vindturbinene vil også virkninger fra adkomstveier og veier mellom turbinene, kraftledningen og transformatorstasjonene vurderes i sammenheng. Økt trafikk og menneskelig tilstedeværelse vil også ha innvirkning på reinens arealbruk i de berørte områdene.

NVE registrerer at det omsøkte vindkraftverket indirekte vil berøre kalvingsområder, der simlene er vare for forstyrrelser. Fylkesmannen peker på at områdene er viktig for simler i kalve- og pregingsperioden i tidsrommet april-mai. I utredningen pekes det på at simlene i hovedsak bruker de sørvendte og mer lavereliggende områdene under kalving. NVE legger til grunn at kalvings- og pregingsområder er høyt verdsatte funksjonsområder, og inngrep i disse områdene vil påvirke reindriften mer enn inngrep i øvrige områder i et reinbeitedistrikt. Etter NVEs vurdering kan

anleggsarbeid i kalvingsperioden medføre forstyrrelser for reinen, ettersom tiltaket grenser opp mot beite- og kalvingsområder i sør, men ulempene kan forhindres dersom anleggsarbeidet gjennomføres i utenom kalvings- og parringsperioden.

4.8.4 *Avbøtende tiltak*

NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at det under anleggsarbeidet tas hensyn til reindriftens arealbruk i tilgrensende kalvings- og parringsområder. NVE forutsetter at tiltakshaver i miljø-, transport- og anleggsplanen beskriver tiltak som kan redusere eventuelle virkninger for slike områder under anleggsarbeidet. Etter NVEs vurdering kan særlig tyngre anleggsarbeid virke forstyrrende på simlenes arealbruk, og NVE mener at tiltakshaver i miljø- transport- og anleggsplanen for eksempel avgrenser hvilken type anleggsarbeid som kan gjennomføres i tidsrommet april-mai. Vi mener at aktuelle tiltak og avstand til simler i kalvings- og parringsperioden drøftes med reinbeitedistriktet som del av planleggingen av anleggsperioden

NVE vil i en eventuell konsesjon også sette vilkår om at atkomst- og internveier stenges for motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsene for tilgrensende kalvingsområder reduseres.

4.8.5 *NVEs konklusjon om tiltakets virkninger for reindrift*

Stokkfjellet vindkraftverk grenser til beite-, kalvings- og parringsområder i Riast/Hylling reinbeitedistrikt, men selve planområdet til vindkraftverket berører ikke reindriftsområder innenfor distriktsgrensene. Etter NVEs vurdering kan vindkraftverket ha indirekte virkninger på simlenes arealbruk under kalvings- og parringsperioden. Ifølge reinbeitedistriktet beiter rein også i planområdet og i områder vest for dette i andre deler av året. NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at det vurderes tiltak for anleggsperioden i kalvings- og parringsperioden i tidsrommet fra april-mai.

Etter NVEs vurdering vil eventuelle virkninger av vindkraftverket først og fremst være knyttet til indirekte virkninger i anleggsfasen, menneskelig aktivitet i form drift/vedlikeholdsarbeid og økt tilgjengelighet til områdene etter utbygging.

NVE legger til grunn at anleggsarbeidet utføres på en slik måte at de langsiktige virkninger for reindrift i området minimeres. I en eventuell konsesjon vil NVE derfor sette vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport og anleggsplan som omhandler hvordan konsesjonær under anleggsarbeidene og drift- og vedlikehold av anlegget skal ivareta hensynet til reindriftsnæringen.

NVE vil vektlegge hensynet til reindrift i den samlede vurderingen av tiltaket.

4.9 **Inngrepsfrie naturområder**

Tiltaket reduserer inngrepsfrie naturområder sone 2 med 4,2 km². Området har ifølge konsekvensutredningen liten verdi, da det finnes andre og større områder med stor verdi både i Selbu kommune og i regionen for øvrig. Reduksjonene representerer en liten andel av forekomsten av slike områder lokalt.

Noen høringsinstanser peker på at Stokkfjellet vindkraftverket vil medføre til reduksjon av inngrepsfrie naturområder. NVE legger til grunn at reduksjon av inngrepsfrie naturområder ofte vil være en følge av etablering av vindkraftverk. Vindkraftverk må lokaliseres der vindressursen er god og i områder uten bebyggelse, og slike områder er ofte definert som inngrepsfrie. Det har siden midten av 1990-tallet vært et politisk at inngrepsfrie naturområder i størst mulig grad skal bevares for

fremtiden. Stortinget mener at inngrepsfrie naturområder er viktig blant annet av hensyn til nasjonal arv og identitet, friluftsliv og biologisk mangfold.

NVE konstaterer at tiltaket i liten grad reduserer inngrepsfrie naturområder. NVE vil ikke legge vekt på tiltakets virkninger for inngrepsfrie naturområder i den samlede vurderingen av fordeler og ulemper i kapittel 5.

4.10 Vernede områder

I konsekvensutredningen beskrives de to verneområdene som finnes i influensområdet til vindkraftverket; Råndalsmyrene naturreservat og Råndalen naturreservat. De to verneområdene er opprettet med tanke på vern av naturtyper og vegetasjon, og blir ikke direkte berørt av verken veier eller vindturbiner. I konsekvensutredningen antydes det at verneområdene kan bli berørt av tiltaket som følge av endring i drenering og hydrologi for myrene, men virkningsomfanget er vurdert til å være lite negativt.

Flere høringsinstanser uttaler at tiltaket vil kunne få virkninger for de tilgrensende verneområdene. Nei til vindkraft i Selbu hevder at de to verneområdene vil bli påvirket ved endret vanntilførsel og forurensning fra kjemikalier som skal brukes til avisning av vindturbinene. Hytteeier Johan Birger Stokmo mener tiltaket vil påvirke verneformålet i Råndalen naturreservat, og viser til at støy og skyggekast fra vindturbinene vil forstyrre dyre- og fuglelivet i reservatet.

I konsekvensutredningen går det frem at de to naturreservatene grenser opp mot hverandre. Videre grenser Råndalsmyrene naturreservatet til planområdet for vindkraftverket i øst. Råndalsmyrene naturreservat har som verneformål å bevare et høyereliggende typisk myrområde i overgangen mellom skog og fjell i de indre deler av fylket. Samtidig pekes det på at verneområdet har avgjørende hydrologisk betydning for det tilgrensende Råndalen naturreservat, som er en urskogpreget barskog omkring bekkedalen ved elva Råna. Dette barskogreservatet ble vernet i 1974, senere utvidet i 1992, og har som formål å bevare et stort område med urskogspregede barskog og være en buffersoner rundt det eksisterende Råndalsmyrene naturreservat. NVE konstaterer at de to naturreservatene er gitt stor verdi i konsekvensutredningen.

Etter NVEs vurdering er det lite sannsynlig at tiltaket vil endre drenering og hydrologi i de tilgrensende naturreservatene. NVE kan heller ikke se at tiltaket påvirker verneformålet i verneområdene, da de to områdene er vernet for å bevare myrvegetasjon og urskogspregede barskog.

NVE konstaterer at hensynet til fuglelivet er tema i verneforskriften til Råndalen naturreservat. Av *Forskrift om vern av Råndalen naturreservat, Selbu kommune, Sør-Trøndelag* går det frem at dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse.

I Miljødirektoratets *Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter* fra 2014 presiseres det verneforskrifter ikke gjelder virksomhet som skjer utenfor vernegrensen, men at det naturmangfoldloven § 49 er fastsatt en særskilt bestemmelse for virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, og som kan virke inn på verneverdiene i et verneområde. I rundskrivet pekes det på at det er aktuell myndighet skal legge vekt på hensynet til disse verdiene i vurderingen av om en tillatelse bør gis. Det samme gjelder ved fastsetting av eventuelle vilkår.

Videre vil aktsomhetsplikten for virksomhet utenfor vernegrensen gjelde, jf. naturmangfoldloven § 6.

Avstanden fra nærmeste planlagte vindturbin er cirka 100 meter fra Råndalsmyrene. Avstanden mellom nærmeste vindturbiner og Råndalen naturreservat er cirka 500 meter. Etter NVEs vurdering er

det sentralt ved vurdering av tiltakets virkninger på verneverdiene etter naturmangfoldlovens § 49 at reservatene har som formål i verne myr- og barskogområder. NVE konstaterer at verneformålet i Råndalen naturreservat også inkluderer fugle- og dyreliv, men NVE mener at det er liten risiko for påvirkning på fugle- og dyrelivet i Råndalen naturreservat. NVE konstaterer at avstanden på 500 meter fra Råndalen naturreservat til nærmeste vindturbiner er tilstrekkelig for å unngå skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 12. Ved en utbyggingsløsning som omfatter færre vindturbiner kan avstanden til naturreservatene øke ytterligere.

4.11 Støy

Stokkfjellet vindkraftverket vil ifølge konsekvensutredningen medføre et støynivå over den anbefalte grenseverdien for støy fra vindturbiner ($> L_{den} 45$ dBA) ved åtte fritidsboliger og fire seterhus, dersom det legges til grunn en teoretisk vindsituasjon med medvind fra alle kanter for omsøkt utbyggingsløsning. Én hytte vil oppleve et støynivå opptil $L_{den} 53$ dBA. Vindkraftverket vil også medføre støy for friluftslivsinteresser både i planområdet og det nære influensområdet.

Tiltakshaver har etter krav fra NVE oversendt ytterligere opplysninger vedrørende støy. Av disse opplysningene går det frem at det er 12 objekter (hytter og seterhus) som kan bli utsatt for støy over $L_{den} 45$ dBA ved omsøkt løsning med 43 vindturbiner. De 12 objektene ligger med avstander fra 200 til 780 meter fra nærmeste planlagte vindturbin. Hyttene vil utsettes for støy i intervallet $L_{den} 45-47$ dBA, med unntak av hytten som er lokalisert helt nord i planområdet. Denne hytten ligger 200 meter unna nærmeste vindturbin og vil kunne oppleve et støynivå på $L_{den} 53$ dBA. Seterhusene vil kunne oppleve støy i intervallet $L_{den} 47-51$ dBA, da de ligger 300-450 meter unna de nærmeste vindturbinene.

Mange høringsinstanser, herunder hytteeiere i og i nærheten av planområdet er kritiske til tiltaket på bakgrunn av støyvirkninger. Blant andre peker hytteeierne Henning Stokmo, Johan Birger Stokmo, Turid og Knut Ivar Eidem og Bernt og Grete Kristiansen på at støy fra vindturbinene vil medføre støyvirkninger over anbefalte grenseverdier for åtte hytter ved omsøkt løsning. Johan Birger Stokmo mener støynivået for hans hytte vil bli uholdbart, da én vindturbin er lokalisert slik at rotorbladet vil slå inn over hytteeiendommen. Flere hytteeiere savner en beskrivelse av aktuelle tiltak for å redusere støyvirkningene ved deres hytte. Noen hytteeiere ber om at flere vindturbiner må tas ut av planene for å redusere virkningene av støy.

NVE konstaterer at vindkraftverket vil medføre støyvirkninger for omkringliggende hyttebebyggelse og overskride den anbefalte grenseverdien for støy fra vindturbiner ($> L_{den} 45$ dBA). NVE vil på bakgrunn av dette fastsette vilkår i en eventuell konsesjon om at støynivået ved bygninger med støyfølsom bruk, herunder hytter og seterhus i området, ikke bør overstige $L_{den} 45$ dBA. Dersom det vurderes som nødvendig for å realisere vindkraftverket at støynivået overstiger $L_{den} 45$ dBA, skal detaljplanen omfatte aktuelle tiltak ved bygninger med støyfølsom bruk. Dette kan være både fysiske tiltak og minnelige ordninger. Dersom konsesjonær mener at bygninger med støynivå over $L_{den} 45$ dBA ikke har støyfølsom bruk, skal dette dokumenteres i detaljplanen.

Ved bygninger der det i detaljplanen beregnes støynivå på over $L_{den} 50$ dBA vil støy sammen med visuelle virkninger og skyggekast påvirke støyfølsom bebyggelse i så stor grad at det kan gi grunnlag for å gi samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova § 2. Det er en forutsetning for en eventuell tillatelse at det skal være forsøkt å inngå minnelig avtale.

Selv om vilkåret om at støynivået bør være under $L_{den} 45$ dBA vil støyen fra vindturbinene periodevis være hørbar fra fritidsboliger i plan- og influensområdet ved omsøkt løsning. NVE vil i den

sammenheng påpeke at den anbefalte grenseverdien for støy er et uttrykk for hva samfunnet bør akseptere ved etablering av vindkraftverk.

NVE vil påpeke at den norske grenseverdien tar utgangspunkt i et L_{den} -nivå. Dette betyr at det legges til 5 dB på kveldstid og 10 dB på natten, og at reelt støynivå derfor er cirka 5 dB lavere enn L_{den} -nivået. Beregningene er såkalte "worst case"-beregninger, og det betyr at støynivået i utgangspunktet aldri vil ligge over de beregnede nivåene. Nyere forskning viser imidlertid at støynivået kan bli høyere ved spesielle tilfeller knyttet til for eksempel værforhold eller ising. NVE legger likevel til grunn at dette bare vil skje i korte perioder, og at støynivået som regel vil være under det beregnede nivået.

NVE konstaterer at det i utredningene vedrørende støy ikke er gjort en vurdering av om hyttene/seterhusene ligger i vindskygge. Ut fra topografi og omkringliggende hytter/seterhus plassering legger vi til grunn at flere hyttene i området vil ligge i vindskygge, da de fleste hyttene er lokalisert på vestsiden av Stokkfjellet, nedstrøms den mest fremherskende vindretningen fra sørøst. Flere hytter vil derfor ligge i en medvindssone som vil øke støyen noe. NVE legger imidlertid til grunn at disse hyttene ligger i nedre del av sonen med støyverdier L_{den} 40-45 dBA, og innenfor støygrensen.

NVE legger videre til grunn at lavfrekvent støy fra vindturbiner ikke utgjør et større problem enn støy i høyere frekvenser, og konstaterer at Miljødirektoratet og Folkehelseinstituttet slutter seg til denne vurderingen. Det er konsensus i forskningsmiljøet om at infrastøy, altså støy i så lave frekvenser at den ikke er hørbar, ikke er et problem, men støy i frekvensområdet 50 Hz og oppover kan være en viktig del av lydbildet. Ofte er det imidlertid svisjelyden i mellomfrekvenser som oppleves mest irriterende.

Etablering av vindkraftverket vil forårsake støyulemper for omgivelsene i en tidsavgrenset periode. De dominerende støykildene i anleggsperioden vil være sprengningsarbeid, anleggsmaskiner, andre tyngre kjøretøy og eventuelt helikopter ved bygging av kraftlinje. NVE legger til grunn at virkninger knyttet til anleggsvirksomhet i hovedsak knyttes til etablering av veier, fundamenter og kraftlinjer, og mindre til oppføringen av turbinene. Etter NVEs vurdering er støyvirkningene knyttet til anleggsperioden akseptable

Støyvirkninger for friluftsliv er vurdert nærmere i kapittel 4.6.

NVE konstaterer at den omsøkte utbyggingsløsningen omfatter 43 vindturbiner á 2,3 MW, og at antallet vindturbiner kan reduseres ved valg av større vindturbiner. Dersom det gis konsesjon, vil det bli stilt krav om ny støyutredning. Denne utredningen skal legges frem som en del av arbeidet med detaljplan og skal godkjennes av NVE. NVE legger til grunn at endret utbyggingsløsning kan redusere støyvirkninger av tiltaket.

Stokkfjellet vindkraftverk vil med omsøkte utbyggingsløsning medføre et støynivå som er over den anbefalte grenseverdien på L_{den} 45 dBA ved åtte hytter og fire seterhus. Den nærmeste hytten vil oppleve støynivåer opptil L_{den} 53 dBA. NVE vil på dette grunnlag legge vekt på støyvirkninger i den samlede avveiingen i kapittel 5. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at støynivået bør ligge under L_{den} 45 dBA ved hytter og seterhus. Dersom det vurderes som nødvendig for å realisere vindkraftverket at støynivået overstiger dette støynivået, skal detaljplanen omfatte aktuelle tiltak ved bygninger med støyfølsom bruk. NVE legger til grunn at endret utbyggingsløsning kan redusere støyvirkninger av tiltaket.

4.12 Skyggekast og refleksblink

NVEs anbefalte grenseverdier for skyggekast er 30 timer teoretisk skyggekast per år, 30 minutter teoretisk skyggekast per dag og 8 timer faktisk skyggekast per år. Av utredningsrapporten vedrørende

skyggekast går det frem at det er mange bygninger som ligger mindre enn en kilometer fra planområdet og at disse vil kunne bli utsatt for skyggekast. Ifølge utredningen vil femten bygninger få beregnet faktisk skyggekast over 10 timer per år. Verdiene for hyttene på vestsiden av planområdet, ved Stenen og Sørpåvollen, er cirka 40 timer faktisk skyggekast for hver av mottakerne. Tre bygninger vil kunne få over 20 timer faktisk skyggekast per år. Skyggekastet genereres av ni til ti vindturbiner sentralt i planområdet.

Mange hytteeiere er opptatt av virkningene av skyggekast, og blant annet Henning Stokmo uttaler at skyggekast fra vindturbinene vil ramme hytteeiendommer negativt. Selbu kommune og andre hytteeiere og brukere av området peker også på virkningene av skyggekast.

NVE konstaterer at virkningene av skyggekast for hyttebebyggelsen i og nær planområdet er omfattende med omsøkt utbyggingsløsning. NVE legger til grunn at antallet vindturbiner skal redusere, og vil forholde seg til de anbefalte retningslinjene for skyggekast. Vi vil fastsette vilkår om at faktisk skyggekast ikke skal overstige åtte timer per år eller 30 minutter per dag ved bygg med skyggekastfølsom bruk, med mindre det er inngått minnelig avtale.

NVE konstaterer at det ved beregning av skyggekast i utredningsarbeidet ikke er tatt hensyn til vegetasjon. Dette kan ifølge utredningene redusere skyggekast, avhengig av høyde på trær og nærhet til bygninger. Det er også viktig å evaluere den aktuelle lokasjonen, orientering og størrelse på vinduer på hver av bygningene, da estimatet mest sannsynlig vil reduseres ved mer detaljert informasjon. I utredningen foreslås det som avbøtende tiltak å fjerne vindturbiner der bygninger er ekstra utsatte for skyggekast.

De mest utsatte hyttene og seterhusene ligger vest for planområdet, og utsettes for omfattende skyggekast fra cirka ti vindturbiner sentralt i planområdet. NVE vil derfor sette som vilkår i en eventuell konsesjon om at det skal gjennomføres detaljerte analyser for de hyttene hvor omfanget av skyggekast ligger over dagens retningslinjer. Tiltakshaver skal på bakgrunn av disse analysene gjennomføre avbøtende tiltak for å redusere omfanget av skyggekast, herunder se på mulighetene for å stoppe vindturbinene i perioder med problematisk skyggekast, eller inngå minnelig avtale med eiere av fritidsboliger som berøres av skyggekast over retningslinjene. Den utbyggingsløsningen som er utredet og omsøkt består av 43 vindturbiner. Etter vår vurdering er det sannsynlig at antallet vindturbiner blir redusert når kontrakt med leverandør er sluttet og turbinstørrelse valgt. I tilknytning til utarbeidelse av endelig layout skal det i detaljplanen redegjøres for hvordan skyggekast kan reduseres.

Gjennom vilkåret om maksimalt antall timer skyggekast mener NVE at skyggekastvirkningene for bygninger blir akseptable. Skyggekast kan imidlertid påvirke friluftslivet i planområdene, jf. våre vurderinger i kapittel 4.7. Skyggekastvirkninger for friluftsliv og ferdsel inngår i den helhetlige vurderingen om virkninger i dette kapittelet. Etter NVEs vurdering vil skyggekastvirkninger endre opplevelsesverdien av friluftsliv og hyttelivet flere steder i og rundt planområdet.

NVE legger til grunn at skyggekastvirkningene vil være ubetydelige når avstanden til vindturbinen er over 1500 meter. Med en slik avstand vil rotorbladene bare dekke en liten del av solskiven, slik at skyggeeffekten blir minimal.

Det er i utredningen beregnet at femten bygg i og ved planområdet vil oppleve over 10 timer faktisk skyggekast. For tre hytter vil omfanget av faktisk skyggekast kunne bli på over 40 timer i året. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at faktisk skyggekast ikke bør overstige åtte timer per år eller 30 minutter per dag ved bygg med skyggekastfølsom bruk, dersom det ikke er inngått minnelig avtale. Etter vår vurdering er det sannsynlig at antallet vindturbiner

blir redusert når kontrakt med leverandør er sluttet og turbinstørrelse valgt. Dette kan redusere virkningene av skyggekast.

4.13 Lysmerking

Lysmerking av luftfartshinder er regulert i *Forskrift om rapportering, registrering og merking av luftfartshinder*. Av forskriften går det frem at det at vindturbiner skal merkes med farge og hinderlys, og at hver merkepliktig vindturbin skal ha to hinderlys plassert på toppen av motorhuset/nacellen. I et vindkraftverk kan Luftfartstilsynet godkjenne at kun vindturbinene i utkanten av planområdet skal lysmerkes, dersom den individuelle avstanden mellom vindturbinene ikke er større enn at flysikkerheten kan ivaretas.

Jan Tomas Stokke er opptatt av lysmerking og hevder at hvert rotorblad på vindturbinene skal lysmerkes. Flere hytteeiere er også opptatt av de visuelle virkningene av lysmerking.

NVE vil understreke at det ikke er riktig at rotorbladene skal lysmerkes, slik Stokke hevder. I forskriften vedrørende lysmerking av luftfartshinder går det frem at vindturbinene skal merkes med to lys på toppen av maskinhuset/nacellen. Vindturbiner med høyde inntil 150 meter skal merkes med mellomintensitets hinderlys med rødt fast eller blinkende lys med styrke 2000 candela ($\pm 25\%$). Vindturbiner med høyde over 150 meter skal merkes med høyintensitets hinderlys med hvitt blinkende lys, der lysstyrken er avhengig av bakgrunnsbelysning (100 000 candela hvitt blinkende lys i dagslys, 2000 candela hvitt eller rødt blinkende lys i mørke). Etter NVEs vurdering kan lysmerking utgjøre en vesentlig visuell virkning av et vindkraftverk, da lysene om kvelden/natten kan oppleves forstyrrende.

NVE mener det er viktig å få på plass teknologi for å minimere virkningene av lysmerkingen, og viser til at det er et slikt system installert på Mehuken vindkraftverk i Vågsøy kommune. Dette systemet er det eneste som er godkjent av Luftfartstilsynet. Siden denne løsningen er knyttet til en spesifikk turbinleverandør og det er usikkerhet om hvilke systemer som eventuelt kan bli godkjent i fremtiden, kan ikke NVE sette vilkår om at det skal benyttes et slikt system. NVE vil imidlertid sette vilkår om at det skal benyttes teknologi som hindrer konstant lysmerking dersom det er økonomisk og teknisk forsvarlig. Ved benyttelse av et slikt system vil lysene sjeldent slås på, og virkningene vil etter NVEs vurdering reduseres.

NVE likevel legge vekt på virkninger av lysmerking i den samlede vurderingen i kapittel 5.

4.14 Ising og iskast

Flere høringsinstanser, herunder Selbu kommune, Turid og Knut Ivar Eidem, Johan Birger Stokmo, er opptatt av virkninger av iskast fra vindkraftverket. Noen høringsinstanser savner utredninger av iskast fra vindturbinene, og vurderinger av hvilke virkninger dette vil ha for bruken av området.

Det fremkommer av søknaden at omfanget av ising i området kan bli opptil 350 timer årlig, og at dette påvirker produksjonen i anlegget (jf. kapittel 4.1).

De klimatiske forholdene i planområdet tilsier at det i perioder må påregnes ising på vindturbinbladene, noe NVEs isingskart viser. Ifølge isingskartet kan vindturbinene bli utsatt for inntil 350 timer ising (> 10 g/time) årlig. Det kan derfor oppstå iskast fra vindturbiner i drift når isen smelter ved høye temperaturer eller direkte solstråling. I tillegg kan iskast oppstå når vindturbiner starter opp igjen etter produksjonsstopp i perioder med fare for isdannelse på rotorene.

De største farene for iskast vil etter NVEs vurdering være knyttet til vedlikeholdsarbeid i vindkraftverket, men iskast kan også være en risiko for friluftslivsutøvere vinterstid. Faren for å bli

truffet av iskast fra vindturbinene avtar raskt med avstanden. Hytten til Slind ligger 200 meter unna nærmeste planlagte vindturbin og hytten til Eidem 400 meter unna. NVE anser faren for å bli truffet av iskast fra vindturbinene i plan- og influensområdet som liten basert fra erfaringer fra vindkraftverk i drift og utredninger utarbeidet ved behandling av andre vindkraftprosjekter.

I en eventuell konsesjon vil NVE sette vilkår som forplikter konsesjonær å vurdere risikoen for iskast i vindkraftverket. Videre vil det settes vilkår om å utarbeide rutiner for å varsle allmennheten i perioder med fare for iskast, for eksempel ved at det settes opp informasjonsskilt ved innfartsårene til vindkraftverket. Det finnes i dag systemer for avising av vindturbinene. Om det gis konsesjon vil NVE anbefale at slike systemer installeres, dersom det vurderes som teknisk og økonomisk forsvarlig.

NVE kan stille ytterligere krav til tiltak dersom risikoen for iskast viser seg å begrense friluftslivsutøvelsen i planområdet.

Risiko for iskast er en del av virkningene for friluftsliv, og NVE viser derfor til kapittel 4.5 for NVEs vurderinger av virkninger for friluftsliv.

4.15 Jord- og skogbruk

Av konsekvensutredningen går det frem at planområdet for vindkraftverket berører beiteområder for sau. Tiltaket kan føre til at beitedyr lettere trekker ned mot innmark, samtidig som atkomstveien letter arbeidet med tilsyn og sanking av beitedyrene. For å hindre beitedyr i å trekke ned mot innmark foreslås å anlegge ferister og gjerder. Samlet vurderes tiltaket å ha liten til middels negativ virkning for beitebruk. Nettilknytningen berører ifølge utredningene skog med lav bonitet, samtidig som den er planlagt parallellført med eksisterende 420 kV kraftledning. Virkningene for skogbruket av nettilknytningen er vurdert til å være ubetydelige. Samlet er virkningene for jord- og skogbruk i utredningene vurdert til å være små eller ubetydelige.

Etter NVEs vurdering vil tiltaket i liten grad påvirke landbruksinteressene i området og kan slutte oss til de vurderinger som er gjort i konsekvensutredningen. Vi legger til grunn at området i driftsfasen fortsatt kan benyttes til beite, men at beitedyr i området kan bli forstyrret i anleggsperioden. Samtidig vil noe beiteareal gå tapt som følge av utbygging av veier og vindturbiner.

NVE vil understreke at tiltaket kan medføre betydelige positive økonomiske virkninger for grunneiere i planområdet, og vil legge vekt på dette i den samlede avveiningen i kapittel 5. Tiltaket vil også bedre tilgjengelighet til utmark, noe som etter vår vurdering kan lette arbeidet med skjøtsel og tilsyn med beitedyr, og gi bedre tilgang for skogbruket til enkelte skogsområder.

4.16 Drikkevann og forurensning

Av utredningene går det frem at vindkraftverket ikke berører drikkevannskilder eller nedbørsfelt til drikkevannskilder. Hyttene i plan- og influensområdet har ikke innlagt kommunalt vann, og antas ifølge utredningene å hente overflatevann fra bekker og vann i nærheten av hyttene. I utredningen vurderes virkningene for drikkevann som ubetydelige, dersom avbøtende tiltak følges opp i anleggs- og driftsfasen.

Blant hytteeierne peker Eidem på at tiltaket vil kunne berøre bekken som de benytter som drikkevann, både under anleggs- og driftsfasen. Slind savner en nærmere beskrivelse av hvordan tiltaket vil påvirke oppkom som de benytter som drikkevann. Stokke mener tiltaket vil forurense drikkevannet i området.

NVE konstaterer at tiltaket ikke berører kommunale drikkevannskilder, men at hyttene i området benytter overflatevann til drikkevann. Med bakgrunn i erfaringer fra etablerte vindkraftverk i Norge, synes faren for forurensning av drikkevann i driftsfasen som liten. NVE kjenner ikke til at drikkevannskilder er blitt forurenset ved andre vindkraftverk i Norge, og legger til grunn at risikoen for forurensning av drikkevannskildene til hyttene vil være ubetydelig ved god planlegging og avbøtende tiltak. NVE forutsetter at tiltakshaver i anleggs- og driftsperioden setter i verk tiltak for å hindre utslipp av kjemikalier eller annen forurensning i drikkevannskildene til hyttene.

NVE ber om at tiltakshaver avklarer hvilke tiltak som må iverksettes for å sikre drikkevannskildene til hyttene i området. Dette skal beskrives i miljø-, transport- og anleggsplanen, som skal utarbeides i samråd med Selbu kommune og godkjennes av NVE.

4.17 Andre samfunnsvirksomheter

4.17.1 Sysselsetting og økonomiske virkninger for lokalsamfunnet

Folketallet i Selbu kommune var ved utgangen av 2. kvartal 2014 på 4028, og har ifølge utredningene vært stabilt over lang tid. Selbu er den største skogkommunen i Sør-Trøndelag og en stor del av næringslivet er knyttet til skogbruk og trelast. Selbu er i tillegg en stor vannkraftkommune. Utredningene konkluderer med at tiltaket vil kunne få middels positive virkninger for Selbu kommune som følge av økt sysselsetting og næringsvirksomhet.

Selbu næringsforum er positiv til tiltaket og peker på at tiltaket vil gi økt eiendomsskatt og øke skatteinngangen fra grunneiere og lokal arbeidskraft, både i anleggs- og driftsfasen.

Sysselsettingsvirkningene av en vindkraftutbygging er størst i anleggsfasen. Den lokale og regionale sysselsettingsandelen vil særlig være knyttet til bygging av infrastruktur og vindturbinfundamenter. Erfaringer fra etablerte vindkraftverk i Norge tilsier at det vil genereres rundt 1,5 årsverk per MW direkte knyttet til utbyggingsfasen. Deler av sysselsettingsbehovet vil dekkes av ansatte hos turbinleverandøren, men lokale/regionale entreprenører vil kunne benyttes til det resterende arbeidet. Når det gjelder direkte sysselsettingsvirkninger i driftsperioden, tilsier erfaringer fra etablerte vindkraftverk i Norge at 15 MW installert effekt medfører én arbeidsplass, avhengig av blant annet samarbeid om drift med andre vindkraftverk i nærheten. En utbygging av 90 MW vindkraft på Stokkfjellet vil basert på disse erfaringstallene medføre at de direkte sysselsettingsvirkningene blir på cirka 135 årsverk i anleggsfasen og cirka fem i driftsfasen. I tillegg kommer indirekte sysselsettingsvirkninger. Kartlegginger av sysselsettingsvirkninger ved vindkraftverk i Norge, Sverige, Canada og USA tyder på at antallet indirekte arbeidsplasser vil være høyere enn antallet direkte arbeidsplasser i driftsperioden, gjennom blant annet økt etterspørsel etter varer og tjenester. NVE vil legge vekt på de positive økonomiske virkningene for lokalsamfunnet i den samlede avveien i kapittel 5.

4.17.2 Forsvarets installasjoner

Forsvarsbygg har i sin tematiske konfliktvurdering gitt tiltaket kategorien A. Dette innebærer at tiltaket ikke vil få virkninger for Forsvaret.

4.17.3 Luftfart

Avinor uttaler at tiltaket ikke vil berøre inn- og utflygingsprosedyrer eller navigasjons- og kommunikasjonssystemer knyttet til Trondheim lufthavn Værnes.

Avinor viser til at radaranlegget på Vennafjell er lokalisert 23 kilometer unna Stokkfjellet vindkraftverk. Avinor ønsker å få utredet de samlede virkningene av vindkraftverkene på Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet på deres radar på Vennafjell, og vil fremme innsigelse til reguleringsplanene for tiltakene dersom dette ikke gjennomføres. NVE legger til grunn at Stokkfjellet vindkraftverk alene ikke vil redusere ytelsen til radaranlegget på Vennafjell som følge av den store avstanden og topografi, og vil ikke fastsette vilkår i tråd med Avinors krav på det nåværende tidspunkt. NVE vil ved sluttbehandling av Brungfjellet og Eggjafjellet vurdere om det er aktuelt å fastsette er slikt vilkår knyttet til tiltakenes samlede virkninger på overvåkning av luftfarten. NVE peker i denne forbindelse på Avinors plan for innføring av ny overvåkingsteknologi, som kan føre til at slike utredninger ikke er nødvendige.

Et vindkraftverk er å betrakte som luftfartshinder, og posisjon og høyde for hver vindturbin skal innrapporteres til Statens Kartverk for oppdatering av hinderdatabasen. Videre avklaringer vedrørende merking av vindturbinene gjøres av Luftfartstilsynet. I en eventuell konsesjon vil NVE sette vilkår om at merking av vindturbinene til enhver tid gjøres i samsvar med gjeldende forskrifter.

Stokkfjellet vindkraftverk vil etter NVEs vurdering ikke medføre virkninger for luftfarten eller radaranlegget på Vennafjell. I en eventuell konsesjon vil NVE sette vilkår om at merking av vindturbinene til enhver tid gjøres i samsvar med gjeldende forskrifter. Posisjon og høyde for hver vindturbin skal innrapporteres til Statens Kartverk for oppdatering av hinderdatabasen. NVE vil ikke vektlegge hensynet til luftfart i den samlede vurderingen av Stokkfjellet vindkraftverk.

4.17.4 TV-signaler og annet elektronisk utstyr

Ifølge konsekvensutredningen viser foreløpige analyser at tiltaket sannsynligvis vil ha liten påvirkning for mottak av kringkastingssignaler. Tiltaket vil ikke berøre noen av Telenors eksisterende radiolinjer.

4.18 Veier og transport

Vindturbinene og annet utstyr er planlagt ilandført ved Stjørdal eller Muruvik, og tiltakshaver vil prosjektere ilandføring og transport i detalj, dersom det blir gitt tillatelse. Vindturbiner og utstyr transporteres på offentlig vei frem til Stokkan. Tiltakshaver planlegger videre å benytte eksisterende skogsbilveg fra Stokken til Åsvollen, og planlegger å bygge en ny atkomstvei over en strekning på cirka 4 kilometer inn til planområdet (figur 1). Tiltaket krever at eksisterende skogsbilvei oppgraderes med tanke på bredde og stigningsforhold. Både eksisterende skogsbilvei og planlagt ny vei vil overholde kravene som vanligvis stilles i forbindelse med bygging av vindkraftverk.

NVE konstaterer at atkomstveien til vindkraftverket er relativt kort. Ut fra omsøkte utbyggingsløsning (inntil 43 vindturbiner) planlegger tiltakshaver å bygge cirka 17 kilometer med interne veier. Flere hytteeiere er bekymret for virkningene av internveiene, både i anleggs- og driftsfasen. Hytten til Turid og Knut Ivar Eidem vil bli liggende 100 meter fra planlagt internvei, og finner dette problematisk både med hensyn til forurensing (støy og støv) og innsyn. De har også bolig nær eksisterende skogsbilveg som er tenkt benyttet som atkomstvei, og mener dette vil påføre dem større trafikkbelastning og økt forurensning. De ber om at det gjennomføres tiltak for å redusere ulempene. Hytteeierne Ann Kristin og Steinar Slind berøres direkte av planlagt internvei, og peker på at virkningene av tiltaket på deres hytte ikke er beskrevet. De er opptatt av hvilke virkninger en eventuell anleggsfase vil ha for bruk av deres eiendom og områdene rundt.

NVE konstaterer at flere hytteeiendommer kan bli vesentlig berørt av virkninger av atkomst- og internveier, særlig i anleggsfasen.

NVE legger til grunn reduksjon av antallet vindturbiner og detaljplassering av vindturbinene kan redusere faren for forurensning av tiltaket, støv fra trafikk i anleggsfasen.

Dersom det gis konsesjon til Stokkfjellet vindkraftverk, forutsetter NVE at alle tiltak knyttet til fylkes- eller riksveinettet avklares med Statens vegvesen og at tiltakshaver søker om nødvendige tillatelser.

4.19 Annet

4.19.1 Energipolitikk og helhetlige planer for utbygging av fornybar energi

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag savner en helhetlig samfunnsøkonomisk analyse av den energipolitikken som føres og etterlyser en samlet plan for utbygging av fornybar energi. Sør-Trøndelag fylkeskommune og Tydal kommune ber om at det tas initiativ for å få utarbeidet en samlet plan for vindkraftutbygging i Norge. Flere høringsinstanser påpeker at det er gitt mange vind- og vannkraftkonsesjoner i Midt-Norge de siste årene, og mener at fornybarmålene dermed ser ut til å bli nådd. Nei til vindkraft i Selbu mener vindkraften ikke er nødvendig på kort sikt, og viser til at kraftunderskuddet i Midt-Norge vil reduseres gjennom nye kraftledninger. Fylkesmannen peker på at utbyggingene vil ha til dels store virkninger for naturmangfold og landskap, og mener utbygging av nye prosjekter i innlandet vil være i strid med nasjonal politikk.

NVE slutter seg til at det er gitt mange vind- og vannkraftkonsesjoner de siste årene, også i Midt-Norge. Samtidig vil vi peke på at det er nødvendig å gi flere konsesjoner enn det som i teorien trengs for å legge til rette for at Norge kan bygge ut halvparten av 26,4 TWh, som er målet for den norsk-svenske elsertifikatordningen. Dette er nødvendig på grunn av usikkerhet om blant annet nettkapasitet, samarbeid mellom aktører og tilgang på kapital hos ulike aktører.

Miljødirektoratet peker på at den regionale planen for vindkraft i Sør-Trøndelag ikke legger til rette for vindkraft i innlandet, og peker på at lite hensiktsmessig å anbefale utarbeidelse av slike planer dersom det ikke tas hensyn til dem. NVE konstaterer i denne sammenheng at Sør-Trøndelag fylkeskommune har utarbeidet en arealanalyse for å se på mulighetene for å etablere vindkraftverk i innlandet og at fylkeskommunene i etterkant av dette arbeidet er positive til etablering av Stokkfjellet vindkraftverk.

Hva gjelder ønsket fra blant annet Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Tydal kommune om å få utarbeidet en samlet plan for utbygging av vindkraft i Norge, viser vi til at tidligere Regjeringer og Stortinget ikke har ønsket dette.

Flere høringsinstanser fremmer en rekke spørsmål av energipolitisk karakter i sine høringsuttalelser. Når det gjelder vindkraft som ren energi og effektiv energikilde, konstaterer NVE at vindkraft kommer godt ut i de aller fleste rapporter med klima- eller energiregnskap. NVE slutter seg til at opprustning og utvidelser av eksisterende vannkraftverk er gode alternativer til vindkraft, og vil påpeke at slike prosjekter er høyt prioritert i NVE og også får støtte gjennom elsertifikatordningen. NVE slutter seg også til at energisparing kan være et godt klima- og energitiltak, og viser til at Norge har mål knyttet til dette, men at dette ikke har betydning for fornybarmålene. Etter NVEs vurdering er det ikke sannsynlig med store og hurtige endringer i nedstrøms vannføring ved vannkraftverk selv om det bygges mange vindkraftverk i Norge de neste årene. NVE viser til at dette reguleres gjennom manøvreringsreglene ved de aktuelle vannkraftverkene.

FNF Sør-Trøndelag og Terje Klokk stiller spørsmål ved vindkraftens klimabidrag, og peker på at etablering av vindturbiner krever energi for produksjon, transport og utbygging. NVE legger til grunn at selve produksjonen av vindkraft er en ren, fornybar energikilde som ikke produserer klimagasser eller andre avfallsprodukter. Over en tjueårsperiode kan Stokkfjellet vindkraftverk produsere i overkant av 2,5 TWh ny fornybar elektrisitet, som kan brukes til å erstatte forurensende energiproduksjon. Livsløpsanalyser viser at energien som brukes til å lage, transportere og bygge en vindturbin erstattes etter 3-7 måneder.

Vi vil peke på at all produksjon av et energianlegg i seg selv, gjennom transport, bygging og drift/vedlikehold, medføre utslipp av CO₂, herunder all fornybar energi, også vannkraft. I England har offentlige myndigheter publisert en studie som ser på klimasporene hos forskjellig energiteknologier. Av studien går det frem at fornybar energiproduksjon også medfører utslipp av noe CO₂. Vindkraft er en av de energiteknologiene som medfører minst utslipp av CO₂.

Noen høringsinstanser er bekymret for hvordan tiltaket vil påvirke Selbu som hyttekommune. FRIFO Stjørdal mener utbygging av vindkraft vil vanskeliggjøre utbygging av nye hytter, blant annet gjennom fortetting i allerede utbygde områder. NVE viser til at virkninger for bomiljø, som for eksempel støy, skyggekast og visuell påvirkning, er tidligere vurdert ved konsesjonsbehandlingen av tiltaket. NVE legger til grunn at en eventuell verdireduksjon som følge av tiltaket forventes å være begrunnet i en total negativ påvirkning av de vurderte virkningene. Det er etter NVEs vurdering mange andre forhold som også vil kunne påvirke markedsverdien av hytter.

Etter det NVE er kjent med er det ikke påvist vesentlig endring i verdien på hytter som er etablert i nærheten av et vindkraftanlegg.

5 Samlet vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk

NVE har i kapittel fire vurdert virkningene av tiltaket tematisk. I dette kapitlet gir vi en samlet vurdering av Stokkfjellet vindkraftverk, og drøfter hvilke tiltak som kan redusere virkningene. Innledningsvis presenteres en generell bakgrunn for NVEs behandling av vindkraftsaker og NVEs metode for vurderinger. Deretter følger NVEs avveining mellom negative og positive virkninger, sett opp mot forpliktelser knyttet til Norges fornybarmål, økonomien i prosjektene og NVEs vurdering av realiserbarheten ved tiltaket. På grunnlag av den samlede vurderingen av Stokkfjellet vindkraftverk, følger NVEs konsesjonsvedtak i kapittel seks.

6.1 Bakgrunn

Stortinget har vedtatt at det skal satses på nye fornybare energikilder som nødvendige tiltak for å redusere de norske utslippene av klimagasser og for å oppnå en mer bærekraftig utvikling. Elektrisitetsproduksjon fra vindkraftverk innebærer, i motsetning til fossile energikilder, ingen direkte utslipp av klimagasser. Ny elektrisitetsproduksjon vil også bidra til å styrke kraftbalansen og forsyningssikkerheten.

Økt satsing på kraftproduksjon fra nye fornybare energikilder er en nasjonal målsetning. I henhold til EUs fornybardirektiv skal Norge ha et forpliktende mål for hvor stor andel av energiforbruket som skal dekkes av fornybar energi. Stortinget har med utgangspunkt i dette satt et forpliktende mål om en fornybarandel på 67,5 % i 2020. Et viktig tiltak for å nå dette målet er innføringen av et felles elsertifikatmarked med Sverige. Markedet trådte i kraft fra 1.1.2012. Det er planlagt at elsertifikatene skal bidra til 26,4 TWh ny fornybar kraft samlet for Norge og Sverige. Utbygging av vindkraft kan bli et vesentlig bidrag for å nå dette målet.

Et vindkraftverk kan gi positive samfunnsvirkninger gjennom økt aktivitet (kjøp og salg av varer og tjenester), økt sysselsetting, økte skatteinntekter for kommunen og økt utnyttelse av utmarksressurser. Vindkraftverk med tilhørende infrastruktur har som all kraftproduksjon miljøvirkninger. NVEs erfaring er at det oftest er de visuelle virkningene for landskapet og eventuelt for kulturminner/kulturmiljøer, sammen med støy, som oppfattes som de største ulempene med et vindkraftverk. Virkningene for naturmangfold vil normalt være begrensede, og kan ofte unngås ved plantilpasninger eller andre avbøtende tiltak. Unntaket er mulige virkninger for fugl. Ved behandling av vindkraftprosjekter stilles det alltid krav om en beskrivelse av artsinventaret på stedet, og det skal vurderes hvordan de ulike artene bruker planområdet. I tillegg skal det vurderes hvilke mulige virkninger tiltaket kan få for fuglelivet. Mange virkninger ved et vindkraftverk er midlertidige. Ved konsesjonsutløp skal vindturbinene fjernes og området istandsettes, dersom det ikke meddeles ny konsesjon.

6.2 Metodikk for NVEs vurdering

Konsesjonsbehandling i medhold av energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet. NVE meddeler konsesjon til prosjekter som anses som samfunnsmessig rasjonelle, noe som innebærer at fordelene ved tiltaket er vurdert som større enn ulempene.

De samlede virkningene av tiltakene blir veid opp mot økonomien i de enkelte prosjekt og fordelene ved ny fornybar elektrisitetsproduksjon. Forpliktelsene knyttet til EUs fornybardirektiv ligger til grunn for den samlede vurderingen.

NVEs vurdering av et planlagt vindkraftprosjekt baseres hovedsakelig på faglig skjønn. Ved vurdering av et vindkraftverk er det kun enkelte virkninger, som elektrisitetsproduksjon og eventuelle reduserte/økte nettap, som enkelt kan verdsettes i økonomisk forstand. Noen miljøvirkninger kan kvantifiseres, for eksempel ved å utarbeide støysoner eller ved å angi hvor stor andel areal inngrepsfrie naturområder reduseres dersom tiltaket realiseres. Likevel er de fleste miljøvirkninger vanskelig å tallfeste og faglig krevende å verdsette ved hjelp av markedspriser. NVE er kjent med at betinget verdsetting er brukt i flere undersøkelser knyttet til friluftsliv og naturopplevelse for å finne godets totalverdi. Det er knyttet stor usikkerhet til resultatene fra slike undersøkelser på grunn av metodene som benyttes og forutsetningene som ligger til grunn for den enkelte undersøkelsen. Etter NVEs vurdering vil også kostnadene ved gjennomføring av slike undersøkelser være større enn nytteverdien, og resultatene vil være usikre og basere seg på en hypotetisk situasjon. NVE mener derfor at resultatene fra slike undersøkelser med tilhørende metoder har en begrenset verdi ved vurdering av omsøkte prosjekter, spesielt når de overføres fra ett vindkraftprosjekt til et annet.

I den samlede vurderingen av vindkraftverket tar NVE utgangspunkt i hvor godt planområdet er økonomisk egnet for vindkraft. Etter NVEs vurdering er det rasjonelt å bygge ut vindkraft der det kan produseres mest mulig elektrisitet med minst mulig kostnader. I tillegg kommer vurderingen av virkninger for samfunn og miljø. Et godt økonomisk prosjekt vil kunne tåle større miljøkostnader sammenlignet med et dyrere prosjekt. NVE legger til grunn at samfunnsøkonomien i prosjektet inkluderer både antatt lønnsomhet og virkninger for samfunn og miljø. Den samlede vurderingen er dermed også en samfunnsøkonomisk vurdering.

6.3 Samlet vurdering av økonomi og virkninger som er vektlagt av NVE

Vurdering av tiltakets egnethet for energiproduksjon og forholdet til andre planer

Vurdering av produksjon og økonomi (kapittel 4.1):	<p>Nye vindmålinger i planområdet viser at middelvinden i de to målepunktene ved Endtjenna og Langlia er på henholdsvis 8,4 m/s og 8,1 m/s i 80 meters høyde. Vindressursene er gode, men ising kan medføre produksjonstap. Kostnadene for nettilknytning er noe høye sammenliknet med andre gode vindkraftprosjekter.</p>
Vurdering av forholdet til andre planer (kapittel 6.3)	<p>Sør-Trøndelag fylkeskommunes har utarbeidet en arealanalyse i forbindelse med revidering av fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag. Sør-Trøndelag fylkeskommune har vedtatt at de aksepterer at det gis konsesjon til tiltaket ut fra en samlet vurdering.</p> <p>Selbu kommune er positive til tiltaket og har avsatt planområdet som hensynssone i kommuneplanens arealdel.</p>

Negative virkninger som er vektlagt av NVE

Tema	Virkninger
Landskap og visuelle virkninger (kapittel 4.3)	<p>Tiltaket vil endre landskapets karakter i et relativt stort område og vindkraftverket vil påvirke opplevelsen av landskapet i og rundt planområdet. Tiltaket vil medføre visuelle virkninger for bebyggelse i Tydalen, de store omkringliggende fjellområdene (herunder Reinsfjellet) og hytter i og i nærheten av planområdet for vindkraftverket.</p>
Friluftsliv (kapittel 4.5)	<p>Stokkfjellet vindkraftverk vil bli synlig fra lokale friluftslivsområder, og at friluftslivsopplevelsen kan bli påvirket. Virkningene vil være størst i selve planområdet på Stokkfjellet, der friluftslivsopplevelsen også vil påvirkes av støy, skyggekast og fare for iskast. NVE mener de viktigste friluftslivsvirkningene vil være for opplevelsesverdiene knyttet til jakt, turmål og hytteliv i og nær planområdet.</p>
Støy og skyggekast (kapittel 4.11 og 4.12)	<p>Omsøkte utbyggingsløsning kan medføre et støynivå over anbefalt grenseverdi på L_{den} 45 dBA ved åtte hytter og fire seterhus. Nærmeste hytte vil oppleve støynivåer opptil L_{den} 53 dBA.</p> <p>Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at støynivået bør ligge under L_{den} 45 dBA ved hytter og seterhus. Endret utbyggingsløsning kan redusere støyvirkninger av tiltaket.</p> <p>Omsøkt utbyggingsløsning medfører at femten bygg i og ved planområdet kan oppleve over 10 timer faktisk skyggekast årlig. For tre hytter vil omfanget av faktisk skyggekast kunne bli på over 40 timer i året. NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at faktisk skyggekast ikke bør overstige åtte timer per år eller 30 minutter per dag ved bygg med skyggekastfølsom bruk, dersom det ikke er inngått minnelig avtale. Endret utbyggingsløsning kan redusere virkningene av skyggekast.</p>

Reiseliv og turisme (kapittel 4.6)	Det naturbaserte reiselivet kan påvirkes i noen grad, da hytte- og friluftslivsområder vil oppleve støy og visuelle virkninger. Det er knyttet usikkerhet til virkninger for den lokale hyttenæringen.
Fugl (kapittel 4.7.2)	Det ikke er registrert hekkelokaliteter for rødlistede fuglearter innenfor planområdet. Utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk kan medføre tap av enkeltindivider av flere rovfuglarter, kortnebbgås og trane. De oftest forekommende artene i området er ikke truede eller nær truede, og at den samlede tettheten av fugl i planområdet antas å være lav. Terrengforhold og beliggenhet av tiltaket tilsier ikke at planområdet er viktigere enn andre områder i forbindelse med fugletrekket, herunder trekket av kortnebbgås.
Reindrift (kapittel 4.8)	Planområdet for Stokkfjellet vindkraftverket ligger ikke innenfor distriktsgrensene til Riast/Hylling reinbeitedistrikt. Vindkraftverket vil kun ha indirekte virkninger på reinens arealbruk, selv om rein ifølge reinbeitedistriktet beiter i planområdet og i områder vest for dette. Eventuelle virkninger av vindkraftverket er først og fremst knyttet til indirekte virkninger for kalvings- og parringsområder i anleggsfasen, og menneskelig aktivitet i form drift/vedlikeholdsarbeid og økt tilgjengelighet til områdene etter utbygging. NVE vil i en eventuelle konsesjon fastsette vilkår om å avgrense anleggsarbeidet i tidsrommet april-mai for å redusere virkningene av forstyrrelser.

Positive virkninger som er vektlagt av NVE

Tema	Virkninger
Kraftproduksjon	Vindkraftverket kan generere en energiproduksjon på over 250 GWh årlig. Tiltaket vil produsere ny fornybar energi som kan bidra til å at Norge oppfyller våre forpliktelser knyttet til fornybarmål.
Sysselsetting og økonomiske virkninger for lokalsamfunnet (kapittel 4.17.1)	Tiltaket vil gi økt eiendomsskatt til Selbu kommune og kompensasjon til berørte grunneiere/rettighetshavere. Utbygging av vindkraftverket kan gi positive virkninger for reiselivsnæringen gjennom økt behov for overnattings- og serveringstjenester, særlig i anleggsperioden.

Når NVE vurderer om det skal gis konsesjon til et vindkraftverk, ses virkningene av tiltaket opp mot økonomien i prosjektet. Et godt økonomisk prosjekt vil kunne tåle større miljøkostnader sammenliknet med et dyrere prosjekt. Vindforholdene i planområdene er gode med en estimert middelvind i 80 meters høyde på over 8 m/s. Selv om infrastrukturkostnadene for Stokkfjellet vindkraftverk er noe høyere sammenliknet med andre gode vindkraftprosjekter i Norge, mener NVE at prosjektet kan bli konkurransedyktig i det svensk-norske sertifikatmarkedet. Den viktigste fordelene ved tiltaket vil være etablering av ny fornybar energiproduksjon som kan bidra til at Norges fornybarmål oppfylles. Dersom prosjektet realiseres, vil det medføre cirka 250 GWh ny fornybar energiproduksjon per år. I tillegg kan tiltaket medføre positive økonomiske virkninger for lokalsamfunnet.

De viktigste virkningene av Stokkfjellet vindkraftverk knyttes etter NVEs vurdering til landskap, naturmangfold, støy, friluftsliv, hyttebebyggelse og reindrift. NVE legger vekt på at vindkraftverket vil påvirke landskapsopplevelsen både i og utenfor planområdet, og medføre visuelle virkninger for bebyggelsen i Tydalen og hytter i og i nærheten av planområdet. Stokkfjellet er relativt lite brukt til friluftsliv, med brukes lokalt av hytteeiere og har stor verdi for denne brukergruppen. Tiltaket er lokalisert i utkanten av et stort sammenhengende inngrepsfritt natur- og friluftslivsområde som har stor verdi, og vil bli synlig fra blant annet Bringen og Reinsfjellet. Friluftslivet vil bli påvirket av fysiske inngrep, visuelle virkninger, støy og skyggekast.

NVE konstaterer at Miljødirektoratet har vurdert tiltaket til å være i konfliktkategori C når det gjelder naturmiljø. NVE har vektlagt at vindkraftverket kan påvirke fugle- og dyrelivet i området gjennom økt aktivitet og forstyrrelser. Det er ikke registrert hekkelokaliteter for rødlistede fuglearter innenfor planområdet, men utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk kan medføre tap av enkeltindivider av flere rovfuglarter, kortnebbgås og trane som følge av kollisjon med vindturbiner. Terrengforhold og beliggenhet av tiltaket tilsier ikke at planområdet er viktigere enn andre områder i forbindelse med trekking av kortnebbgås. Med utgangspunkt i at de oftest forekommende artene i området ikke er truede eller nær truede, og at tettheten av fugl i planområdet er lav, finner NVE at utbygging av vindkraft i planområdet i ikke er i strid med forvaltningsmålet for arter, jf. naturmangfoldloven § 5.

NVE legger vekt på at det kan forekomme streifdyr av bjørn, jerv og gaupe i og ved planområdet. Etter NVEs vurdering vil virkningene i anleggsfasen være av størst betydning for dyrene, men dyrene forventes å tilpasse seg vindkraftverket etter noe tilvenningstid. NVE legger til grunn at de regionale bestandene for gaupe og jerv er stabile, og NVE finner at en eventuell utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk ikke er i strid med forvaltningsmålene for artene, jf. naturmangfoldloven § 5. Dersom det gis konsesjon, vil NVE også sette vilkår om at konsesjonær skal stenge adkomst og internveier for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsesmomentene for dyrelivet blir færrest mulig.

Vi konstaterer at Miljødirektoratet har vurdert tiltaket til å være i konfliktkategori C når det gjelder landskap. Alle vindkraftverk vil medføre vesentlige visuelle virkninger, og dette vindkraftverket skiller seg ikke spesielt negativt ut sammenlignet med andre norske vindkraftprosjekter. Tiltaket vil medføre positive økonomiske virkninger for lokalsamfunnet. NVE konstaterer at Selbu kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune har gitt sin tilslutning til prosjektet, og at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har fremmet innsigelse med bakgrunn i reindrift og nasjonale miljømål.

Stokkfjellet vindkraftverk er etter NVEs vurdering et samfunnsmessig rasjonelt prosjekt, der fordelene for samfunnet er overveiende sammenlignet med ulempene. Prosjektet vil bidra til å nå fornybarmålene og er konkurransedyktig i sertifikatmarkedet. Denne vurderingen innbefatter usikkerhet og føre var-betraktninger, jf. naturmangfoldloven §§ 9-12.

4 NVEs vedtak

Etter NVEs vurdering utgjør konsesjonssøknaden med konsekvensutredning, innkomne merknader, møter og befaring et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å avgjøre om det omsøkte vindkraftverket skal meddeles konsesjon, og på hvilke vilkår en konsesjon eventuelt skal gis.

Etter NVEs vurdering er de samlede fordeler ved etablering av Stokkfjellet større enn ulempene tiltaket medfører. NVE vil derfor gi Trønderenergi Kraft AS konsesjon i medhold av energiloven § 3-1 for å bygge og drive Stokkfjellet vindkraftverk. Det gis konsesjon til et vindkraftverk med en total installert effekt på inntil 90 MW. NVE gir samtidig Trønderenergi Kraft AS konsesjon til en ny cirka 30 kilometer 132 kV kraftledning fra Stokkfjellet

vindkraftverk til Nea transformatorstasjon, for å knyttet vindkraftverket til det eksisterende kraftledningsnettet.

NVE har lagt vekt på at det er gode vindforhold i planområdet og at Stokkfjellet vindkraftverk vil bidra til at Norge kan oppfylle forpliktelsene knyttet til Norges fornybarmål. Det er beregnet en produksjon på cirka 250 GWh/år. NVE mener at prosjektet vil være konkurransedyktig i det norsk-svenske elsertifikatmarkedet.

De viktigste negative virkningene av Stokkfjellet vindkraftverk knyttes etter NVEs vurdering til landskap, naturmangfold, friluftsliv, hyttebebyggelse og reindrift. Gjennom avbøtende tiltak og reduksjon av antall vindturbiner kan virkningene tiltaket reduseres. Stokkfjellet vindkraftverk vil etter NVEs vurdering ikke få store negative virkninger for miljø og samfunn, sammenlignet med andre store vindkraftprosjekter i Norge.

NVE vektlegger at Selbu kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune har akseptert at det meddeles konsesjon, men konstaterer samtidig at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har fremmet innsigelse til søknaden.

NVE har satt en rekke vilkår til konsesjonen, herunder blant annet vilkår om reduksjon av utbyggingsløsning, maksimalt støynivå, utarbeidelse av miljø-, transport og anleggsplan og tiltak knyttet til nedleggelse av anlegget.

5 Konsesjonsvilkår

NVE viser til energilovforskriftens § 3-4, som omhandler vilkår for konsesjon for elektriske anlegg. Under bokstav b) om miljø og landskap står det:

"Konsesjonæren plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren.

Overholdelse av denne bokstav kan undergis tilsyn etter bestemmelse av Norges vassdrags- og energidirektorat. "

I tillegg til standardvilkårene, kan NVE fastsette spesielle vilkår for å redusere negative virkninger for allmenne og private interesser.

NVE har i medhold av energiloven myndighet til å fastsette vilkår om gjennomføring av tiltaket som vil redusere negative virkninger ved vindkraftverket med tilhørende nettilknytning og annen infrastruktur. Behovet for og omfanget av slike tiltak er vurdert under hvert enkelt tema og er basert på NVEs faglige skjønn og opplysninger som er fremkommet under behandlingsprosessen. NVE har satt en rekke vilkår som følger av at det gis tillatelse til å bygge og drive vindkraftverk. Disse vilkårene fremgår av konsesjonsdokumentet.

I følgende tabell presenteres spesielle vilkår i denne saken:

Vilkår	Referanse
Detaljplan Konsesjonær skal legge frem en detaljplan som viser tiltakets endelige utforming. Detaljplanen skal omfatte en utbyggingsløsning på inntil 90 MW. Av	Vilkår 12 i konsesjonen, kapittel 4.3, 4.4, 4.7 og 4.11 i bakgrunn for vedtak.

<p>detaljplanen skal det gå frem hvilke endringer en reduksjon av antall vindturbiner kan bety for virkninger av støy- og skyggekast.</p> <p>Detaljplanen skal godkjennes av NVE og legges til grunn for miljø- og transportplan.</p>	
<p>Reindrift</p> <p>NVE ber tiltakshaver i miljø-, transport- og anleggsplanen beskrive tiltak som kan redusere eventuelle virkninger for tilgrensende kalvingsområder under anleggsarbeidet for vindkraftverket. Konesjonær skal avgrense anleggsarbeidet i tidsrommet april-mai ved at det for eksempel ikke skal foregå tyngre anleggsarbeid i denne perioden.</p>	<p>Vilkår 15 i konsesjonen, kapittel 4.8 i bakgrunn for vedtak.</p>
<p>Støy</p> <p>Konesjonær skal i detaljplanene legge frem en utbyggingsløsning der støynivået ved bygninger med støyfølsom bruk, herunder hytter og seterhus i området, ikke bør overstige L_{den} 45 dBA.</p> <p>Dersom det vurderes som nødvendig for å realisere vindkraftverket at støynivået overstiger dette støynivået, skal detaljplanen omfatte aktuelle tiltak ved bygninger med støyfølsom bruk.</p>	<p>Vilkår 16 i konsesjonen, kapittel 4.11 i bakgrunn for vedtak.</p>
<p>Skyggekast</p> <p>Faktisk skyggekast bør ikke overstige åtte timer per år eller 30 minutter per dag ved bygg med skyggekastfølsom bruk, dersom det ikke er inngått minnelig avtale.</p>	<p>Vilkår 16 i konsesjonen, kapittel 4.12 i bakgrunn for vedtak.</p>
<p>Undersøkelsesplikten i kulturminneloven</p> <p>Undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven § 9 skal være oppfylt før miljø- transport og anleggsplanen blir godkjent.</p>	<p>Vilkår 14 i konsesjonen, kapittel 4.4 i bakgrunn for vedtak.</p>
<p>Motorisert ferdsel</p> <p>Atkomst- og internveier i vindkraftverket skal ikke være åpne for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsene i plan- og influensområdet reduseres.</p>	<p>Vilkår 10 i konsesjonen, kapittel 4.7 og 4.8 i bakgrunn for vedtak.</p>
<p>Lysmerking</p> <p>Konesjonær skal benytte teknologi som hindrer konstant lysmerking, dersom det er økonomisk og</p>	<p>Vilkår 24 i konsesjonen, kapittel 4.13 i bakgrunn for vedtak.</p>

teknisk forsvarlig.	
Ising og iskast Omfanget av ising og risikoen for iskast i anlegget skal vurderes før anlegget settes i drift. Det skal installeres avisingsystemer i vindturbinene, dersom konsesjonær finner dette teknisk og økonomisk forsvarlig. Det skal utarbeides forslag til rutiner for varsling av iskast i perioder med fare for dette.	Vilkår 20 i konsesjonen, kapittel 4.14 i bakgrunn for vedtak.
Drikkevann Risikoen for forurensning av private drikkevannsuttak skal vurderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.	Vilkår 14 i konsesjonen, kapittel 4.16 i bakgrunn for vedtak.

6 Ekspropriasjon og forhåndstiltredelse

TEK har inngått avtale med grunneiere som berøres av Stokkfjellet vindkraftverk, og har derfor kun søkt om ekspropriasjonstillatelse i medhold av ervervslova § 2 pkt. 19 for erverv av nødvendig grunn og rettigheter til å bygge og drive 132 kV nettilknytning til Nea transformatorstasjon, herunder rettigheter for all nødvendig ferdsel/transport. NVEs vurderinger knyttet til ekspropriasjon og forhåndstiltredelse vedrørende nettilknytningen av Stokkfjellet vindkraftverk finnes i eget notat (NVE 201405455-10).

Vedlegg A. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Innledning

Konsesjonsbehandling etter energiloven krever at beslutningsgrunnlaget i saken er tilstrekkelig før vedtak kan fattes.

Konsekvensutredningene for vindkraftverket er utarbeidet i medhold av forskrift om konsekvensutredning og utredningsprogram fastsatt av NVE 4.4.2013. På bakgrunn av utførte utredninger, innkomne merknader og egne vurderinger avgjør NVE om utredningene oppfyller kravene i utredningsprogrammet, og om det eventuelt har kommet frem nye sider/temaer som må belyses.

I det følgende presenteres NVEs vurdering av beslutningsgrunnlaget for Stokkfjellet vindkraftverk. Beslutningsgrunnlaget er vurdert til å være tilstrekkelig for de temaer som ikke er nevnt.

Landskap og visuelle virkninger

Noen høringsinstanser, herunder FNF Sør-Trøndelag og Slind savner visualiseringer som viser bilder tatt inne i planområdene. Hoven savner visualisering fra hytteområdene ved Østrungen.

NVE konstaterer at tiltakshaver har utarbeidet 6 visualiseringer som viser vindturbinene på ulike avstander, blant annet fra hytteområder på vestsiden av Østrungen. Hva gjelder en eventuell visualisering fra nært hold, herunder oppe på selve fjellplatået på Stokkfjellet, vil NVE her vise til at på en avstand fra 0 til 2-3 km vil vindturbinene visuelt dominere landskapskarakteren. NVE finner det derfor ikke hensiktsmessig å be om visualiseringer innenfor denne sonen. Etter NVEs vurdering gir visualiseringene i konsekvensutredningen et realistisk bilde av hvordan tiltaket vil kunne oppfattes i landskapet.

Kulturminner

Sandvik mener det er en vesentlig mangel i utredningene at jernvinningsanlegg ikke er omhandlet og vurdert. Paulsen ber om at det gjennomføres nærmere undersøkelser av kjente funn og at det blir gjort en vurdering av hvilke virkninger tiltaket vil ha for disse automatisk fredete kulturminnene.

NVE mener at kunnskapsgrunnlaget om kulturminner er tilstrekkelig til å fatte en beslutning i saken. Det er ikke foretatt undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9. Etter NVEs vurdering er det hensiktsmessig at slike undersøkelser gjennomføres i tilknytning til detaljplanleggingen av tiltaket, noe som innebærer at dette skjer etter et eventuelt konsesjonsvedtak. NVE legger til grunn at eventuelle ukjente jernvinneanlegg kartlegges i dette arbeidet. NVE vil ved en eventuell konsesjon sette vilkår om at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 skal være oppfylt før bygging av vindkraftverket.

Naturmangfold

Kunnskapsgrunnlaget for vurderingen av virkninger for naturmangfold omfatter blant annet:

- Konsekvensutredning fra 2013 med underliggende fagutredning om naturmangfold
- Norsk Rødliste for arter (2010) og Norsk Rødliste for naturtyper (2011)
- Befaring og møter med kommuner og berørte interesser i forbindelse med konsesjonsbehandlingen
- Innkomne høringsuttalelser

Utredningene om naturmangfold er basert på metodikk beskrevet i Statens vegvesens håndbok 140 om konsekvensutredninger og i håndbøker fra DN, og materialet for rapportene er innhentet gjennom feltbefaringer, relevante rapporter, søk i databaser og intervjuer med ressurspersoner. NVE har nedenfor kommentert kunnskapsgrunnlaget tematisk.

Naturtyper og vegetasjon

NVE mener beslutningsgrunnlaget om naturtyper og vegetasjon er tilstrekkelig. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at det i en miljø-, transport og anleggsplan beskrives om viktige naturtyper berøres av tiltaket og hvordan eventuelle virkninger for naturtyper og vegetasjon/planter kan reduseres ved plantilpasninger, jf. naturmangfoldloven § 12.

Fugl og samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10

Mange høringsinstanser har uttalt seg til planene for de tre planlagte vindkraftverkene og er bekymret for at tiltakene vil føre til økt samlet belastning for fugl, både i hekke- og leveområder og under trekk. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag mener konsekvensutredningen er mangelfull hva gjelder samlet belastning. Fylkesmannen viser til at det er omfattende planer for utbygging av vind- og vannkraft i fylket. I tillegg antas det at kommende klimaendringer vil få negative konsekvenser for *alpine fugler* (BirdLife International), som fjellrype, fjellvåk og jaktfalk. Den forventede belastningen tilsier at det burde vært utført en mer omfattende og grundigere vurdering av særlig ansvars- og rødlistearter. Det er ut fra Fylkesmannens vurdering behov for tilleggsutredninger, da fraværet av undersøkelser over flere år, inkludert et smågnagerår, medfører mangelfullt kunnskapsgrunnlag. De mener at det også er nødvendig med mer omfattende registreringer av trekkende kortnebbgjess og traner.

Andre høringsinstanser krever også bedre utredninger av samlet belastning i henhold til naturmangfoldloven § 10. Terje Klokk mener NVE har for lite kunnskap for å gjøre en vurdering av samlet belastning.

Vi vil presisere at konsekvensutredningene skal være beslutningsrelevante, noe som innebærer at de skal omhandle temaer som er viktige å få belyst før det kan treffes et vedtak. I tillegg skal de i hovedsak baseres på eksisterende informasjon og eventuelt suppleres med feltbefaringer. NVE konstaterer at det i forbindelse med utredningsarbeidet til Stokkfjellet vindkraftverk er gjennomført feltbefaring i området. NVE konstaterer at hekkelokaliteter for sjeldne, truede eller sårbare fuglearter ligger i influensområdet for tiltaket, men at planområdet brukes av disse artene blant annet til næringssøk. NVE mener at de gjennomførte utredningene er i henhold til fastsatt utredningsprogram og at foreliggende konsekvensutredning, høringsuttalelser og det erfaringsbaserte kunnskapsgrunnlaget om vindkraft og fugl, til sammen gir en tilstrekkelig oversikt over, og kunnskap om området, til å kunne fatte vedtak i saken. NVE anser på denne bakgrunn at kunnskapsgrunnlaget som er fremskaffet i denne saken er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8. Etter NVEs vurdering står kunnskapsgrunnlaget i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Fagrapporten og innspill fra faginstanser gir oversikt over hekkelokaliteter og viktige funksjonsområder for sensitive og rødlistede arter i og ved planområdet. Det gjør at konsesjonær vil kunne redusere mulige negative virkninger knyttet til forstyrrelser gjennom detaljprosjektering av vindkraftverket og planleggingen av anleggsperioden. For anleggsperioden gjelder det særlig å unngå/tilpasse arbeidet til den årstiden fugl er mest sårbar.

NVE vil på nåværende tidspunkt kun vurdere Stokkfjellet vindkraftverk. Ved senere behandling av andre vindkraftverk i området vil utredninger og samlede virkninger for Brungfjellet og Eggjafjellet

vindkraftverk bli vurdert. Vi anser at kunnskapsgrunnlag fremskaffet i denne saken er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8. Etter NVEs vurdering står kunnskapsgrunnlaget i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. NVE anser utredningsplikten for naturmangfold som oppfylt. NVE ser ikke behov for å be om ytterligere utredninger. Dersom det meddeles konsesjon til Stokkfjellet vindkraftverk, vil det kunne være aktuelt å fastsette vilkår om avbøtende tiltak for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 9. NVE viser til vurderingen av vindkraftverkets virkninger for naturmangfold, herunder samlet belastning, i kapittel 4.7.

Friluftsliv

Fylkesmannen mener konsekvensene for friluftsliv er mangelfullt utredet og mener det bør settes krav om tilleggsutredninger for å få tilstrekkelig kunnskap om vindkraftanleggets konsekvenser for friluftsliv i området rundt Stokkfjellet. Bjørn Hoven savner utredninger av tiltakets virkninger for friluftsliv ved Østrungen. I sin uttalelse beskriver og kartfester han turstier fra området ved Østrungen. Miljødirektoratet savner også en beskrivelse av områdets verdi for det lokale friluftslivet, blant annet fra hytter og setre som finnes nært planområdet. Flere høringsinstanser, blant annet FRIFO Stjørdal og Trondhjems Turistforening, er uenig i at virkningene for friluftsliv og ferdsel er satt til liten negativ. Flere høringsinstanser mener også at bruken av området er mer intensivt enn det som er vurdert i konsekvensutredningene.

Viktige friluftslivsområder er vurdert i konsekvensutredningen, og NVE mener utredningene, sammen med høringsuttalelsene, møter og befaringer i området, utgjør et godt beslutningsgrunnlag med tanke på friluftsliv.

Reindrift

Gåebrien Sijte (Riast/Hylling reinbeitedistrikt) viser til de tre planlagte vindkraftverkene Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet og krever samlede utredninger av reindrift. Fylkesmannen ber også om flere utredninger av de samlede virkninger av de tre planlagte vindkraftverkene og andre tyngre tekniske inngrep som er utbygd de siste årene, jf. *Forskrift om konsekvensutredninger*, vedlegg III, 4. ledd (samlede virkninger).

Fylkesmannen peker videre på at utredningene av de indirekte virkningene av vindkraftverket driftsfasen og økt ferdsel ikke er tilstrekkelige. De skriver videre at utredningen av 0-alternativet er utilstrekkelig, på grunn av planlagte hyttedefelt.

NVE konstaterer at Fylkesmannen og Riast/Hylling reinbeitedistrikt krever utredning av samlede virkninger av planlagte og tidligere inngrep. Ved en eventuell realisering av de tre vindkraftverkene vil omfanget av inngrep og mulige ulemper for det aktuelle reinbeitedistriktet samlet sett øke, ettersom reinbeitedistriktet benytter områdene både på Stokkfjellet og Eggjafjellet som reinbeite. NVE vil ved sluttbehandling av Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk vurdere samlede virkninger for tiltak som indirekte berører Riast/Hylling reinbeitedistrikt.

Iskasting fra vindturbiner

Flere høringsinstanser savner utredninger knyttet til iskast fra vindturbinene. NVE konstaterer at tiltakshaver ikke har beskrevet eventuelle virkninger av iskast for nærliggende hytter eller friluftsliv. Selv om tiltakshaver har vurdert omfanget av ising ut fra NVEs isingskart, er det en svakhet ved søknaden at virkningene av iskast ikke er vurdert.

På bakgrunn av erfaringer fra behandling av andre vindkraftprosjekt finner NVE imidlertid ikke grunnlag for å kreve ytterligere utredninger av dette temaet på nåværende tidspunkt. Ettersom vindturbinenes nøyaktige plassering enda ikke er bestemt, legger NVE til grunn at det er vanskelig å vurdere omfanget av iskast og de faktiske virkninger dette har for hyttebebyggelse og friluftsliv. NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at temaet utredes ytterligere.

Vedlegg B. Tematiske konfliktvurderinger

Miljødirektoratet oversender i brev av 14.2.2014 tematisk konfliktvurdering for Stokkfjellet vindkraftverk. Av vurderingen går det frem at tiltaket berører et større sammenhengende naturområde som blant annet brukes til tradisjonelt friluftsliv. Det vises til at tiltaket har potensial for konflikt med rovfugl og smålom, og at det er visuelle konflikt med Skarvan og Roltdalen nasjonalpark som ligger cirka 10 kilometer øst for anlegget. Det vises til at vindkraftverket vil medføre tap av et mindre inngrepsfritt naturområde. Tiltaket gis følgende vurdering for de ulike kategoriene:

<i>Prosjekt</i>	<i>Naturmiljø</i>	<i>Kulturminner/kulturmiljø</i>	<i>Landskap</i>	<i>Sum landskap og naturmiljø</i>
Stokkfjellet	C	<i>Ikke vurdert</i>	C	C

Forsvarsbygg oversender sin uttalelse i brev av 3.12.2013. Forsvarsbygg skriver at ingen av de konsesjonssøkte vindkraftverkene berører Forsvarets radiolinjer. Videre skriver de at Stokkfjellet vindkraftverk ligger på en slik avstand at det ikke vil påvirke Forsvarets radar i området. Tiltaket vil ikke medføre problemer for Forsvarets infrastruktur.

Vedlegg C. Innkomne merknader til søknaden om Stokkfjellet vindkraftverk

NVE har mottatt 32 høringsuttalelser til søknaden om Stokkfjellet vindkraftverk.

Lokale og regionale myndigheter

Selbu kommune oversender i e-post av 14.2.2014 følgende vedtak fattet i kommunestyremøte 10.2.2014:

” Selbu kommune anser de negative virkningene av å etablere det omsøkte vindkraftverket på Stokkfjellet til å være akseptable. Dette veid opp mot ønske om å bidra til å nå nasjonale mål om fornybar energi, hensyntatt også de positive ringvirkninger dette vil bringe til kommunen. Det vises til vedlagte saksutredning for de vurderinger som er lagt til grunn.

Selbu kommune anbefaler derfor NVE å gi konsesjon som omsøkt.”

I saksutredningen sammenfattes saksopplysningene og de utredninger som er gjennomført tematisk. Videre diskuteres fordeler og ulemper av tiltaket. Her går det innledningsvis frem at konsekvensutredningen slik den er fremlagt ikke gir klare og entydige konklusjoner for alle fagtemaer, særlig knyttet til temaene verdiskapning, hyttebygging, næringsliv, samfunnsregnskap og folkehelse, som ansees som svært viktige tema for Selbu kommune. Det pekes videre på at det i utredningene er vist til at det planlagte vindkraftanlegget vil ha mange negative virkninger for natur, miljø og samfunn;

- Tiltaket vil i stor grad beslaglegge et høyereliggende inngrepsfritt naturområde
- Vindturbinene vil gi betydelige visuelle virkninger og virke dominerende i omgivelsene
- Vindturbinene vil avgi støy, skyggekast og medføre fare for iskasting
- Vindturbinene vil øke kollisjonsfare for flere fuglearter
- Bolig, hyttebebyggelse og friluftsliv vil bli negativt påvirket

Det vises til at det i uttalelser fra motstandere av etablering av vindkraftverk i kommunen kommer frem at utbygging av vindkraft kan gjøre områder i Selbu mindre attraktiv og påføre eksisterende hytter verditap. Det vises videre til at motstanderne mener at en utbygging vil kunne føre til stagnasjon og nedgang når det gjelder ny hyttebygging og fremtidig verdiskapning for reiselivsnæringen Selbu.

På den annen side pekes det på de samfunnsmessige fordelene ved en vindkraftutbygging på Stokkfjellet, sammen med avbøtende tiltak, kan veie opp for virkningene tiltaket kan få på naturen og ulempene tiltaket kan medføre for allmenne og private interesser.

Disse fordelene oppsummeres i hovedsak slik;

- Utbyggingen kan gi 300 GWh ny fornybar energi
- Kommunen får økonomisk kompensasjon i form av eiendomsskatt og eventuelle andre avtaler
- Tiltaket vil gi lokal- og regionaløkonomiske ringvirkninger i anleggs- og driftsfasen.

Det vises i denne sammenheng til at Selbu kommune i dag allerede produserer 516 GWh, flere ganger deres eget forbruk av elektrisk kraft. I følge saksutredningen kan det framstå som usikkert om skatteinntekter, sammen med andre avbøtende tiltak og ringvirkninger, i tilstrekkelig grad vil kunne oppveie skadene som påføres naturen, friluftslivet, nærmeste bosetting, og den reduserte verdiskapningen lokal reiselivsnæring forventer vil komme som en følge i hytte- og reiselivsmarkedet. Fare for tapt omdømme, og endring av dagens positive utviklingstrend pekes på av kommunen som faktorer i denne sammenheng. I saksutredningene går det frem at det ut fra utredninger og innkomne

uttalelser kan fremstå som sannsynlig at etableringen av et vindkraftverk på Stokkfjellet (og Eggjafjellet), i hvert fall på kort sikt, vil vanskeliggjøre arbeidet for kommunens visjoner om økt hyttebygging og bosetting. Om denne utfordringen på sikt kan møtes med en mer offensiv markedsføring og en alternativ mer kommersiell og anleggsbasert reiselivsstrategi står ubesvart.

Videre skriver kommunen at økonomiske framtidssikter og samfunnstrender i Norge og resten av Europa har mye å bety for hvordan markedet for reiseliv og hyttebygging vil utvikle seg på sikt, også i Selbu. Uavhengig av vindkraftplanene, er det ifølge kommunen derfor ikke gitt at veksten vil kunne fortsette. Kommunen mener skatteinntektene fra et vindkraftverk på Stokkfjellet i så måte kan representere en god inntekt i kommunekassa.

Kommunen konkluderer i saksutredningen med at det de negative virkningene ved en etablering av tiltaket er så vidt moderate at dette er noe man kan leve med. Sammenholdt med de positive virkninger økt inngang av eiendomsskatt og andre ringvirkninger, tilrår derfor kommunens administrasjon at tiltaket gis konsesjon som omsøkt.

Tydal kommune oversender i brev av 10.3.14 følgende vedtak fattet i Utvalg for areal, miljø og teknikk 6.3.2014:

” Tydal kommune anser konsekvensene av at det etableres vindkraftverk på Stokkfjellet med tilhørende nett-tilkobling i Nea transformatorstasjon å være vesentlig mer negative enn positive, og vil på det sterkeste fraråde NVE å gi konsesjon til det omsøkte tiltaket.

Dersom NVE likevel vurderer å gi konsesjon, anbefales det å gjennomføre ytterligere konsekvensutredninger for nettilknytningen. Den samlede belastningen av inngrep langs nett-traseen må også vurderes.

Dersom det gis konsesjon for tiltaket, vil kommunen anbefale at den nye kraftlinja føres på sørsiden av eksisterende 420 kV-linje langs hele traseen, sekundært anbefales alternativ 1.

Tydal kommune anbefaler at NVE tar initiativ til at det utarbeides en samlet plan for vindkraftutbygging i Norge.”

I saksutredningen viser kommunen til at konsesjonsbehandlingen, på bakgrunn av konsekvensutredninger og høringsuttalelser, skal avgjøre om de samfunnsmessige fordelene ved vindkraftutbygging på Stokkfjellet vil veie opp for skadene som påføres naturen, og ulempene for allmenne og private interesser.

Kommunen ser følgende fordeler med tiltaket:

- Fornybar energi som ikke gir CO₂-utslipp
- Økt eiendomsskatt til kommunen (ubetydelig)
- Økt sysselsetting i kommunen (usikkert)

Kommunen ser følgende ulemper med tiltaket:

- Vindkraftverket vil visuelt forurense landskapet, og påvirke friluftsliv og ferdsel, samt kulturminner og kulturmiljø på en negativ måte.
- Kraftledningen gir direkte inngrep i landskapet, som vil kunne påvirke friluftsliv og ferdsel, naturmangfold, kulturminner, landbruk og reindrift på en svært negativ måte.

Av saksutredningen går det videre frem at Tydal kommune mener det er viktig å vurdere den samlede belastningen de tre kraftlinjene vil medføre både med tanke på landskapsvirkning, naturmangfold og friluftsliv.

Tydal kommune peker på at de allerede har bidratt svært mye i forhold til produksjon av fornybar energi ved vannkraftutbygging gjennom mange tiår. Kommunen mener videre at det bør utarbeides en samlet plan for vindkraftutbygging i Norge.

Saksutredningen konkluderer med at de positive virkningene av økt eiendomsskatt og mulige ringvirkninger for næringslivet i Tydal ikke veier opp for alle negative ringvirkninger tiltaket vil kunne føre med seg. Det hevdes at flere av konsekvensutredningene virker mangelfullt utredet, og at dette spesielt gjelder innenfor temaene friluftsliv og ferdsel, reiseliv, kulturminner og naturmangfold.

Kommunen ber om at ytterligere utredninger gjennomføres før en eventuell konsesjon gis. De mener det er lagt alt for lite vekt på den samlede belastningen av inngrep i området langs linjetraseen, både når det gjelder landskap, friluftsliv og biologisk mangfold.

Dersom tiltaket likevel blir realisert anbefaler kommune at kraftledningen føres på sørsiden av eksisterende 420 kV kraftledning hele veien fra Stokkfjellet til Nea. Dersom dette av tekniske årsaker ikke lar seg gjøre anbefaler kommunen alternativ 1, da dette totalt sett synes å gi mindre ulemper enn alternativ 2. De mener kraftlinja bør legges i kabel et lengre stykke enn foreslått i forbindelse med Kvernfossen av hensyn til kulturminner og hekkeplasser for fugl i området.

Kommunen ber også om at alle foreslåtte avbøtende tiltak bør iverksettes dersom tiltaket blir realisert, og at undersøkelsesplikten av kulturminner blir oppfylt.

Klæbu kommune har fattet vedtak i kommunestyret 20.3.2014 om at de går imot Stokkfjellet vindkraftverk med bakgrunn i mangel på utredninger av samlede virkninger og mangel på helhetlige planer for vindkraftverk i Norge.

Sør-Trøndelag fylkeskommune skriver i e-post av 23.1.2014 at de ønsker å få utsatt høringsfrist til etter at det har blitt avholdt Fylkesting. I ny e-post av 14.5.2014 oversendes følgende vedtak fattet i Fylkestinget 23.-24.4.2014:

"1. Utredningsplikten anses for oppfylt.

2. En omfattende utbygging både på kysten og i innlandet vil langt overskride produksjonsmål og ambisjoner om en balanse mellom utbygging og vern gitt i Fylkesdelplan for vindkraft fra 2008. Sør-Trøndelag fylkeskommune vil derfor klart fraråde en løsning som legger til rette for en storstilt utbygging både på kysten og i innlandet. Slik vil Sør-Trøndelag fylkeskommune tilrå at man fokuserer på å gjennomføre allerede gitte konsesjoner langs kysten.

3. Sør-Trøndelag fylkeskommune vil fraråde at det gis konsesjon til Brungfjellet og Eggjafjellet/Åsfjellet da disse bryter med fylkesdelplanens mål om å unngå utbygging i større, sammenhengende høyfjellsområder. Fra et regionalt friluftsperspektiv er det lite framtidsrettet å bygge ned de nærmeste villmarkspregede områdene til en av landets største byer.

4. Når det gjelder Stokkfjellet, berører dette i betydelig mindre grad sammenhengende, uberørte fjellområder og regionale friluftsinnteresser og er slik i mindre konflikt med fylkesdelplanen. Det er betydelig reindriftsinnteresser som det er viktig å ta hensyn til i området, og fylkeskommunen oppfatter det slik at disse fortsatt er under avklaring. Dersom NVE ut fra en samlet vurdering hvor

reindriftsinteressene bør veie tungt finner det riktig å gi konsesjon til Stokkfjellet, vil ikke Sør-Trøndelag fylkeskommune gå imot dette.

5. Nye vindmålinger i innlandet samt avtalen med Sverige om grønne sertifikater taler for en rullering av Fylkesdelplanen for vindkraft, og Fylkestinget ber Fylkesrådmannen om å iverksette rullering av planen. Fylkestinget mener fortsatt Norge ville ha vært tjent med en samlet nasjonal plan for vindkraftutbygging, og ber igjen regjeringen om å starte arbeidet med dette.”

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag viser i sin uttalelse av 12.2.14 til fylkesdelplan for vindkraft for Sør-Trøndelag 2008-2020, som legger vekt på at vindkraftverkene bør samles for å redusere inngrepene, samt å oppnå kortest mulig overføringslinjer. Fylkesmannen peker på at det i planen frarådes utbygging i mesteparten av fylket, og det fremheves at det er særlig viktig å ta vare på store sammenhengende fjellområder og kystlinja, og at utbygging av vindkraft bør unngås på disse arealene. I fylkesdelplanen anbefales det at vindkraftutbyggingen utredes videre i to områder, henholdsvis de indre kystheier i Snillfjord og på Fosen. Fylkesmannen mener en utbygging av Stokkfjellet vil være i strid med fylkesdelplanen. I tillegg mener de at det er særlig viktig å ta vare på de store sammenhengende fjellområdene i fylket. Utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk vil etter deres vurdering også være i strid med de nasjonale målsettingene vedrørende reindrift satt i Meld. St. nr. 9, 2011-12 «Velkommen til bords».

Vedrørende reindrift viser Fylkesmannen til at Stokkfjellet vindkraftverk berører arealer som i varierende grad benyttes av reindriften. Tiltaket planlegges i et område som har stor verdi som kalvings- og parringsområde for simlene om våren og tiltaket vil ifølge Fylkesmannen få negative virkninger i områder som er definert som særverdiområder og minimumsbeiter for Gåebrien sijte. Fylkesmannen mener tiltaket vil kunne påvise negative virkninger både i anleggs- og driftsfasen. I hovedsak ligger tiltaket utenfor grensene til reinbeitedistriktet, men Fylkesmannen peker på at områdene likevel brukes regelmessig. Fylkesmannen peker videre på at rettighetsspørsmålene knyttet til reinbeitedistriktets utbredelse ikke er avklart.

Fylkesmannen fremmer innsigelse til konsesjonssøknad for Stokkfjellet vindkraftverk, med hjemmel i energilovens § 2-1, 7. ledd, jf. reglene om innsigelse i plan- og bygningslovens §§ 5-4 til 5-6.

Fylkesmannen mener konsekvensutredningen for reindrift i for stor grad vektlegger at tamrein vil tilpasse/tilvenne seg vindkraftverket etter forholdsvis kort tid. Fylkesmannen er bekymret for den begrensede kunnskapen som foreligger rundt vindkraftverks påvirkning på tamreins beitebruk, og mener derfor konsesjonsmyndigheten bør innta en føre-var holdning inntil kunnskapsgrunnlaget er godt nok.

Fylkesmannen er faglig uenig i deler av de vurderinger og konklusjoner som er gjennomført i utredningen av reindrift og mener den ikke oppfyller de krav som ble stilt i NVEs utredningsprogram. Fylkesmannen krever også at utredningen oppfyller kravene i forskrift om konsekvensutredning vedlegg III «Rammer for krav til innhold i konsekvensutredningen», 4. ledd, vedrørende samlede virkninger for reindriften.

Fylkesmannen mener en konsesjon for Stokkfjellet vindkraftverk vil få så store negative konsekvenser for den sørsamiske reindriften at det vil være i strid med nasjonale og regionale målsettinger for reindriftpolitikken som en økologisk, økonomisk og bærekraftig reindrift.

Vedrørende miljøvern skriver Fylkesmannen innledningsvis at det er en viktig målsetting å redusere utslippene av klimagasser, samtidig som det er viktig å stanse tapet av biologisk mangfold. Fylkesmannen viser til at utbygging av fornybar energi skal skje uten at naturmangfold eller store

landskapsverdier går tapt, slik det er vedtatt i kongelig resolusjon *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging* av 24.6.2011. Fylkesmannen savner en helhetlig samfunnsøkonomisk analyse av den energipolitikk som føres og etterlyser også en samlet plan for utbygging av fornybar energi. Det pekes også på det store antallet konsesjoner som er innvilget langs kysten av Trøndelag. Fylkesmannen mener disse utbyggingene vil ha til dels store negative virkninger for naturmangfold og landskap, og at utbygging av nye prosjekter i innlandet vil være i strid med nasjonal politikk.

Fylkesmannen skriver at Stokkfjellet vindkraftverk vil få liten negativ konsekvens for inngrepsfrie områder, middels til stor negativ konsekvens for landskapet, middels til stor konsekvens for friluftsliv, middels verdi for naturtyper og vegetasjon, stor negativ konsekvens for fuglelivet og stor negativ konsekvens for rødlistede og andre pattedyr.

Etter Fylkesmannen vurdering er tiltaket planlagt i et område hvor det i utgangspunktet finnes lite kunnskap om naturmangfold. Fylkesmannen har vurdert kunnskapsgrunnlaget og mener flere av utredningene er mangelfulle, både hva gjelder fugl (rovfugl, kortnebbgås og traner).

Fylkesmannen er ut fra foreliggende kunnskap enig i vurderingene i utredningen om at områdets verdi for fugl, men mener det er flere momenter som er for lite vektlagt i vurderingen av virkninger. Fylkesmannen mener tiltaket kan gi store negative virkninger for fuglelivet. Fylkesmannen peker i denne sammenheng på den negative betydningen vindkraftverket kan få for økt dødelighet hos trekkende kortnebbgjess og trane, lavere reproduksjon og økt dødelighet på hos fjellvåk, kongeørn, jaktfalk (*nær truet*) og økt dødelighet på lirype.

Fylkesmannen er uenig i utreder sin vurdering av virkninger for pattedyr og mener tiltaket vil medføre store negative virkninger for ynglende jerv. Fylkesmannen viser til at Norge har mellom 25-50 % av den europeiske bestanden av jerv og at den ansees som en norsk ansvarsart. Den er klassifisert som sterkt truet på norsk rødliste. Det antas å være under 250 reproduserende individer i Norge. Fylkesmannen mener at planområdet og influensområdet har stor verdi for pattedyr, og mener tiltaket kan få negative betydning for et nærliggende hi for jerv. Fylkesmannen peker på at jerven normalt er en sky art som er avhengig av store og lite berørte leveområder. Den økte menneskelige aktiviteten med økte forstyrrelser vurderes av Fylkesmannen som negativ for jervens mulighet til å yngle i området.

Vedrørende samlet belastning og funksjonsområder for fugl mener Fylkesmannen at virkninger for både rovfugl og trekkfugl, herunder kortnebbgås og trane, ikke er tilstrekkelig utredet.

Fylkesmannen fremmer innsigelse til Stokkfjellet vindkraftverk med bakgrunn i at ytterligere utbygging av vindkraft i Sør-Trøndelag vil gi virkninger som er i strid med nasjonal politikk.

Vedrørende landbruk peker Fylkesmannen på tiltakets virkninger for beitebruk og kulturlandskap. Fylkesmannen skriver at veinettet kan føre til at beitedyr trekker lettere ned mot innmark, og at dette kan føre til gjengroing av utmark, men viser også til at veinettet også kan lette tilsyn og sanking av beitedyr. Fylkesmannen viser til at et kulturlandskap klassifisert til stor nasjonal/regional verdi (*Tydalen nordre del og Selbusjøen*) blir påvirket av tiltaket, og at det finnes seks setermiljø nærmere enn én kilometer fra det planlagte tiltaket. Det vises også til at Skarvan-Roltdalen nasjonalpark på det nærmeste ligger sju kilometer unna vindkraftverket. Fylkesmannen fremhever at både setermiljøene og nasjonalparken blir visuelt påvirket.

Vedrørende samfunnsikkerhet synes Fylkesmannen at det med fordel kunne vært beskrevet om utbygging av vindkraftverket vil bidra til større robusthet i nærliggende regionalnett, samt synliggjort mulighetene for forsyning inn på eksisterende nett ved akutt brudd i dette.

Sentrale myndigheter

Miljødirektoratet skriver i sin uttalelse til Brungfjellet, Eggjafjellet/Åsfjellet og Stokkfjellet vindkraftverk at tiltakene ligger innenfor et større, sammenhengende naturområde som strekker seg fra Melhus til Tydal/Røros. Området ligger nært og lett tilgjengelig for en voksende befolkning i Trondheimsregionen, og har etter Miljødirektoratets vurdering stor betydning for det enkle friluftslivet. Det pekes på at tilsvarende alternativer ikke finnes og at områdets størrelse og urørthet gir rom for arealkrevende arter. Miljødirektoratet mener fragmentering av dette området medfører betydelig konflikt.

Miljødirektoratet skriver videre at gjeldende regional plan for vindkraft i Sør-Trøndelag gir tydelige føringer om at vindkraft ikke ønskes i innlandet. Etter deres oppfatning er det lite hensiktsmessig å anbefale utarbeidelse av regionale planer, for deretter å ikke ta hensyn til dem. Miljødirektoratet mener derfor at NVE ikke bør gi konsesjoner i innlandet før omfanget av faktisk utbygging langs kysten er klart og før regional plan for vindkraft eventuelt er rullert. De viser i denne sammenheng til de konsesjonsgitte vindkraftprosjektene på kysten, og peker på at de ga sin tilslutning til disse ut fra prinsippet om å samle inngrep.

Miljødirektoratet viser til at Stokkfjellet vindkraftverk ligger i ytterkant av det store, sammenhengende naturområdet og at konfliktnivået her er lavere enn ved de andre prosjektene. Hva gjelder landskap slutter Miljødirektoratet seg til utredningens konklusjon om at Stokkfjellet vindkraftverk vil gi middels negative virkninger. Hva gjelder friluftslivet vises det til den omfattende bruken av området til friluftsliv. De mener det er et metodisk problem at enkelte utredninger knyttet til friluftsliv legger for stor vekt på de positive sidene av tiltaket som følge av økt tilgjengelighet, da det ikke er slike områder det er mangel på i Trondheimsregionen. Miljødirektoratet viser til at utredningen vedrørende friluftsliv for Stokkfjellet vindkraftverk er knapp. Det savnes en beskrivelse av områdets verdi for det lokale friluftslivet, blant annet fra hytter og seterhus som finnes nært vindkraftverket. De er videre uenig i at virkningsomfanget av tiltaket er satt til lite negativt. Miljødirektoratet legger til grunn at Stokkfjellet er noe mindre konfliktfylt enn de to andre prosjektene, samtidig som visuell påvirkning på Skarvan-Roltdalen nasjonalpark og andre områder vest- og sørover, bidrar til å øke konfliktnivået.

Hva gjelder støy peker direktoratet på hytter og seterhus som ligger nært tiltaket, og peker på at konfliktpotensialet er størst for Stokkfjellet vindkraftverk. Miljødirektoratet er også opptatt av at store områder vil få redusert kvalitet som friluftslivsområder på grunn av støy.

Videre skriver Miljødirektoratet at Stokkfjellet vil føre til at 4,2 km² inngrepsfrie naturområder sone 2 går tapt. De tre vindkraftprosjektene vil medføre et totalt bortfall av inngrepsfrie naturområder på drøyt 81 km². Det pekes på at det i perioden 1988 til 2008 til sammenligning i disse tre kommunene gikk tapt 36 km², og i hele Sør-Trøndelag om lag 447 km². Omfanget og konsekvensen for inngrepsfrie naturområder er derfor i utredningen satt til liten negativ for Stokkfjellet og Miljødirektoratet slutter seg til dette.

Miljødirektoratet peker på at naturtypen *Kalkrike områder i fjellet* finnes innenfor planområdet til vindkraftverket, og at dette er en naturtype som tilsier en artsrik flora. Naturtypen er av lokal/regional verdi. Miljødirektoratet savner en bedre kartlegging av hvorvidt de rødlistede artene hekker innenfor planområdene til de tre planlagte vindkraftverkene, særlig pekes det på artene hubro og storlom. De ber også om at det gjøres nærmere undersøkelser av trekkende fugl, særlig kortnebbgås. Det vises til naturmangfoldloven § 10 (om samlet belastning). Det foreligger en rekke vindkraftprosjekter i Trøndelagsfylkene, og dette tilsier at den samlede belastningen ved en realisering av ytterligere vindkraftprosjekt kan være merkbar for rødlistede arter som påvirkes negativt av vindkraft.

Miljødirektoratet konkluderer med at anleggene er planlagt i et større, sammenhengende og tilnærmet urørt naturområde, og at slike områder har stor landskapsøkologisk betydning, er viktige for arealkrevende arter og kan være av stor verdi for det friluftslivet. De peker på at også Stokkfjellet vindkraftverk vil bli synlig fra deler av dette større sammenhengende området, men at virkningene etter deres oppfatning blir mindre fordi dette anlegget ligger i utkanten av området og nær andre inngrep. Det bemerkes at Stokkfjellet imidlertid blir synlig fra Skarvan-Roltdalen nasjonalpark, noe som gjør at Stokkfjellet også vil medføre betydelige negative visuelle virkninger.

Tematisk konfliktvurdering for Stokkfjellet vindkraftverk følger vedlagt uttalelsen.

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) skriver i e-post av 13.2.2014 at de ikke kan se at det planlagt tiltaket kommer i konflikt med kjente mineralske forekomster.

Samiske interesser

Sametinget viser innledningsvis i sin uttalelse av 4.2.2014 til nye rutiner for undersøkelser etter kulturminneloven i vindkraftsaker, der potensial for funn av automatisk fredete kulturminner vurderes til nivåene lavt, middels og høyt. Sametinget viser til at lavt potensial gir frafall av kulturminneundersøkelser, middels potensial medfører arkeologiske registreringer i etterkant av konsesjonsvedtak. Ved høyt potensial skal det gjennomføres befaringer parallelt med utredningsarbeidet, i forkant av konsesjonsvedtak.

Sametinget vurderer samlet sett de utredninger som er gjennomført som dekkende for samiske hensyn, men mener det bør gjøres en grundigere gjennomgang av tilgjengelig litteratur og kunnskap hos Sametinget og lokalt.

Sametinget viser til at det ikke er kjente samiske kulturminner i eller ved planområdet, men skriver at det finnes kulturminner i nærområdet, blant annet ved innsjøen Østrungen. Sametinget er kjent med at planområdet for vindkraftverket er brukt til reindrift gjennom flere generasjoner. Flere stedsnavn tyder også på samisk aktivitet.

Sametinget anser potensialet for funn av samiske kulturminner i forbindelse med tiltaket som middels innenfor hele planområdet: Potensialet for funn er størst i sør, ved Storkalvsjøen og Entjennin. Det samme gjelder for kraftledningstraseen og atkomstvei. Sametinget skriver at det derfor vil være tilstrekkelig å gjennomføre § 9-undersøkelser etter at en eventuell konsesjon er gitt. Sametinget har likevel sendt varsel om befarings til tiltakshaver, slik at befaringsen kan gjennomføres på et tidligere tidspunkt.

Riast/Hylling reinbeitedistrikt (Gåebrien Sijte) skriver i brev av 11.1.2014 at de velger å komme med uttalelse til alle de planlagte vindkraftverkene samlet, da det ut fra en reindrifsfaglig vurdering må sees på den samlede virkningen tiltakene vil kunne få på reinens bruk av området.

Reinbeitedistriktet krever at NVE pålegger utbyggerne å utrede alle eventuelle virkninger tiltakene vil få for reindriften i området før eventuelle konsesjoner kan gis. Etter distriktets vurdering er det klart at det er tiltakenes samlede virkninger i hele distriktet som må utredes, herunder lokale, regionale og kumulative virkninger. Det bes om at mandatet for utredningen utarbeides i samarbeid med distriktet, og at utreder besitter god fagkompetanse om reindrift. Distriktet ber også om at utredningsarbeidet skjer i nært samarbeid med Gåebrien Sijte og krever at de må gi samtykke til hvilken utreder som skal utføre oppdraget.

Distriktet mener utredningen av reindrift for Stokkfjellet er teoretisk og at den ikke gjenspeiler reinens reelle bruk av området. Selv om utbyggerne helt korrekt viser til at vindkraftverkene ligger utenfor distriktsgrensene, mener de at tiltakene likevel vil komme i konflikt med reindriften i området ettersom reinen vil trekke vest for distriktsgrensen og oppholde seg der i lange perioder.

Distriktet viser til Høyesteretts plenumsdom i "Selbu-saken" i Rettstidene 2001, side 769, vedrørende tvist om Essand og Riast/Hylling reinbeitedistrikter har beiterett for sine rein i private utmarksområder innenfor distriktsgrensene i Selbu kommune, Sør-Trøndelag. Reinbeitedistriktet viser til at distriktsgrensen er en grense for objektivt skadeansvar, og mener at denne er omstridt som rettighetsgrense. Distriktet skriver at det som en følge av dette ble satt i gang et arbeid for å utrede reindriften rettigheter til land og vann sør for Finnmark. Gjennom Kongelig resolusjon av 1.6.2001 ble samerettsutvalget gitt mandat til en slik utredning. Utvalget avga sin innstilling 3.12.2007 (NOU 2007:13), men distriktet skriver at arbeidet etter at utvalget la frem sin rapport ikke er slutført. Videre viser reinbeitedistriktet til FNs konvensjonen om sivile og politiske rettigheter fra 1966, som er inkorporert i norsk rett ved menneskerettsloven av 1999, med forrang foran annen lov. De viser også til ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater står sentralt i dette arbeidet, og det vil selvsagt ta ennå en tid før dette arbeidet slutføres. Gåebrien sijte mener helt klart at NVE ikke kan ta stilling til konsesjonssøknader før disse spørsmål er avklart.

Reinbeitedistriktet understreker at ettersom områdene er brukt til reindrift i lang tid vil det finnes flere samiske kulturminner her. Det bes om at det gjennomføres grundige undersøkelser i samarbeid med Sametinget.

Videre ber distriktet om at NVE tar hensyn til *Fylkesdelplan for vindkraft Sør-Trøndelag 2008-2020*, og ikke gir konsesjon til et vindkraftverk i et større sammenhengende høyfjellsområde.

Avslutningsvis peker distriktet på at det ikke finnes vinterbrøytete veier inn i disse områdene. Dersom tiltakene blir realisert mener reinbeitedistriktet at beiteområdene reduseres vesentlig. Distriktet anbefaler til slutt NVE om at alle vindkraftplanene i disse områdene legges på vent inntil Regjeringens arbeid med rettigheter til land og vann sør for Finnmark er avklart og fylkesdelplanen for vindkraft eventuelt endres tidligst i 2020.

Lokale, regionale og sentrale interesseorganisasjoner

Selbu næringsforum oversender i e-post av 17.1.2014 sin uttalelse i saken. I e-posten vises det til forumets innlegg i avisa Selbyggen 10.1.2014. Forumet fremhever i e-posten at Selbu er en kommune som sårt trenger slik initiativ og muligheter for verdiskapning som vindkraftverket representerer. Næringsforeningen mener tiltaket kan gi kommunen muligheter for å opprettholde og utvikle velferdstilbudet og at lokalt næringsliv vil styrkes.

Forumet hevder misnøyen på det offentlige møtet i stor grad kommer fra hytteeiere i områdene ved det ene prosjektet. De peker på at disse brukerne ikke benytter området hver dag, bor utenfor bygda og at virkningene i stor grad er visuelle. Muligheten for å utøve friluftsliv begrenses ifølge foreningen i svært liten grad. Ifølge næringsforeningen har ikke omsetningen eller verdien av hytter blitt redusert etter at planene om vindkraft ble kjent.

I det vedlagte leserinnlegget i avisa Selbyggen peker næringsforumet på følgende argumenter som taler for utbygging av vindkraft i Selbu;

- Vindkraftutbygging er en nasjonal målsetting

- Vindmålinger på Stokkfjellet bekrefter at området er forretningsmessig interessant
- Samtlige grunneiere er positive
- Vindkraftverk har enkel atkomst og nettilknytning
- Anlegget vil øke skatteinntektene i kommunen
- Anleggs- og driftsfasen vil gi positive ringvirkninger for lokalt næringsliv og grunneiere

Forum for Natur og Friluftsliv - Sør-Trøndelag (FNF Sør-Trøndelag) kommenterer innledningsvis i brev av 14.2.2014 de gjennomførte utredningene på de tre konsesjonssøkte vindkraftverkene. De viser til at flere momenter enn tidligere er tatt inn i utredningene, samt at lokalkjente personer er brukt i større grad. De savner imidlertid utredninger av klimagevinstene av tiltakene, spesielt hvordan tiltakene sparer utslipp av karbondioksid gjennom å fase ut fossil energi og hvor mye som slippes ut når man bygger anleggene. Forumet savner videre visualiseringer som viser bilder tatt inne i planområdene.

Generelt mener FNF Sør-Trøndelag at utredningene undervurderer virkningene av tiltakene i området, særlig hva gjelder virkningene på friluftslivet i Brungfjellet og Eggjafjellet.

De er videre opptatt av den samlede belastningen av vindkraftverk i regionen, og viser til at det er gitt konsesjon til mange anlegg på kysten; områder med stor verdi for friluftsliv og biologisk mangfold. Etter forumets vurdering er det usikkert hvor mange og hvilke prosjekt som blir bygd ut, og at det derfor vil være betydelig usikkerhet knyttet til om den samlede belastningen blir for stor. Forumet fokuserer spesielt på artene hubro og storlom i denne sammenhengen, og peker på at utredningene ikke belyser den samlede belastningen for disse artene.

I tillegg til de mange planene om vindkraft på kysten og i innlandet peker forumet også på andre tiltak som påvirker den samlede belastningen for naturverdiene. De viser til at det er planlagt å etablere en forsøksordning for skuterløyper i noen av de kommunene som er berørt av vindkraftplanene, og er bekymret for den samlede belastningen på dyreliv og friluftsliv, spesielt for hubro.

Forumet tar videre opp en rekke tema av energipolitisk karakter i sin uttalelse, blant annet spørsmål knyttet til el-sertifikater, klima og behovet for energiproduksjon i Midt-Norge.

FNF Sør-Trøndelag sier at Stokkfjellet vindkraftverk skiller seg ut fra andre vindkraftprosjekter i Sør-Trøndelag ved at det er berørt av en eksisterende kraftledning. Likevel mener forumet at tiltaket ikke kan gis konsesjon, da den samlede belastningen av alle vindkraftanlegg blir for stor. I tillegg peker forumet på at vindkraftverket er planlagt nær Skarvan-Roltdalen nasjonalpark, og at det blir synlig fra store deler av nasjonalparken. Det pekes også på at vindkraftverket grenser til et naturreservat som er opprettet for å ivareta myrområder.

Norsk Ornitologisk Forening Sør-Trøndelag (NOF-ST) uttaler seg til de tre konsesjonssøkte vindkraftverkene i brev av 14.2.2014. De går imot utbygging av alle tre anleggene, og ser anleggene ved Brungfjellet og Eggjafjellet som de minst gunstige med hensyn på konsekvensen for fuglelivet og ønsket om å ivareta urørt norsk natur. Det pekes på at alle tre anleggene ligger midt i trekkruten for store antall kortnebbgås, rovfugl (spesielt fjellvåk) og trane, berører hekke- og funksjonsområder for fjellvåk, kongeørn, tårnfalk, hubro og vannfugl, og berører områder med svært stor tetthet av fjellrype og lirype. NOF-ST hevder derfor skadepotensialet for fugl er stort og at det bør legges stor vekt på å utrede virkningene av tiltakene. Det vises til *Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag*, der det er vedtatt at det ikke skal være mer enn tre TWh vindkraft i fylket. Foreningen peker på at dette målet er

oppfylt med dagens planer. NOF-ST mener videre prosesser må avventes inntil det foreligger en endelig avklaring om de konsesjonsgitte vindkraftprosjektene i Sør-Trøndelag blir bygd.

Foreningen mener utbyggingen vil beslaglegge en stor andel inngrepsfrie naturområder i Sør-Trøndelag – ett fylke som mistet mange slike områder i perioden 2003-2008. De sier at slike store sammenhengende områder er viktige for opprettholde naturmangfoldet og sikre leveområdet til arealkrevende dyre- og fuglearter. De mener de planlagte tiltakene, sammen med vindkraftprosjektene på Fosen, i for stor grad vil redusere urørt natur i fylket.

Hva gjelder fuglelivet viser foreningen til forskningen på Smøla har vist at ryper har høy dødelighet som følge av kollisjoner med vindturbiner. De mener at tiltaket i ytterste konsekvens vil føre til bestandsreduksjon av ryper i et viktig hekkeområde.

Foreningen viser til at det i området rundt Stokkfjellet er registrert svartand og storlom. Det store sammenhengende fjellområdet hvor vindkraftprosjektene er planlagt har hatt bestander av fjellvåk, tårnfalk, jordugle, perleugle, haukugle og kongeørn. Foreningen viser til at hubro og jaktfalk har hekket i nærheten av planområdet til Stokkfjellet. Det pekes også på at det forekommer et omfattende trekk av kortnebbgås og trane gjennom området.

NOF-ST er opptatt av tiltakenes samlede belastning for fugl, og drøfter særlig hvordan et vindkraftverk med tilhørende infrastruktur vil påvirke fugler. Foreningen viser til naturmangfoldloven og NINAs rapport *Samlet belastning av vindkraftutbygging på fugl* fra 2010. De mener det nå er på tide å vurdere den samlede belastningen utbygging av vindkraft i Trøndelag har for fuglelivet. NOF-ST ønsker ikke at det blir gitt tillatelse til flere vindkraftverk.

Nei til Vindkraft i Selbu er en interesseorganisasjon stiftet i 2012, og har ifølge organisasjonen 300 medlemmer på Facebook. I e-post av 13.2.2014 oversendes et udatert brev der organisasjonen uttaler seg til både Eggjafjellet og Stokkfjellet vindkraftverk. Uttalelsen inneholder i hovedsak kommentarer til de utredninger som er gjennomført for Eggjafjellet vindkraftverk.

Hva gjelder Stokkfjellet sier de at vindkraftverket på Stokkfjellet vil bli synlig fra store deler av Skarvan-Roltdalen nasjonalpark, og hevder at vindturbinene vil ha negative virkninger for folk som ferdes i nasjonalparken i øst. De mener helhetsfølelsen av å være i urørt villmark er en viktig del av å ferdes i en nasjonalpark og at tiltakets nærhet til nasjonalparken er uakseptabel.

De mener også at det er betenkelig at tiltaket ligger kloss inntil et naturreservat. De mener naturreservatet, som er et myrreservat bestående av rik bakkemyr, vil bli negativt påvirket både gjennom endring av vanntilførsel og forurensning, da det skal brukes kjemikalier ved avisning av vindturbinene og under anleggsperioden. De mener fugl på trekk til og fra Råndalsmyrene naturreservat vil bli truet av vindturbinene på Stokkfjellet.

Nei til Vindkraft i Selbu mener de negative virkningene av et vindkraftverk er store og ødeleggende for de allmenne interessene i Selbu, og anbefaler at det ikke gis konsesjon til vindkraftutbygging på Eggjafjellet og Stokkfjellet.

Vedlagt uttalelsen fra Nei til Vindkraft i Selbu følger en kommentar fra Kjetil Rolseth til de registreringer tiltakshaver har gjennomført av trekk av kortnebbgås i området.

Friluftslivets fellesorganisasjon Stjørdal (FRIFO Stjørdal) går i brev av 10.2.2014 imot alle de tre planlagte vindkraftprosjektene. Organisasjonen mener ulempene som påføres natur, miljø, dyre- og fugleliv, befolkning og friluftsliv er større enn de økonomiske fordelene tiltaket vil ha for kommune og grunneiere.

De har følgende argumenter mot tiltakene:

- Det må foreligge en helhetlig plan for utbygging av vindkraftverk i Trøndelag, og landet for øvrig, før det gis tillatelse til flere enkeltprosjekter
- Vindkraft er ikke nødvendig på kort sikt – dagens kraftunderskudd i Midt-Norge vil bli dekket gjennom nye kraftledninger
- Store negative virkninger for friluftslivet
- Etablering av scooterløyper i områdene Stjørdal – Meråker – Selbu – Tydal – Røros vil gi en for stor total belastning på natur og friluftsliv
- Nye inngrep i tilstøtende villmarksområder vil komme i konflikt med formålsparagrafen for Skarvan-Roltdalen nasjonalpark
- Tiltaket vil ødelegge verdifulle naturområder, delvis gjennom støy i nærområdet, og ikke minst visuelt
- Utbygging vil gi negative virkninger for biologisk mangfold
- Utbygging vil gi negativ påvirkning for hytteområder og medføre at områdene blir mindre attraktive for friluftsliv og jakt.
- Utbygging av nye hytter, blant annet gjennom fortetting i eksisterende hytteområder, vil vanskeliggjøres
- Tiltakets virkninger for jakt, fiske og friluftsliv er undervurdert
- Tiltaket vil gi negative virkninger for fuglebestanden, spesielt rype og andre sårbare arter.

FRIFO Stjørdal kan ikke se at de foreslåtte avbøtende tiltakene endre deres oppfatning om at tiltakene er uakseptable. De mener vindkraft i overskuelig fremtid er avhengig av subsidiering for å sikre ”lønnsom drift” og er lite miljøvennlig.

Trondhjems turistforening (TT) skriver i brev av 10.2.2014 at de ser på de planlagte og konsesjonsgitte vindkraftprosjektene i Trøndelag på gigantiske naturinngrep som ikke forsvarer den begrensede klimagevinsten. De er også kritisk til at statlige subsidier brukes til kompensasjon til kommuner og grunneiere.

Etter foreningens mening er konsesjonsbehandlingen under enhver kritikk, da det ikke foreligger og blir tatt hensyn til en oppdatert fylkesdelplan for vindkraft. TT skriver at kommunene som nå skal ta stilling til prosjektene dermed mangler et godt beslutningsgrunnlag.

Foreningen mener utredningen bagatelliserer virkningene for friluftslivet. De er uenig i utredningens konklusjoner, og viser til at tiltakene bygger ned inngrepsfrie naturområder på en måte som ikke kan reverseres.

Foreningen er kritisk til tiltakene med bakgrunn i virkninger for friluftslivet. De peker på at de berørte områdene er mye brukt til friluftsliv, ligger nært Trondheim by og store befolkningssentra. De viser til at mange brukergrupper bruker området i stor grad, og at bruken er mer omfattende enn det som er beskrevet i utredningene.

TT har tidligere pekt på behovet for en samlet plan for vindkraftutbygging, og mener dette nå framstår som viktigere enn noen gang ettersom ordningen med el-sertifikater gjør det lønnsomt å bygge ut. De

vil sterkt advare mot at økonomiske interesser får styre en utvikling som får så store, og uopprettelige virkninger for landskapet. De gjør NVE spesielt oppmerksom på deres plikt til å vurdere samlet belastning i henhold til naturmangfoldlovens § 10.

TT konkluderer med at de tre planlagte utbyggingene sør for Selbusjøen ikke kan godtas. De mener den samlede effekten av vindkraftanleggene og kraftlinjene vil føre til meget stor negativ belastning for naturen og for friluftslivsopplevelser i området. TT mener Brungfjellet og Eggjafjellet er de mest konfliktfylt av de tre prosjektene. De skriver at Stokkfjellet er noe mindre kontroversielt i deres øyne, men peker på at en eventuell utbygging her må ses i sammenheng med de øvrige konsesjoner som er gitt.

Trondheimsregionens friluftsråd oversender i brev av 3.2.2014 et vedtak fra møte 22.1.2014 der NVE anmodes om å ikke gi konsesjon for utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk ut fra den samla belastningen tiltaket medfører og de negative virkningene tiltaket har for friluftsliv og rekreasjon i Trondheimsregionen. Vedtaket ble fattet med 4 mot 2 stemmer.

I saksutredningen skriver friluftsrådet at området der de tre planlagte vindkraftverkene er lokalisert er inngrepsfrie natur- og friluftslivsområder av stor verdi. Selv om Stokkfjellet ligger lengre unna områder som i dag brukes som friluftslivsområder, mener de at den samlede belastningen tilsier at dette prosjektet heller ikke bør få konsesjon.

Friluftsrådet mener utbygging av alle vindkraftprosjektene vil forringe folks muligheter for friluftsliv og opplevelser i områdene. De mener ferdselsrestriksjoner, visuelle virkninger, støy og infrastruktur vil ødelegge områdenes opplevelsesverdi. Reindrift, naturmangfold og biologisk mangfold vil ifølge friluftsrådet bli sterkt berørt og skadelidende, både i anleggs- og driftsfasen.

Friluftsrådet viser til utredningenes konklusjoner om at områdene vil få tilført mye positivt gjennom storstilt vegbygging, der områdene gjøres lett tilgjengelig. De stiller spørsmål om det er slik man ønsker å bruke Trondheimsregionens største og siste villmarkspregende område, da dette er irreversible inngrep som vil påvirke opplevelsene av friluftslivet.

Friluftsrådet skriver videre at en utbygging av vindkraft i innlandet representerer noe nytt i Midt-Norge. De mener dette legger nye prinsipper til grunn for naturforvaltning av større urørte fjellområder. De skriver avslutningsvis at det er et paradoks i argumentasjonen for utbygging av fornybar energi at det båndlegges verdifulle fjellområder og inngrepsfrie naturområder for å nå utbyggingsmålene. Økt utbygging av fornybar energi blir slik satt opp mot bevaring av inngrepsfrie naturområder og naturmangfold, viktige kvaliteter som går tapt for alle generasjoner i dag og i fremtiden.

Tekniske instanser

Forsvarsbygg oversender sin uttalelse i brev av 3.12.2013. Forsvarsbygg skriver at ingen av de konsesjonssøkte vindkraftverkene berører Forsvarets radiolinjer. Videre skriver de at Stokkfjellet vindkraftverk ligger på en slik avstand at det ikke vil påvirke Forsvarets radar i området. Tiltaket vil ikke medføre problemer for Forsvarets infrastruktur.

Statnett SF skriver i sin uttalelse av 28.2.14 at det er gitt konsesjon til totalt 1440 MW vindkraft på Fosen og i Snillfjord. En del av forutsetningene som ble lagt inn i de systemanalysene som ble gjennomført i 2008 har endret seg, og Statnett viser til at det derfor er satt i gang nye analyser for Midt-Norge mellom Nedre Røssåga og Fåberg, som antas å være ferdigstilt sommeren 2014. Statnett peker på at dersom det gis konsesjon til alle de resterende konsesjonssøkte vindkraftverkene i Trøndelag vil det kunne oppleve flaskehals ut fra Midt-Norge en del timer i året. Dette vil Statnett

håndtere ved bruk av prisområder. Dersom det er samfunnsmessig rasjonelt vil Statnett på sikt bygge kraftledninger mot Østlandet for å øke overføringskapasiteten.

Uttalelsen omhandler også Statnetts generelle krav vedrørende tilknytning av nye regional- og sentralnettsanlegg.

Avinor skriver i brev av 14.2.2014 at Stokkfjellet vindkraftverk ikke vil berører inn- og utflygingsprosedyrer eller navigasjon- eller kommunikasjonssystemer for Trondheim Lufthavn Værnes. Avinor sier radaranlegget på Vennafjell, som ligger cirka 23 kilometer unna Stokkfjellet, hovedsakelig brukes til overvåkning av lufttrafikk til og fra Værnes, men også til overvåkning av annen lufttrafikk som flyr i lave høyder. Anlegget består av både primær- og sekundærradar. Avinor har startet arbeidet med å innføre ny overvåkningsteknologi som ikke i like stor grad påvirkes av vindkraftverk, men skriver at denne teknologien først kan være på plass i 2017/2018. Avinor ønsker derfor å få utredet de samlede virkninger Brungfjellet, Eggjafjellet og Stokkfjellet har på denne radaren, og ber om at det settes vilkår til eventuelle vindkraftkonsesjoner som ivaretar hensynet til radaren på Vennafjell. Avinor vil ikke fremme innsigelse til reguleringsplanene for tiltakene, dersom NVE setter slike vilkår.

Grunneiere, privatpersoner og selskaper

Per Olav Tjelflaat skriver i e-post av 14.2.2014 at han har sendt inn uttalelse til Brungfjellet og Eggjafjellet vindkraftverk, og at denne følger vedlagt.

Tjelflaat skriver at det kan virke fristende og logisk for NVE å gi tillatelse til utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk, ettersom det ikke er lokalisert midt i verdifulle friluftslivsområder og at Selbu kommune er positive til tiltaket.

Tjelflaat peker på Flåmarkas, Brungmarkas, Reinsfjellheimens og fjellområdene sørøstover mot Brekken/Røros unike lokalisering nær Trondheim og villmarkspreget disse områdene har. Han mener noe av dette vil gå tapt ved utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk. Han mener det vil komme flere søknader om utbygging av vindkraft i utkanten av dette området, dersom det blir gitt konsesjon til Stokkfjellet. Han mener villmarksområdet blir kraftig ødelagt dersom dette skjer, og anbefaler at det ikke gis konsesjon til utbygging av Stokkfjellet vindkraftverk.

Ole-Johan Sætre oversender sin uttalelse i e-post av 14.2.2014. Av uttalelsen går det frem at Sætre ikke ønsker at det bygges ut vindkraft på Brungfjellet, Eggjafjellet eller Stokkfjellet. Han begrunner dette synet med at tiltakene vil ha store negative virkninger for friluftslivet. Han viser til at tiltakene er planlagt i et stort sammenhengende og godt fungerende økosystem med stor rekreasjonsverdi nær Trondheim. Han mener det rike og mangfoldige dyre- og fuglelivet vil stå i fare ved utbygging, og at virkningene for inngrepsfrie naturområder, kulturminner og reindrift er større enn utredningene viser. Han mener utredningsarbeidet er mangelfullt både hva gjelder tidsbruk og kompetanse. Sætre er også bekymret for støy og iskasting fra vindturbinene.

Sætre skriver videre at det etter hans mening ikke er bærekraftig økonomi i tiltakene, og at ordningen med el-sertifikater er en dårlig samfunnsøkonomisk konstruksjon. Han mener Norge heller bør satse på å oppruste eksisterende vannkraftverk og bygge nye kraftledninger for å styrke utvekslingen av elektrisk kraft. Sætre mener det må lages en samlet plan for produksjon og fordeling av bærekraftig vannkraft.

Jon Tomas Stokke er hytteeier nær det planlagte vindkraftverket. I sin uttalelse av 13.2.2014 skriver Stokke at han mener tiltaket vil være ødeleggende for hans bruk av hytta og området for

øvrig. Stokke peker på at tiltaket berører et naturreservat og kalvingsområder for reindriften. Han mener også at tiltaket vil forurense både drikkevann og området for øvrig. Han peker på at det vil være svært forstyrrende med markeringslys på hvert rotorblad.

Stokke sier at planen går på helsen løs for hytteeierne, og hevder at det kun er grunneierne som er positive til tiltaket. Han er negativ til planene, og ber om at vindturbinene plasseres nord for eksisterende kraftledning, da dette vil redusere innsynet fra de hyttene vesentlig.

Ann Kristin og Egil Steinar Slind er eiere av hytten som ligger innenfor den nordlige delen av planområdet. De skriver at deres hytte i de forelagte planene ligger 200-300 meter unna de nærmeste vindturbinene. I brev av 14.2.2014 skriver de at de tidligere har bedt om at virkningene for deres hytte blir beskrevet og utredet. Det vises til at det har blitt stilt krav om dette i NVEs utredningsprogram, men at dette ikke er gjennomført for en rekke tema, herunder støy, internveier, drikkevann, skyggekast, vindmåling, virkninger i byggefasen, visualisering, verdiforringelse og avbøtende tiltak for landskapet.

De skriver at tiltakshaver ikke har tatt kontakt for å vurdere tiltak for å redusere støyen ved deres hytte. De ber om at fire til fem vindturbiner for Langlia tas ut av planene. Dette vil også gjøre at planlagt internvei ikke lenger vil berøre hytteeiendommen direkte.

Slind savner videre vurderinger knyttet til de oppkom som benyttes til drikkevann. Det pekes på at dette var krav i NVEs utredningsprogram. Videre savnes utredninger knyttet til skyggekast og fare for iskasting.

Hytteeierne er også opptatt av virkninger i anleggsfasen av en eventuell utbygging, og om dette kan gi føringer i deres bruk av hytta og området rundt. De ber også om at de utarbeides visualiseringer som viser oppstillingsplasser, veier og andre elementer, og peker på at dette er en mangel i utredningen.

De ber om at NVE avslår søknaden, eller krever ytterligere utredninger før det tas stilling til søknaden. Dersom det gis konsesjon mener de områdets rekreasjonsverdi vil reduseres i et omfang som tilsier at det kan være aktuelt å kreve innløsning/full erstatning for hytten og ber tiltakshaver ta kontakt.

Turid og Knut Ivar Eidem er eiere av en hytte som ligger innenfor planområdet til vindkraftverket. I sin uttalelse av 13.2.2014 viser de til at nærmeste vindturbin vil være 400 meter unna og nærmeste internvei 100 meter unna.

Hytteeierne savner en nærmere beskrivelse av antall vindturbiner som kan bli synlig fra deres hytte. De viser også til at de i verste fall kan oppleve skyggekast fra vindturbinene i 85 timer årlig, at deres hytte ligger i gul støysone, og savner beskrivelse av tiltak som er aktuelle for å redusere påvirkningen av støy fra vindturbinene. De er videre bekymret for omfanget av iskasting, da deres eiendom ligger lavere enn vindturbinene og ligger på grensen til hva man regner som "sikker" avstand.

De skriver at planlagt atkomstvei er lokalisert slik at støy og innsyn vil være problematisk. De mener det må vurderes tiltak på eiendommen for å redusere ulempene.

De er videre bekymret for forurensning av drikkevannet (bekken) de benytter og for luftforurensning da atkomstveien ligger nært hytten.

Eidem skriver at de også har bolig nær eksisterende skogsbilvei, som er tenkt brukt til atkomstvei for vindkraftverket. De hevder utbedring og utvidelse vil påføre deres bolig større trafikkbelastning, mer støy og forurensning.

Hytteeierne Eidem sier at de ut fra egeninteresse ønsker å bevare området slik det er i dag, slik at de kan benytte det til rekreasjon. Dersom det likevel skulle bli gitt tillatelse til anlegget ber de om at åtte vindturbiner tas ut av planene, slik at de fritidseiendommer som ligger innenfor gul støysone, kommer i grønn støysone.

Johan Birger Stokmo er hytteeier på tilgrensende eiendom til vindkraftverket, og skriver i brev av 13.2.2014 at konsesjonssøknaden tydeliggjør at hele hans hytteeiendom blir ødelagt av en eventuell utbygging av vindkraftverket. Han viser til at en vindturbin er lokalisert slik at rotorbladet vil slå inn over eiendommen, og Stokmo mener dette er en direkte krenkelse av eiendomsretten. Han finner det videre uakseptabelt av det må påregnes iskast fra vindturbinene innover eiendommen fra minst fem vindturbiner. Stokmo peker også på at støynivået vil bli uholdbart på eiendommen, i tillegg til at skyggekast vil bli svært omfattende. Han mener dette er svært alvorlige forhold, som det fra tiltakshavers side ikke er tatt hensyn til, og ber om at konsesjonssøknaden avslås.

I ny uttalelse av 13.2.2014 omtaler Stokmo forholdet mellom Stokkfjellet vindkraftverk og Råndalen naturreservat. Han mener vindkraftverket vil påvirke verneformålet i naturreservatet. Han viser til at dyre- og fugleliv er fredet gjennom vernekriteriene, og mener dette ikke blir tatt hensyn til eller omhandlet i utredningene tiltakshaver har lagt frem. Stokmo mener støy og skyggekast vil forstyrre dyre- og fuglelivet i naturreservatet.

Avslutningsvis minner Stokmo om at nasjonalparker og naturreservater i Norge i dag utgjør et areal på cirka 37 000 km². Norges fastland utgjør 323 787 km², noe som betyr at 11,4 % av fastlands Norge er definert som nasjonalpark eller naturreservat. Stokmo mener det kan bygges tilstrekkelig mange vindkraftverk i Norge uten at det kommer i konflikt med eksisterende verneområder som nasjonalparker og naturreservater.

Henning Stokmo er hytteeier i tilgrensende områder til det planlagte vindkraftverket og vil bli berørt av støy og skyggekast fra vindturbinene. Han skriver i brev av 14.2.2014 at han også representerer andre hytteeiere.

Hytteeierne anser en eventuell utbygging som et for stort inngrep i naturen, og fremhever at tiltaket vil gi negative virkninger visuelt, og at støy og skyggekast vil ramme fritidseiendommer direkte. Hytteeierne mener de blir nabo til et industriområde, som vil redusere opplevelsesverdien knyttet til friluftsliv og markedsverdien til hyttene. De ber på dette grunnlaget om at planene stoppes.

Ingebrigt Kirkvold er nabo til Nea kraftverk og transformatorstasjon, og blir berørt av nettilknytningen fra Stokkfjellet vindkraftverk. I e-post av 13.2.2014 skriver Kirkvold at han ikke er glad for å få nok en kraftledning over eiendommen, og viser til at valg av alternativ 1 vil beslaglegge enda mer skog enn dagens 70 meter brede kraftgate.

Kirkvold sier at på tross av dette er alternativ 2 enda mindre ønskelig, da kraftledningen vil komme nærmere bebyggelsen. Dette alternativet vil også berøre et kulturminneområde hvor det finnes spor/rester etter blant annet kvernhus, stampemølle, vannsag og kraftverk. Disse er viktige element i en kultursti som er under opparbeidelse. Alternativet vil også berøre hekkeplassen til en svartspett. Kirkvold ber om kraftledningen utføres som jordkabel på den siste strekningen mot Nea transformatorstasjon, dersom dette alternativet velges.

Oddvar Paulsen poengterer i brev vedlagt e-post av 13.2.2014 at alle de tre planlagte vindkraftverkene er planlagt i inngrepsfrie naturområder og nær en storby. Han mener bruken av Selbu kommune til jakt og fiske, friluftsliv og hyttebygging vil bli negativt påvirket. Paulsen peker på at Stokkfjellet vindkraftverk grenser både til et verneområde og et reinbeiteområde. Paulsen mener

ulempene ved alle de tre planlagte vindkraftverkene overgår fordelene og ber om at de ikke godkjennes.

Oddbjørn Sandvik uttalelse i e-post av 12.2.2014 omhandler forekomster av automatisk fredete kulturminner i nærheten av planområdet for vindkraftverket. Sandvik peker på at det også kan finnes slike kulturminner ved planlagt atkomstvei. Sandvik har, i samarbeid med Selbu og Tydal historielag og Selbu kommune, gjennom flere år lokalisert og registrert jernutvinningsanlegg i Neadalen. To slike lokaliteter, Storkalvsjøen og Enbekken, ligger i nærheten av det planlagte vindkraftverket. En tredje lokalitet, Kogdalen, er ikke tidligere registrert og kan komme i berøring med planlagt atkomstvei mellom setervollene Åsvollen og Stenen.

Sandvik mener det er en vesentlig mangel i utredningene at disse kulturminnene ikke er omhandlet og vurdert. Paulsen ber om at det gjennomføres nærmere undersøkelser av de nevnte funnene og at det blir gjort en ny vurdering av hvilke virkninger en eventuell vindkraftutbygging vil få, før det tas stilling til konsesjonssøknaden.

Terje Klokk bor i Selbu og er ivrig bruker av Brungmarka/Reinsfjellet. I sin uttalelse oversendt i e-post av 6.2.2014 skriver han at området der de tre vindkraftverkene er planlagt er et sammenhengende turområde som er viktig for Trondheim. Han peker på at området er definert som inngrepsfritt og unikt.

Han retter kritikk mot utredningene, og særlig utredningen av landskap, som han mener er utilstrekkelige. Han savner visualiseringer som viser veier og annen infrastruktur.

Klokk er kritisk til utbyggingen av vindkraft generelt, og mener denne teknologien ikke nødvendigvis er miljøvennlig og fører til mindre CO₂-utslipp. Han viser til at CO₂-utslippene i EU er regulert gjennom kvoter, og mener det er sannsynlig at produksjonen av for eksempel tysk kullkraft fortsatt skjer selv om Tyskland kjøper billig strøm fra Norge. Han stiller videre spørsmål ved vindkraftens klimabidrag, da det kreves energi for produksjon, transport og utbygging. Et annet argument mot vindkraft er ifølge Klokk det store arealbehovet, og de virkninger tap av areal har for planer og dyr. Han viser spesielt til det store trekket av kortnebbgås i denne sammenheng.

Klokk mener anleggene berører så store areal i Selbu kommune at det må gjennomføres en omfattende samfunnsanalyse, der miljøverdier verdsettes og det beregnes hvilke virkninger tiltakene vil få for hyttebygging, helseaspektet ved rekreasjon/friluftsliv, økosystemtjenester, reduserte muligheter for jakt med mer.

Klokk skriver også at naturmangfoldloven stiller krav til at samlet belastning skal være vurdert, også virkninger av tidligere inngrep, herunder kraftledninger. Etter Klokk's mening har NVE for lite kunnskap for å gjøre en vurdering av samlet belastning.

Klokk skriver til slutt at det er gitt konsesjoner som ivaretar Norges forpliktelser i el-sertifikatmarkedet. Han mener det derfor ikke må gis flere konsesjoner til vindkraftverk som skal plasseres i villmarksområder i innlandet. Han viser til fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag, som sier at en ikke ønsker vindkraft i innlandet.

Thomas Angells Stiftelser er som grunneier berørt av nettilknytningen av Stokkfjellet vindkraftverk. I brev av 3.2.2014 går det frem at eiendommen blir mest berørt dersom Stokkfjellet alene må bygge kraftledning til Nea transformatorstasjon. De skriver at denne kraftledningen vil berøre to av deres eiendommer, Uthus (over en strekning på 1,7 kilometer) og Hilmo (over en strekning på 5,3 kilometer).

Stiftelsen mener konsesjonssøknaden og utredningene for naturmangfold, friluftsliv og ferdsel, gir et litt enkelt bilde av tiltakets negative konsekvenser. Deres inntrykk er at analysene og konklusjonene er basert på et nokså vagt grunnlag, og at det derfor er vanskelig å ta stilling til utbyggingen. Ifølge grunneieren virker det som om utredningene knyttet til selve nettilknytningen er viet begrenset oppmerksomhet. De ønsker at utredningene kunne vært mer konkret og inneholdt henvisninger til mer dokumenterte faktakunnskaper og forskningsrapporter.

Deres erfaring fra bygging av kraftledninger er at dette gir nokså store virkninger for fuglelivet, særlig for spesielle lokaliteter eller biotoper, og at dette direkte rammer enkelte arter. De peker på at spesielt skogsfugl er sårbar for kollisjoner med kraftlinjer

Stiftelsen er usikre på hva de faktiske virkningene av nye kraftledninger blir og er spesielt bekymret dersom det blir bygget to parallelle kraftledninger med forskjellig linehøyde. Forskning har tidligere vist at dette er svært uheldig med tanke på faren for fuglekollisjoner.

Stiftelsen stiller videre spørsmål på hvilket grunnlag utredningen for friluftsliv og ferdsel har konkludert med at virkningene for jakt og fiske er *liten negativ*. De viser til at den planlagte 132 kV kraftledningen går gjennom to av deres mest attraktive småviltterreng, og mener et slikt tiltak vil forringe jaktopplevelsen og redusere interesse for leie. Stiftelsen mener dette vil forsterke seg ytterligere gjennom en negativ bestandsutvikling hos de jaktbare artene (jerpe, storfugl, orrfugl og rype).

Stiftelsen savner en nærmere redegjørelse av virkninger for naturmiljø, landskapsestetikk og næringsvirksomhet, og understreker at det kunne vært gjort et grundigere arbeid i å finne alternative løsninger og fremme avbøtende tiltak.

Bjørn Hoven er hytteeier ved innsjøen Østrungen, som ligger fem kilometer fra Stokkfjellet. I brev av 29.1.2014 viser han til at det ligger cirka 120 hytter og fritidseiendommer ved innsjøen, og at antallet er økende.

Hoven beskriver og kartfester turstier fra området ved Østrungen, herunder turstien fra Skyttholet til fjellet Bringen og skiløyper. Han bemerker at området ikke er nevnt i utredningen, og at dette tilsier at utredningene ikke er grundige nok. Han savner visualiseringer fra Østrungen. Hoven mener man ikke kan ta stilling til søknaden før det foreligger ytterligere utredninger av friluftslivet i området.

Bernt og Grete Kristiansen er hytteeiere ved Stor-Kalvsjøen og oversender sin uttalelse 25.1.2014. I uttalelsen skriver de at Stokkfjellet vindkraftverk er planlagt i et område med relativt små inngrep av veier og bebyggelse. De mener utbyggingen vil fortette og påvirke et av de få områdene i Selbu med uberørt natur, og de peker på at tiltaket vil gi store virkninger for dem som hytteeiere. De viser til at de ligger innenfor støysonen og at de i stor grad blir belastet med den visuelle forurensingen dersom tiltaket blir utbygd i sin helhet. Hytteeierne skriver at de har bygd hytte i dette området nettopp fordi den ligger i relativt uberørt natur med små inngrep og relativt beskjedne infrastruktur. De peker på at området rundt Stor-Kalvsjøen, Stokkfjellet og Litjkalvsjøen brukes mye om vinteren, Området er også kjent for et rikt dyreliv, og de uttrykker bekymring for dyrelivet,

Kristiansen har stor forståelse for grunneiernes behov for å tjene penger på utmarka, men mener tiltaket har for store negative virkninger. De ber om at prosjektet skrinlegges, alternativt at utbyggingen begrenses til området nord for eksisterende 420 kV kraftledning. En slik løsning vil i større grad ivareta hensynet til støy og naturopplevelser for hytteeiere og brukere av området.

